

ISKOLA

REINKARNÁCIÓ

ÚJABB SZÜLETÉS

Én is újra születtem.

Először a lenti házba. Azután Lucsivnán. Harmadízben aztán a városi házunkba. Ez utóbbiról szól ez a könyvecske.

Ő is újra – újra született.

Először mikor az itt következő leírt dolgok megtörténtek. Másodszor, mikor 2000 június 20. - án kezdtem a kéziratot. Harmadízben most, 2009. április 11. - én, szombaton, Húsvét előtt, ahogy e gondolatokat, emlékeket pötyögtetem a számítógépbe.

Milyen nehéz, milyen inspiráló gondolatok!

Gyerünk gyorsan az emlékekhez, míg el nem tévelygünk a filozofálás útjain!

AZ EMLÉKEK:

1, Otthon

2, A „magyar iskolában” (vagyis az alapiskolában)

3, Gimnáziumban

OTTHON

Röntgenen

Hazaérkezésemmel – a Tátrából – még koránt sem lett vége nagy kiruccanásaimnak. Gyakran, később félévente, röntgenre kellett járnom. A volt megyeháza előtti téren, a múzeummal szemben lévő nagy öreg épületbe, a „betegsegélyzőbe” jártunk, de a másik oldalról. A börtön felől. A börtön nagyon magas téglafalát később lebontották, de úgy is eléggé zord volt az egész környék.

Egyrészt, valami félmondatnyi információm volt – hogy ott „börtönözték” Papóékat is, aztán meg a magyarországi kőműves Gyula bátya elbeszélése is megragadt bennem, hogy valahol börtönben dolgoztak, ahol apró helyiség volt, ahová állva becsukták a foglyot, és vizet csöpögtettek a fejére, míg nem vallott, vagy belé nem örlött. Másrészt a börtön most idegkórház volt, a rácsos ablakok maradtak, és elektromos sokkokról beszéltek a népek.

Azonfelül a mellékutca a járási katonai parancsnokság, meg a temető felé vezetett. A nagy magas folyosók a hatalmas kétszárnyas ajtókkal sem voltak szimpatikusak. Hiába volt mellettük a tábla, hogy MUDr., ..., sőt az előzmények után...

Mindig elkísért Apu.

Elég sokat kellett várni.

Azután sorra kerültem. Deréig levetkőzni. Felállni – mint egy kisszékre. A helység elsötétítve. Állat feltámasztani, könyököket természetellenesen oldalt kifeszíteni.

Elöttem a vékony „fal”, lemez, szemben vele a megtermett doktor, valami kötényben. Mindig elég sokáig illesztgetett, nézegetett.

Még látszik a „folt” (ahonnét a vizet kiszívták). Már kisebb, de vigyázni kell, - hangzott állandóan a diagnózis.

Egészen boldogan mentünk el...

Kiruccanás

A Tatra nem csak Lucsivna.

Egyszer tűzoltóversenyt rendeztek. Ha jól emlékszem: országosat, Gerlachov-ban. Apu „meghívott” engemet is. Egyedüli civil, egyedüli gyerek voltam az „expedícióban”. Egy bukfencben (Tatra 805) mentünk, mely középső része a vezető-fülke mögött személyszállításra volt kialakítva, hátsó részében pedig a motoros fecskendő és a többi tűzoltó eszköz nyert elhelyezést.

Apu vezetett. Jobbra az ülésen a „főnök”. Közöttük, a meleg, rázós, őrlő, motortetőn meg én. Reggel indultunk. Föl a „hegyekbe”. (Az itteni őslakosságnak már a Tiszolc környéki falvacskák is a „hegyekben” voltak...

Szép, érdekes volt az út, sokszor erdők között, kacskaringós serpentineken. A bukfenc ügyesen kapaszkodott. Közben kezdtem még jobban tisztelni, miután olyanokat hallottam, hogy négykerékmeghajtás, sebességváltó, differenciál, ...

Mégis, jobb érzés lett volna este hazatérni, mint késődelután megérkezni idegenbe. Ráadásul tipikus, morcos Tatra fogadott bennünket. Eléggé szétszórt falu, valahogy sok kővel. A csúcsok ködben, ami a falura is ereszkedett.

Ahogy Apu leállította a motort, az első közös nagy produkció a csoportos „pislantás” volt. Még ott, az autó közelében. Apu, (azt hiszem) Kacián bácsival tréfálgzott: „rá se látsz – a hasadtól”... Ettől aztán egy kicsit lelkileg is helyre billentünk.

Nemsokára kezdett sötétedni. A csoport elment. Valami csűrben, szénán kaptak szállást. Mi a bukfencben maradtunk. Apu pokrócot terített a két szemben lévő fapad közé a padlóra. Ketten éppen odafértünk. Egymás mellé. Ruhástól. Ránk is pokróc – és aludhattunk.

A padok keskenyebbek lettek volna – talán... És ugyanolyan kényelmetlenek. A szpártai „ágy” ellenére gyorsan elaludtam.

Reggel eléggé megtörve, átfagyva, megmosakodtunk a pataokban és mentünk a „vendéglőbe” - a falusi kocsmába valami meleget „harapni”. Azt hiszem „párky”-t (virslit), Apu meg még kávét.

**Kezdődött a verseny. Én maradtam a motorházon. Onnan néztem, hogyan „lövik le” vízsugárral a rudak végéről a pléhskatulyákat.
Nem tudom, hogyan végeztek a szombatiak. Elsők biztosan nem lettek, azt jobban emlegették volna.**

**Indultunk haza. Útközben, vagy „pislantás” céljából, vagy mert most már hiányzott a hazai „alap”, - megálltunk Tiszolcon.
A népség besereglett a kocsmába, ahonnan éktelen láрма terjedt.
Azóta is eszemben van ez az összefüggés. Ha valahol nagy a zsivaj, felötlik bennem:
„kiabálnak, mint a tiszolci kocsmában”...**

**A sok tűzoltói kiruccanás közül még egy nagyon emlékezetes:
Handlován megindult a föld...
Handlován a bányajáratok lényegében aláaknázták a várost. Ha beomlottak a házak alatt, akkor a házak lesüllyedtek, összeomlottak. Országos riadalom keletkezett.
Szervezték a segítséget.
Apuék is mentek. Több napra!
Féltettük őket.
De végül is szerencsésen, élményekkel telten, megérkeztek...**

A csehek

Apu szakmailag fejlődött! Már „lent” is jó könyve volt az autókról, motorokról, de most még tovább folytatta. S mivel „értett” a „villanyhoz” is, állandóan szaladgáltak utána: „Gyuri gyere már...” - ha szabadnapja volt is. Sokszor mondta: nem vezetteti be a telefont, mert akkor minden apróságért hívnák.

Örömét lelte benne, élvezte a motorszerelést, az elromlott motorok felélesztését. Ez a filozófiájával is egyezett: „megmondhatok mindent, mert szükségük van rám”. Meg is mondott mindent, ami nem tetszett neki.

Avandzsírozott is, a vizsgák alkalmával. Meg aztán eléggé ráragadt az újdonságok bevezetése, új járművekért menni, stb.

Ilyesmivel folytán esemény lett, mikor először beszerelték nekik a rádió adó-vevő berendezést az autókba. A cseh szakember természetesen nálunk kötött ki. Megetgettük. Elbeszélgettek. Apu tanult tőle.

Eldicsekedett neki az én rajzaimmal is. Én autó-karosszériákat terveztem, rajzoltam, csak úgy kedvtelésből.

Évek múlva hosszú, össze rakhatós létrával rendelkező autót kaptak a tűzoltók. Apu megint „a forrásnál volt”.

Lelkesedve mesélte, hogy a szakember, aki átadta neki a kezelői ismereteket, az ő számára kikapcsolta a biztosító mechanizmust, és leengedte vízszintesre az egész teljesen kitolt létrát. Így mutatván meg, hogy a konstrukció biztonságos.

Mivel e dolgok nagy része a csehektől jött, és mivel az ilyesmivel mindig valami ügyes cseh szakember is kapcsolatban volt, Apu nagyra értékelte tudásukat.

Beszerezte Hanzelka és Zikmund néhány útleíró könyvét is.

Elöttem meg célozgattak Anyuval – egész komolyan lehetségesnek véve, hogy majd valami cseh főiskolán fogok tanulni, és... majd valami cseh lányt veszek el...

Ma meggondolva nem is voltak ezek rossz tervek, csak hogy mikor jött később az ideje, akkor én nagyon szerénykedtem...

Kristályrádió

Ahogy Lucsivnáról hazakerültem, otthon elkezdtem gyártani a kristályrádiókat is. Elektroncsöves rádiónk akkor már volt. A Gatyiet használtuk, míg Terikével, a lányával nem kényszerült pereskedni. Akkor azt vissza kellett adnunk, de egyből vettünk másikat. Az a rádiónk azonban már a konyhába került. Jól jött hát egy szerkentyű, ha primitív is, az ágyamhoz. Meg jó volt maga az érzés is, hogy meg tudtam csinálni. Annak idején a megvalósítása nem volt egyszerű.

Érdekes módon, a technikailag legnehezebb részéhez, az egyenirányítóhoz aránylag egyszerűen hozzájutottam. A bazárban néhány fillérért kaptam egy borsószemnyi galenit kristályt. Ezt egyszerűen befogtam rézdrótba. A másik kontaktussal már nem volt ilyen egyszerű. A hegyes varrótű jó lett volna, ha kissé hajlékonyabb lett volna. A puhább drót viszont nem volt eléggé rugalmas.

Kondenzátort gyártottam kis orvosságos üvegből, belül, kint fölfegyverezve sztaniolpapírral – csokoládéról.

Szerelődeszkát hasítottam tüzelőfából...

Egy másik nagy gond oldódott meg, mikor Apu vett a bazárból egy tekercs drótot. Volt már anyag tekercsekhez, antennához.

Az antennát kihúztam egész kertünk fölé.

Földelés az ágyam lett.

Éjjel kitűnően lehetett venni Amerika hangját, vagy Szabad Európát.

Délutánonként meg az itteni rádió műsorát.

Egy este, hitetlenkedve, még Apu is meghallgatta – hogy igazán működik.

Egy nappali pót-állomást a disznóól teteje alatt építettem...

Egyszer majdnem komoly feladatot kapott a kis rádióm!

Tankó Mama is éppen nálunk volt, de ő, talán az orvosságok hatására átaludta az eseményt. Apu szolgált. Mindnyájan aludni készültünk. Anyu húzta föl a konyhaablak rollóját, - és berohant hozzánk. Hívott. Hogy egy fej volt az ablakban! Szembe nézett vele! Persze, szerencsére, már nem láttunk semmit... Mindenesetre, jó ideig figyeltük az ablakokat, és az ajtót. Féltünk. Torkomban dobogott a szívem. Nem mertünk kimenni. Akkor támadt az ötletem: van elem, a rádióm rezonanciás körén meg antennáján vészjeleket adhatok le. Elmondtam Anyunak. Nem biztatott, hát vártunk. Aztán meguntuk. Elmentünk aludni.

Reggel az ablak előtt, a homokban valóban ott voltak az idegen nyomok! ...

Csengő

Úgy látszik, elmúlt a lenti ház ideje, mikor az udvarunk nyugalma évekig nem zavarta senki.

Egy reggel, ahogy Apuék mentek ki az udvarra, meglepődve látták, hogy a tyúkól ajtaja nyitva van. Pedig esténként minden nap az egész udvart rendbe raktuk, mindent eligazítottunk, helyére raktunk és becsuktunk.

Rosszat sejtve tyúkszámlálást rendeztünk.

Hiány volt!

Az embert nem csak az érinti kellemetlenül, hogy meglopták, hogy elvitték valamijét, amivel törődött, amivel gondja, munkája volt, hanem az is, hogy mi a környezetünknek egy csomó kukoricát, uborkát, babot, ... ingyen osztogattunk, - minket meg valaki meglop!

Sőt!

A kinyitott tyúkól-ajtó mellé még oda volt készítve az egyik lapátunk is!

Valaki még volt olyan szemét, hogy még oda készítette, használta volna ellenünk, ha

észrevettük volna!

Ez aztán igazán felháborított bennünket.

Józan ésszel nem valószínű a dolog, hogy az eset egyből megismétlődjön, de ennek ellenére mi készségbe helyezkedtünk. Másnap Apu kigondolt, és meg is valósított egy szerkentyűt. Ha megnyílt a kapu, akkor egy érintkezőt zárt, és röviden megszólalt a benti csengő.

Este besötétedett, mentünk lefeküdni. A hálósobának akkor az első, a kisháló volt berendezve. Apu a konyhában, mellette aludt. Anyu még nála maradt. A két helység között az ajtó félig nyitva volt.

Alig oltották el a villanyt, húzták föl a konyha ablakán a rolettát, - megcsörrent a csengő. Hihetetlen! Mint mikor a patkányfogót felállítottuk, és vártunk, de csak reménykedtünk.

No most befutott! De ki a zsákmány?

Felugrottunk. Én rohantam ki a sötétben, kinézni a konyhaablakon. Nekirontottam a félig nyitott ajtószárny élének! Pont orral, szájjal! A csillagokat láttam!

Azután némán bámultunk. Az utca félhomályában nem láttunk a kerítésünk előtt senkit. Elég sokáig lestünk, erőltettük szemeinket, míg egyszer csak a kapuozloptól a kapukilincs felé illesztett tartó-rúd mintha vastagodni kezdett volna! Az oszlop felől.

Nyúl a kilincs felé, - kiáltottam. Az oszlop mögött áll!

Akkor már világosan láttuk a helyzetet.

A tolvaj gondolhatta, hogy már alszunk, mert kilépett a fedezékből, kinyitotta a kaput, jött be!

Apu kapta az elkészített fokost, és indult az ajtó felé.

Akkor jött a második meglepetés!

Az oszlop mögül kilépett az udvarunkra egy másik alak is!

Ketten vannak, állapítottuk meg – meglepődve.

Ez megzavarta a taktikánkat. Apu már elindult. Kinyitotta az ajtót. Kiállt a lépcsők tetejére.

„Ki jár itt?!” - kiáltotta.

Feleletet persze nem kapott. A két alak már az ajtónyitásra, a kulcsfordításra el kezdett trappolni. Ki az udvarunkból. Apu meg utánuk. Engemet Anyu nem engedett. Ez lehet – hiba volt...

Sokáig vártuk Aput. Aztán megérkezett. Épen, de eredménytelenül.

Az utca-sarokig kergette őket, de ott eltűntek a dohánygyár előtti park bokraiban. Apu bement a tűzoltókhoz. Kabátot, villanylámpát kivenni. De a tolvajokat már nem találta.

A tűzoltóktól telefonált a csendőrségre. Hogy jöjjenek kutyával, friss a nyom. Azt felelték neki, hogy valahol „kint” vannak, hogy csak a szolgálatos van jelen. Nem tud jönni.

Apu bement hozzájuk, hát egy egész kis csapatot talált. Ott szórakoztak...

Apu megharagudott.

Már ilyen volt az élet ... Nem jöttek.

Apuéknak erős gyanújuk volt, hogy ki lehetett az illető. Papó barátjának a fia. Annak idején eléggé ismert „egyéniesség”. El is mentek hozzájuk. Csak úgy látogatóba.

Éppen tyúkot főztek!

Véletlen?

Aida

Hiányzott a Buksi az új házban. Egy időben kissé „kölcönöztük” is Papóéktól. De nekik is hiányzott.

A tyúklopás esete aztán még jobban indokolta, hogy jó volna egy kutya az udvarunkba. Apu intézkedett. Nem is akárhogyan. Nem szerzett csak úgy egy kutyát, hanem megismerkedett a Zvazarmon belül működő kutyás klub tagjaival. Megválogatta. Törzskönyvezett farkaskutya után nézett.

Az első igazán szép kutyusunk az Aida lett.

Mint a fekete párdúc. Tanítottuk. Naponta tréningeztük. Bicikli mellett futott, hogy kondíciója legyen, azután idomítottuk, hogy értsen és szót fogadjon.

Apu szakkönyvet is vett hozzá.

Mi is egészen kitanultuk a kutyatartást, kutyakiképzést.

Ült, állott, feküdt, jött, ugatott a kutyusunk szóra is, intésre is. Sőt még létrára is mászott.

Kivitettem a rétre. Az alapgyakorlás után „lehorgonyoztam” a vasúti töltés másik oldalán, hogy a rétre ne lásson. Azután csináltam egy jókora törött nyomot. Itt letettem egy tárgyat, odébb egy másikat, azután mikor már nem volt más, a zsebkendőt dugtam el a fű közé. Végül a riasztópisztolyt.

Az út kezdete meg volt jelölve.

Mentem Aidáért. Vagy félórányit még szórakoztunk, majd rávezettem a nyomra. Szépen megkereste az első tárgyat. Örültem. Biztattam.

Később valahogy változott a kép. Mintha ismeretlen helyeken futott volna. Magam is bele bonyolódtam. Már halvány fogalmam sem volt, hol lehet a riasztópisztolyunk...

No, a kutya fáját! Oda a pisztolyunk – gondoltam.

Aida jelzett. Megtalálta a pisztolyt!

Akkor jutott eszembe: a kutya nem a földi nyomon megy, hanem a szag szerint. Ha fúj a szél, viszi a szagot, a kutya a nyom mellett megy. Azért volt nekem ismeretlen az útja.

Addig is hittem a nyomozókutyák teljesítményében, de ez az eset amolyan személyes határkő volt. Személyes tapasztalat. Száz százalékos meggyőződés.

Kutyaélet

Sok vidámságot hoztak életünkbe a kutyák.

Egyszer egy fiatal tűzoltó, aki még nem volt nálunk járatos, jött Apuért. Jött, a kapun lógó figyelmeztető tábla ellenére. Bejött a kapun a ház mellett, a lépcső mellé. Nézett föl a lépcső fölé, a bejáratba. Kiáltott, hogy itthon van-e Apu?

Én az udvaron álltam, hátul.

A tűzoltó nem vette észre, hogy kutyusunk a lépcső alatt nyújtózik. Mikor aztán elkezdett kiabálni, kutyánk úgy látszik, kötelességének tartotta hogy kilépjen, közbeszóljon.

A látogató, mikor egyszerre csak maga mellett találta a farkaskutyát, akkorát ugrott, mint egy kenguru. Egyből nálam termett, az udvar közepén.

Jól megijedt.

Nekem meg nagyon komikus volt hatalmas teljesítménye, a nagy ugrás.

Az ijedtségen kívül nem történt semmi. Kutyáink tanítottak voltak. Szót fogadtak. Nem támadtak.

Van ennek az esetnek még egy másik, komikusabb ismétlődése is.

Valahogy úgy hozta a sors, hogy az évek folytán akadt néhány kivételesen nagy kakasunk. Többnyire a hatalmas szürkés fehérés fajokat szerettük. Úgy mondták az ilyenre, hogy „iromba”.

Nos, most is volt egy ilyen kakasunk. Normálisan kint lebzselt az udvaron. Kati szórakozott vele. Simogatta, dédelgette. Kati még nem sokkal volt nagyobb, mint a kakas.

Megint jött egy tűzoltó. Bejött az udvar közepére. A kutyával most nem lett baj, biztosan éppen be volt csukva a ketrecébe.

Kistartolt azonban... - a kakas!

Nekiugrott az embernek, karmait belevágta a combjába, csőrével meg elkezdte vagdalni!

Csak úgy csattogtatta a szárnyait is!

Ki tudja, mi ütött belé, mire gondolt?

A tűzoltó egészen sokkot kapott...

Apu szabadította ki. Odavágta a kakast a kerítéshez. Az megsértődött, de már nem feleselt.

Természetét viszont megtartotta.

Érdekes azonban az, hogy megkülönböztette az idegeneket...

A kutyaéletbe rejtélyes események is befonódtak.

Egyszer, már nem tudom minek, jött meglátogatni Nagy Laci, az iskolai padszomszédom. Ő már „tisztelte” a kutyánkat, megállt a kapun kívül. Várt. Kutyusunk is várt. Bent. A kapu másik oldalán.

Hogy – hogy nem, így is baj lett.

Egyszerre csak, ahogy mentem ki, Laci – hogy megharapta a kutya!

Nézem, hát a nadrágja kiszakítva, - meg a térde is!

Ment az orvoshoz. Laci is. A másikhoz meg a kutyánk is.

Anyu meg vett Lacinak új nadrágot.

Máig is törjük a fejünket, - mi is történhetett?

Laci vagy figyelmetlenül oda nyomta a térdét a kerítéshez, és a résen át kutyánknak valahogy sikeredett szemfogával szintén oda jutni, vagy Laci ijedtében, ahogy rántotta el a lábát, beleakadt a drótba, ami a hálót fogta a vashoz.

Ez utóbbit valószínűbbnek látjuk.

Egyszer azonban a kutyaéletnek is vége van, s ez nem víg esemény. A Buksink, lent megöregedett. Előbb Mamáék zsörtölődtek, hogy már nem hallja a járókelőket. Azután füleit is kikezdték a legyek. Úgy látszik, már nem volt ereje, vagy kedve, - elhajtani őket.

Agyon kellett löni.

Nagyon sajnáltuk...

Mamáék szereztek helyébe egy kócos kis feketeséget. Kis kutyát a nagy udvarba. Míg azt hittem, hogy azért kicsi, mert fiatal, barátkoztam is vele. Nem tiltakozott. Amint azonban megtudtam, hogy ő már öreg puli, soha sem fog már nagyobbra nőlni, - valahogy már nem bíztam benne.

Nem volt már az igazi. Nem illett oda.

Egy rész a lenti házban, ami már nem a miénk, ami miatt már a lenti ház sem a miénk.

Elindult a lavina...

Erka

Apunak Aida valahogy nem nagyon tetszett. Eladta. Szomorkodtam miatta és kissé úgy is magyarázom, hogy Aida ráfizetett, amiért rám is jól hallgatott. Nem csak Apura összpontosított.

Apu Erát vette helyébe. Nekünk ez több okból nem tetszett. Egyrészt nem volt tiszta fekete, sőt végképp nem volt még feketés sem. Másrészt már második éves volt, és bús. Harmadrészt régi tulajdonosa, Kereskényi nagy spekuláns hírében állott a kutyások között.

Era bússágára idővel rájöttünk. Pántlikáns gilisztája volt! Az kutya dolog! Az állatorvos tudta az ellenszerét, csak éppen, a német orvosságot nem tudtuk megszerezni... Sajnáltuk szegény Erát, ha előzőleg nem is szerettük, mivel Aida helyére lépett.

Abban az időben én már Kassára jártam, a főiskolára. Miután az ottani gyógyszerárakban sem volt kapható a keresett orvosság, elmentem még az állatorvosi főiskolára is. Ott sem segítettek...

Végül is Apu szerezte meg valahogy. Nem egy, két gilisztája volt Erának. Ahogy megszabadult tőlük, teljesen megváltozott! Mintha csak érezte volna, hogy törődtek vele. Hálás, kivételesen okos lett! Egészen a család tagjává vált.

Anyu is kitanulta a mesterséget. Mikor Erának kicsinyei lettek, azokat is „szakszerűen” etettük.

Előbb elküldtek az olcsó mészárszékekbe, hogy hozzak a kutyáknak húst. Akkor már ezt is megengedhettük magunknak! Viszont! - mi az olcsó mészárszékből nem vásároltunk... Apu, Anyu szégyelltek volna oda be is menni!

Kevés húst vásároltunk, fél, háromnegyed kilónyt hetente, de a rendes boltból. Valahogy megkülönböztetéssel emlegették azokat, akik az olcsó boltba jártak. Pedig hallottam, hogy „van közöttük doktornő is”.

Mentem hát, nem nagy örömmel, mint akin erőszakot követtek el...

Később kijárták, hogy a Zvazarm tagok kutyáinak a vágóhídról adjanak tüdőt, gégét, s hasonló dolgokat. Egy – egy vödörrel. Ezeket nagy pléh fazékban kint az udvaron főztük, azután egy hatalmas darálóval ledaráltuk.

Néha sikeredett kislejtezett húskonzerveket szerezni a gyárból. Soknak finom szaga volt, sok viszont felbontásakor spricelt, és méterekre rettenetes büzt árasztott.

Főleg a kiskutyáknak – rizst is főztek. Meg friss tojást kevertek hozzá. Fejlődtek is szépen. Csodálni lehetett nagy toppancaikat.

Ahogy Era nyerte a versenyeket, kicsinyei is egyre keresettebbek lettek.

Era nagyon sok örömet okozott családunknak. Mivel nagyon okos volt, Apunak hobbija lett foglalkozni vele. A versenygyőzelmek örömén kívül kicsinyei meg egy kis többlet pénzt hoztak a házhoz. Volt hát motiváció foglalkozni vele.

Mint minden családban, a kutyacsaládban is előfordultak komikus esetek is.

Egy reggel nagy kutyasírással ébredtünk. Apu nem volt otthon. Szolgált. Mentünk ki az udvarra, hát az egyik kutyakölyök csak rángatja a vagy mázsás motorbiciklit! De nem akárhogyan ám! Beszorult a feje az A betű alakú állvány felső lyukába. Be – benyomta, de kihúzni meg már nem tudta a fejét.

Neki, - neki feszült, mind a négy lábával, de nem ment.

A sok erőlködéstől biztosan ráadásul be is dagadt a nyaka.

Próbáltam segíteni neki. Fordítani a fejét oldalt is. Nem ment.

Haza hívtuk Aput. Már azon gondolkoztunk, hogy vasfűrészszel szét kell vágni az öntvényt, mikor szerencsére egy jól irányzott nyomás a kutyakölyök orrára, meg biztosan az, hogy ez nem tetszett neki, és csavarta el a fejét, - kiszabadította fogságából.

Erát idegesítették a darazsak. Azokból meg volt bőven az udvar virágain, meg a kutyaedelek részein.

Era kapkodott utánuk. Valahogy fogheggyel, mintha finnyáskodna.

Egyszer aztán valami nem a számítása szerint ütött be. Az egyik darázs megcsípte.

Feldagadt az egész nyelve, nem fért a szájába.

Különösen a nyelve egyik oldala. Mintha egy kisebbfajta léggömb nőtt volna rajta ki.

Csak járt föl – alá az udvarban.

Ez veszélyes, mondtuk, és a régi recept szerint gyorsan ecetes vizet kevertünk.

Öblögettük szegény kutyánk nyelvét.

Ő meg túrte...

Num

Így segítgettünk kutyáinknak. Azok meg nekünk.

Egy kis pénzen, dicsőségen kívül tapasztalatot, normális emberi családi életet és biztonságot is nyertünk velük.

Az egyik este mi már majdnem aludtunk, mikor jött egy tűzoltó: „Gyuri, lopják a kukoricátokat!”. Arra jött az autóval. Meglátta. Szólt.

Apu fogta a biciklit meg a kutyát – és tolvajt fogott. A lenti háznál. A földünkön. Nem is akármilyent. Nevét eltítkolták előttünk, gyerekek előtt.

Apu akkor már olyan elismert kutyaidegítő volt, hogy a csendőrség rábízta egy Németországból hozott, kitűnő családból származó kölyökkutya kitanítását. Tisztafekete, szép alakú kiskutya volt.

Sok reményt fűztünk hozzá mi is, és megalapozottan gondoltuk, hogy az okos Era mellett gyorsan fog tanulni.

Kezdődött is fejlődni.

Míg, ... - valami baja lett!

Erőlködött, erőlködött, - és nem tudta kicsinálni magát.

Szorulása van, - következtettük ki.

Mikor már vagy két napja küszködött, kezelésbe vettük.

Klasszikusan, egy kis ricínusolajat adva neki.

Ettől még rosszabbul lett. Már nagyon sajnáltuk szegényt. Állatorvost hívtunk. Az nézegette a kutyát, aztán nagy ötlete támadt. Pinzettával kitapogatta a végbelét.

Egy csont volt keresztbe akadva a kimenet előtt. Sikerült kihúzni.

Adhattuk mi szegény kutyának a ricínusolajat, még jobban erőlködött tőle...

Pedig ezek a kutyák már úri módon, szakszerűen éltek – Buksihoz képest.

Az okos könyvekből mi ugyanis már kiolvastuk, hogy a csirke lábcsonjtját nem eheti a kutya, mert az a csont szilánkosan törik.

Numot az év után elvitték.

Később az a hír járta róla, hogy nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket...

Mohamed

Új otthonunk rendjét nem csak a tolvajok háborgatták, amiért aztán kutyát

szereltünk, hanem az egerek, sőt patkányok is. Jöttek az ételmaradékokra a disznóhoz, tyúkokhoz, később a kutyákhoz. Kellett hát egy macska is.

Szereltünk is egyet. Klasszikus „zöld” és fehér macskák lehettek a szülei. Szép nagy kandúrrá fejlődött, és mivel semmi tipikus név nem jött közbe, elkeresztelődött Mohamednek.

Mohamedet mértem. Mikor elérte a három és fél kilót, egészen büszke voltam rá. Azonfelül meleg párnának használtam, amit ellenkezés nélkül tűrt.

Mikor azonban azt teszteltem, hogyan tetszik neki a farka köré tekert ragasztószalag, - tiltakozott.

Naponta nagyokat is birkóztunk. Felvettem a bőrkesztyűmet, amit Mohamed két hátsó lábára állva hevesen pofozott. Ha megunt, kicsit orron nyomtam, amitől ismét kedve kerekedett.

Így enyelegtünk szabad időnkben.

Közben nőtt a tudásom. Valahol olvastam, hogy a macskáknak nagyon jó a szaglásuk, meg a látásuk is. Ezt tudtam, de újra inspirált a cikk. Kipróbáljuk, - mondtam. Fogtam a kölnis üveget, kinyitottam és odanyomtam macskánk orra alá.

Nem várt módon reagált. Kistartolt, mint akit kilőttek, és vagy három kört futott a konyhafal, meg a bútorzat mellett.

Nagyon jó a szaglása... A kísérletet nem ismételtük.

Mohamednek volt egy különleges szokása is. Megfigyelte – hol jön a víz. Ha megszomjazott, fölugrott a konyhai csapunk öntöttvas edényének peremére. Nem nyalta meg a csapot. Csak nézte, várta, míg megengedtük neki a vizet. Azután a csurgó víz hengerébe bele – bele nyomkodta a nyelvét, úgy lefetyelt. Amikor végzett, leugrott. Mi meg elzártuk a csapot.

Virágok

Telkünk tipikus tartozékai közé, úgy, mint a lenti háznál, és mint sok itteni szomszédnál is, tartoztak a virágok. Részben hasonló, részben eltérő összetételben, mint a lenti háznál.

Az egész első kert, a járda melletti kerítéstől a házig, nekik volt szentelve.

Tavasszal kezdett virítani az ibolya, a tulipánok. Később orgona, gyöngyvirág is került közéjük. Dominánsak voltak a rózsák, fácskák és bokrok alakjában is.

A kerítés mellett a „tátrai” virág, az akkor környékünkön ismeretlen „farkas – bab”.

A fal mellett meg az erős szagú, „lent” is nevelt lilium.

Az eresz alatt pedig néhány cserép muskátli lógott.

Anyuék örültek, ha valami specialitást is szereztek. Például a hatalmas virágú, bódító illatú datúrát.

Rengetegen megcsodálták a nagyra növő, mérges ricínus „fát” is.

Ősszel meg a tipikus illatú levegő idején nagy legelőt biztosítottak a méheknek meg a darazsaknak az őszirózsák, és a tátogók.

A virágok természetesen ott voltak befelé is. Az udvarban, a hátsó kert kerítésénél, a lépcső mellett, sőt bent a házban is.

Annak idején az emberek még kedvelték a virágokat. Természetesnek vették, hogy szép legyen az életterük. Ezért a fáradságot sem sajnálták.

Tetszettek a virágok azoknak is, akik nem nevelték őket. Főleg idősebb nénik be – be nyúltak a kerítésen, - magot szedni.

A valóságos sáskajárás meg a ballagások, érettségik előtt kezdődött.

Mégis, a legtipikusabb mutatója, hogy azokban az években még valóban „éltek” az

emberek, - vagy: „emberek” éltek, - (vagy még élt az emberekben valami, ami most már nem!) az volt, hogy a lakosság természetesnek vette megtisztítani, felásni, beültetni és gondozni, a járdát az úttól elválasztó keskeny sávot is.

A föld

Beköltözködésünk után a lenti 18 ár földünket természetesen tovább is megműveltük. Kissé bonyolódott a helyzet, hogy már nem úgy volt, hogy van idő, van kedv, - megyünk. Már neki kellett készülni, és kutyaagolni. Később meg, miután Mamáék a lenti házat eladták, a szerszámokat is hordani kellett.

Hordtuk...

Kora tavasztól késő őszig megszokott volt: hazamentem az iskolából, a gimnáziumból is, Anyu elém tette az ebédet. Mikor megebédeltem, elhangzott: „van sok tanulni valód?”...

Volt. Majdnem mindig, elég, de mondtam: mehetünk...

És mentünk. Le. A földre. A szerszámokkal, meg a táskákkal. Esetleg biciklivel, vagy főleg eleinte, és ha sok termés ígérkezett, az én régi sportkocsimmal. Jól jött, hogy régen a sportkocsikat erőseknek, szívósaknak csinálták.

Persze Anyuék maguk is jártak le, a földet művelni.

Apu egy 24 órás napot szolgált, egyet készültségben volt, a harmadikon szabadnapja lett. Ilyenkor, ha kellett, délelőtt is dolgozott a földön is.

Néha motorbiciklin mentek le Anyuval. Apunak már volt motorbiciklije... Könnyebb volt így, ha el kellett valamit intézni, vinni, vagy venni – ha valamit Szombatban éppen nem lehetett kapni.

A földet továbbra is a régi séma szerint műveltük. Az úthoz egy sáv kukorica került, hogy takarjon. Azután krumpli, uborka, zöldség következett. Az uborka között mindig kinőtt a kapor, - magától.

A föld hátsó, nagyjából kétharmadát, legtöbbször kukorica, ritkábban búza vagy árpa töltötte ki, - a pusinak.

A kukorica között megtermett a bab és a tök.

Idővel, a lenti ház eladásával új gondok keletkeztek.

Szántáskor az új tulajdonosnak ki – ki kanyarítottak egy nagy ívet a mi parcellánkból. Egyszer több méternyire bele mentek!

Apuék haragudtak, és akkor már szóvá is tették a dolgot.

Még jó, hogy a mélyre ásott határkő még ott volt, Apu ismerte.

Akkor már nem a régi szomszédok éltek egymás mellett...

Már keveredett a nép. Erősödtek, szedték össze magukat a kevésbé lelkiismeretes, spekulánsabb családok. Megtörtént, hogy az öreg néni nem tudott ellenállni a csábításnak, megszédte a szomszéd termését is. Hogy többet árulhasson a piacon. Ők már nem ajándékozták, - ők már árulták, ami többlet került nekik...

Morzsolás

Lényegében a lenti föld (hogy megvolt), a hozzávaló tudás, és hogy nem féltünk a munkától, - biztosították a család megélhetését.

Ez azonban koránt sem volt ilyen egyszerű: menni kapálni, hozni a termést...

Igaz, öntözni nem kellett, az uborkát és hagymát sem lepte el egyből a penész, de a krumpli-bogár már elhatalmaskodott. Szedtük, DDT-ztük, míg nem hallottuk, hogy az is káros...

Nagyobb gondokat is meg kellett oldani:

Pont learatni indultunk az árpánkat. Az egész család.
Mit nem hoz a sors, - Aput behívták, - valahol tűz kerekedett. „Jövök én mindjárt, menjetek” - mondta. De bizony, - csak nem jött... Nagyobb tűz lehetett.
Leértünk a földre. Csináltunk más munkát. Apu csak nem jött... Egymásra néztünk Anyuval, aztán meg az árpára. „Megpróbáljuk”...
Fogtam a kaszát, körbe – körbe nyesegettem a megdőlt szigeteket, Anyu meg szedte a markot. Úgy emlékszem, Kati is ott volt. S akkor Erzsinek is ott kellett, hogy legyen. Biztosan lassabban, és nem olyan szépen ment, mintha Apu is ott lett volna, de learattuk mi is.
Ott volt a tudása, amiből régebben ellestem tőle...
Máskor, ha kukoricánk volt, már nem lett fosztás, víg fosztás az istállóban. Kifosztottuk a kukoricát a földön. Zsákba raktuk a csöveket. Apu motorbiciklin hazahordta a termést zsákonként.
Érdekes, hogy engemet, főleg eleinte, mennyire óvtak, még a szélről is, de a teli zsákokat hordtam a vállamon, Apuval fölváltva, a földön is, és otthon a padlásra is.
Nekem is természetesnek tűnt. Szinte nem is munkának.
Sokkal rosszabb volt a morzsolás.
A kukoricaszemek a csöveken, a padláson száradtak. Mikor kiszikkadtak, le kellett őket morzsolni, elvinni őket megőröltetni. Legtöbbször Tamásfalvára. Hogy legyen mivel etetni, hizlalni a disznót.
A padláson azonban idővel belepte a kukoricát a por, a korom. Hiába húztunk föl néhány zsinolyt morzsoláskor, ahogy raktuk a csöveket, és hajtottuk a morzsoló karját, éktelen port kevertünk a forróságban. A nyíláson betóduló napsugarak oszlopokat formáltak a sűrű szürkességben. Bőrünkön fekete izzadság patakocskák folytak, és ha kifújtuk az orrunkat, a zsebkendő fekete lett.
Nem egészséges..., tudtam...
De meg kellett csinálni...

Lehetőség

Már egészen bele jöttünk – városban lakni. Városiak lettünk, de mivel még nem proletárok, valahogy úgy tűnt: haladunk is.
Míg a proletár könyökölt a csinzsák ablakában, mi mentünk dolgozni a földre.
Míg a proletárcsalád iskolás gyereke délután ment focizni, én mentem uborkát szedni. Disznót is neveltünk, - míg volt mivel etetni.
Reggelink, és sokszor vacsoránk is viszont még mindig a pirítós kenyér, és a boros, esetleg citromos tea volt.
Tízórásimnak pedig lekváros, esetleg vajás kenyér, később egy kifli, esetleg 30 fillér.
Ekkor a sors, mintha megsajnált volna bennünket, vagy mintha látta volna, hogy annyi csapás után is működik, dolgozik a család, - egy pillanatra nagy lehetőséget mutatott. Csak meg kellett volna ragadni.
Keresztanyu, Tornalján nyolcvanezer koronát nyert a sportkán!
Ez akkoriban hatalmas összeg volt. Nekünk az egész ház nagyjából harminchat ezerből jött ki.
Jöttek Apuhoz. Hogy bele megyünk-e, hogy „csinzsákat” építsünk közösen, lent a földön, a lenti ház mellett?
Persze hogy bele! Apu is, Anyu is.
Akkoriban divatba jöttek a „csinzsákok”. Összeépíteni két lakást, esetleg emeletesen négyet.
És mivel akkoriban már kezdett sok lenni a falukról „fönről” betelepített proletár, megnőtt a kereslet zöldség, gyümölcs iránt, - Anyu mindjárt megérezte, hogy

kertészkedni lehetne, eladásra is!

Eladjuk az új házunkat, építünk közösen csinzsákat, kertészkedni fogunk.

Így kínálta föl, egy pillanatra, a sors.

Így mehettünk volna nem a proletárok, hanem a milliomosok csoportja felé.

Mehettünk volna, de Neni, meg Mama megint elleneztek. Apu meg, és Keresztanyu sem, nem erősködtek velük. Pedig, kikérhették volna a részüket.

Újabb választóvonal...

Ennek ellenére továbbra is hordtuk Mamáéknak kalácsból a kóstolókat...

Özönvíz

Második otthonom idejében kezdett összeszedődni, megerősödni (?)

Csehszlovákia helyzete. Már mint az utóbbi években, és némely szomszédja állapotához viszonyítva. Köszönhetően részben a kiűzöttek itt maradt vagyonának, részben a nép nyomorgatás utáni föléledt építőkedvének, részben a még több helyen komolyan vett szocializmus-építésnek.

Ahogy enyhültek a határviszonyok, a magyarországiak hadai öntötték el üzleteinket. Váltották téliszalámijukat kozmetikára, függönyökre, esőkabátokra, sőt eleinte tintaceruzákra is.

Nálunk is megélénkült a levelezés. „Jönnek Kovácsék!” - hangzott egyre gyakrabban. K. M. Apu egyik katona – barátja volt.

Napról napra pontosabb lett a helyzet. „Négyen jönnek.” A családfő, a felesége, és két lányuk. A nagyobbik érettségiző, tizennyolc éves. Már udvarlója van...

Valahogy nem lelkesedtem a látogatókért. Mi négyen. Ők négyen. Fekvőhely meg hét van...

Eljött a nagy este. Szürkület.

Befutottak. Apu örömmel üdvözölte volt katona cimboráját. Annyi év után... Nekünk viszont idegenek. „Pötyike” a nagy lány meg valóban nagy lány! Kész nő! Ez zavarba hozott. Én a kisiskolás, valahogy nem mondhattam neki, hogy „szervusz”... „Jó napot”, nyögtem ki valahogy a csókolomok után. A felnőttek megmosolyogtak, örültek, illedelmeskedtek egymásnak.

Következett az ajándékosztás. Cukorka, esetleg tábla csokoládé is elég lett volna, de! - nekem egy karórát nyújtottak.

Csakhogy! - örömem nem szaladt az égig... Én ugyanis lassan konfirmációhoz készültem, és valahogy ott szaglott a levegőben, hogy Keresztanyutól szép karórát kapok.

Kombináltam: ilyen alkalomra a keresztszülő drága, értékes, valóban jó ajándékot ad. Az idegen látogató meg bizonyára, ha már ilyesmire szánta el magát, bizonyára igyekszik kiválasztani egy olcsóbb, gyengébb darabot.

No, oda az órám, - jött ki az eredmény.

Néhány év múlva be is igazolódott elmélkedésem. Mikor az óra elromlott, nem javították meg. „Pléh óra” - mondták. Nincsenek kövei. Kikoptak a csapágiai.

Következett a vacsora. A vendégek ünnepélyesen a szobában, mi itthoni gyerekek, kissé félretolódtunk.

Másnap kezdődtek az apróbb eltérések.

A vendégek mentek „széjjelnézni” a boltokba. Illedelmesen végig kellett őket kísérgetni. Az összes boltban. Órák hosszat. Nézegettek, válogattak, vásároltak. Anyuék az ilyesmihez nem voltak szokva. Szégyenkeztek, elfáradtak.

Nekünk nem volt kihajítani való pénzünk. Ha valami kellett, pontosan tudtuk, megvettük.

Hazajövés után fürdés. Ki kellett próbálni a vásárolt kozmetikákat. Ehhez persze be kellett fűteni a bojlerba. Napközben más munka is lett volna, mi az ilyesmit vagy este, vagy vasárnap reggel csináltuk. Meg, - nálunk nem használtunk ilyen habot, olyan

illatszert... A vendégek nem figyelték bojlerunk kapacitását sem. Az első kiengedte a sok forró vizet, - a második várhatott...

A vendégek igazán vendégnek tekintették magukat, akik üdülni jöttek. A mi családuk azonban eddig csak „családi” vendégekhez volt szokva, akik, ha többen voltunk, segítettek is. Például legalább kézbe adogatni a kiürült tányérokat. Esetleg segíteni a mosogatáskor is. Vagy legalább is szóval felajánlani a segítséget, amit Anyu természetesen elutasított volna.

Apu katona-cimborája észrevette a helyzetet, szóvá is tette felesége előtt lustaságát, de az nyíltan elutasította. Nem lett háziasabb, segítőkészebb azután sem.

Volt Anyunak mit csinálni! Nyolc emberre törődni, dolgozni. Így aztán nem nagyon lelkesedett a vendégekért.

Azok elmenésük előtt még egy gólt lőttek.

Egész idő alatt dédelgettek egy rúd téliszalámit. Hogy ők azt itt el akarják adni. Csakhogy vevőre nem találtak.

Megvették hát tőlük Anyuék. Normálisan kifizették.

Aztán uzsonnára felkínálták. A vendégek meg ették.

Nem is akárhogyan. Míg mi hozzá voltunk szokva vagy két karikához a félkaréj kenyérre, ők ezt a mennyiséget egy egy falathoz társították.

No...

Más szokások...

Vagy nem is szokások?

Fokozódás

Kovácsék megtanítottak bennünket kártyázni. Kanasztázni. Így legalább este nem unatkoztak.

Nálunk nem volt szokás kártyázni, mert mindig volt mit csinálni.

Az első látogatás után elindult a lavina.

Gyula bátyáék.

Tankó mamáék.

Ők a családhoz tartoztak. Azonban a magyarok magyar ismerősei is jönni akartak, olyanok is, akiknek nálunk se rokonuk, se barátjuk nem volt. Így aztán hihetetlen kombinációk jöttek létre.

A vendégek egyszerűen nem gondolkoztak... Mintha nem lett volna eszük. Nem törődtek, csak magukkal. Nem voltak képesek agyukban összefüggést találni kétszobás házunk fekvőhelyei, a mi létszámunk, és az ő ismerőseik száma között.

Néhány évre, mint egy szálloda volt a házunk.

Egyszer három irányból is összejöttek a látogatók.

Szegény Anyu, az összefekvések ellenére is, mikor valahogy elosztotta este a tömeget, s már csak ő mozgott, lekuporodott az ágyam végénél, a szobaajtó mellett a földre.

Nem tetszett a dolog, szóltam hozzá, de nagyon barátságtalanul mordult vissza. Jól el volt keseredve.

Rettenetesen sokat szenvedett mások idiótasága miatt. Azért, mert nem akart szintén idióta módon viselkedni...

Nem tudom, mivel takaródzott be? A nagykabátjával?

Arról meg fogalmam sincs, mit tehetett maga alá, a padlóra, a pokrócra...

Kezdődött a butaság kora...

TV !

Már a hetediket végeztem. Ekkor már sikeredett Anyuéknak a házépítésre felvett kölcsön törlesztése mellett lassan elkezdni berendezni második szobánkat is. Egy kétajtós szekrénnel, egy vitrines szekrénnel, egy „rekaméjjal”, és egy ebédlőasztallal. Természetesen székekkel. És kis kályhával. Fokozatosan, évek múlva így fejeződött be.

Lehet, hogy ők sokáig tervezgették, fontolgatták, de nem előttünk, mert számomra elég váratlanul, - egyszer csak televíziót vettünk.

Ez már fényűzés volt. Legalábbis számunkra.

Apunak hiányozhatott, hiszen ő a tűzoltóknál, mikor szolgált, már évektől hozzászokott.

Beállott a „Carmen” a kisszoba sarkába. Az elején egyetlen programot, a kékesi adót, Budapestet néztük. Ahogy annak idején a Gatyai rádiója, most a televízió nyitott számunkra egy új világot. A műsorok legtöbb szereplője kiváló ember, személyiség volt. Sok volt a kabaré, gyerekeknek is. Kabos, Kazal és társaik, csak úgy szikráztatták a tréfákat. Mentek a klasszikus regényekből készült sorozatok, mint a Robin Hood, Tell Vilmos, és a többi. Akadtak szép számmal operett közvetítések is. De, s azt hiszem, ez nagy súlyt adott a célirányos döntéshez, a TV – vásárláshoz, - sok volt az oktató, tudományos műsor is.

Apu, és még sokan mások is, nagyon elismerték, tisztelték például Öveges professzort a fizikai kísérleteivel. A matematikai és fizikai versenyek okos résztvevőit, és vezetőit is. Ugyanúgy a „Ki mit tud?” sorozatok amatőrjeit és értékelő szakembereit is. Később meg Vitray Tamás angol tudását, az ismeretterjesztő műsorokat, és a többi színvonalas teljesítményt.

Értékelte, és szerette, ha az ilyesmit mi is néztük. Biztosan szerette volna, ha mi is ilyen tudó személyekké váltunk volna.

Akkor még sokan értékelték, sokra tartották a tudást.

Egy időszakra, a hideg miatt, megint elől rendeztük be a hálósobát. Este nyolckor aztán Apuék kivitték a televíziót a konyhába. Lehalkították, ott nézték. De így is sok világhírű meghívott művész énekszámát hallottuk.

Nekünk gyerekeknek nyolckor takarodó volt. Volt időnk elalvás előtt végiggondolni, - hogy felelnénk holnap... Így anélkül, hogy akkor azt még tudtuk volna, kihasználtuk az elalvás előtti alfa szintet. - Így mondanánk ma (aki tud róla...).

Tanultam. Be is jöttek az eredmények.

Szerencsére a fő film, vagy a sorozat, héttől nyolcig lement.

Kiürültek az utcák, a nép ment például Belfegort, vagy Angyalt nézni. A szlovákok is. Azután egész nap róluk folyt a beszéd.

Eleinte meg rettegtünk, hogy már megint beül az ismerős néni. Egy idős szomszédunk, aki aztán nagyon nehezen mozdult haza...

Papó

1963. Nyár. Papó már betöltötte nyolcvanadik évét.

Beteg – jutott el hozzám a hír.

Furcsa. Hisz Papó - és a betegség?

Mindig mozgott, mindig dolgozott. Feküdni, betegen, - soha sem láttam.

A többieknek is így tűnhetett...

„Elhozhatjuk-e hozzánk?” - kérdezte Apu Anyut. „Nem hiszik hogy beteg, nem törődnek vele.”

Teát főztek – nálunk! Apu vitte le Papónak.

Mama biztosan szégyenlette, - akkor kezdtek el törődni vele.

Papó brigádozni volt, segíteni a Gazdasági iskolánál. Mint minden évben.

**Megszomjazott. Ivott valami „pocsolyából”!
Fertőzést, vérhast kapott. Kórházba került. Aztán haza.
Nem ügyelt magára. Nem ügyeltek rá.
Lázas lehetett. Hajnalban teleitta magát a kútnál hideg vízzel.
Tüdőgyulladást is kapott. Feküdt, rosszabbodott az állapota.
Apu mind gyakrabban járt le.
Rossz...
Október.
Minket, gyerekeket is lehívtak.
Papó a Gatyai szobájában, a mi volt konyhánkban feküdt. Homályban. Az idősek ott voltak vele. Mi a mamáék szobájában. Még be is fűtöttek.
„Gyere, hív Papó” - jött valaki értem.
Utat csináltak az ágyához. „Add oda a kezedet Papónak”...
És valaki segített. Papó már nem találta.
„Tanulj jól” - mondta. Érthetően. Nyugodtan. A csöndben.
„Köszönj Papónak” - mondta valaki.
„Szervusz Papó” - köszöntem. Valaki halkán megismételte. Gyöngéden kituszkoltak.
Papó meghalt.**

**Julika után második halál a családban... - számomra.
Újra igénybe vettük a Szabó kápolnát...
Nagy temetése volt. Jöttek a rokonok. Testvérei. Barátai. Az ismerősök.
„Egy igaz magyar” - állott a Kupec bácsi koszorújának szalagján.
Mama felzokogott, ahogy leengedték a koporsót a sírba.
Sokat átéltek. Együtt.**

Lezárult egy korszak. Nehéz korszak. De élő korszak!

Barátok

Apuhoz lentre barátok nem jártak.

A városban aztán előfordult néhány eset. Persze az élet már nem volt olyan kedélyes, hogy rendszeresen összejött volna egy csoport, - kártya, bor, bogácsa mellett csevegni.

Már megindult a „hajrá”. Este kellett menni lefeküdni, mert el volt fáradva az ember, és másnap újra várta – a munka. Meg, ... már annyi bort sem volt miből csinálni.

Inkább a „kutyások” jöttek, a későbbi években, általában hivatalosan.

Valamit elintézni. Apu már itt is előrelépett, a pénztárnokuk lett.

Így is előkerült azonban az asztalra egy üveg bor. Még a lenti ház szellemében.

Sokkal érdekesebb volt, ha a régi barátokkal találkozott. Alapszakmai barátai, a három boltos közül Lukács Tibi bácsi itt volt. Főnökösködött. Az élelmiszerüzletekben. Amellett fotózott. Szinte naponta találkoztak, bevásárlások közben.

A csoportba tartozó másik kettő: ... és ... Magyarországon élt. Ha erre jártak, meglátogatták Aput. Felemlgették az inaskodás éveit. Hogy hogyan jártak Szombatból Ózdra biciklin... Hogy hogyan tartotta őket családtagként az ózdi főnök... Hogyan járt a főnök nyúlra vadászni... Aztán együtt ebédelték a zsákmányt...

Egyszer meg Brindza bácsi került fel hozzánk.

Előkerült a hadifogság ideje. Nagyot mulattak rajta, hogyan mászott föl valaki a nagy éhségben a fára, kiszedni a varjúfiókákat...

Elismeréssel helyeselték tettüket, hogy tartották magukat. Néhányan elengedték magukat, nem tisztálkodtak, ellustultak, megtetvesedtek.

No Apuék tartották magukat. Éltek a fogolytáborban is. Az ő részükről, amennyire lehetett, emberi módon.

Egy időben a tűzoltókhoz szokott, aztán néhányszor nálunk is megfordult, Vörös Virgil bácsi. Hatalmas vastagságú szemüveget hordott. Alig látott. Kedvtelése mégis a rajzolás volt!

Gyártották sorozatban az asztali lámpákat. Az ernyőket rájuk. Röntgenfilmek lemosott lemezeiből. Virgil bácsi rajzolta rájuk a halacszkákat, amelyek úszkáltak. A körte melege forgatta a belső kúpot.

Barátkozni kezdett volna még az egyik behemót traktorállomási őr is. Ahogy látta, hogy járunk a földre, bejött utánunk a városba is. Nagyon buta volt. Hozzánk tolta magát, aztán magyarázta, hogy mi milyen lehetetlenek vagyunk, mert hogy neki van „slńko” és „deń”, nekünk meg „csak” „nap”...

Boldog ember... Ez volt a legnagyobb gondja...

Gatyi

Gatyi csendben élt. Ritkán lehetett látni, hallani. Ahogy „bent” laktunk, inkább csak a szobájáról, a mi volt konyhánkról, tudtuk hogy van – ha földművelés alkalmával benéztünk mamaékhoz a régi házba.

A mi elköltözésünk, Buksi kimúlása, Papó halála után bizony kihalt volt a porta, főleg munkanapokon, mikor Gatyi meg Neni dolgozott, munkában volt.

Gatynak valahonnan kerítettek egy hatalmas szekrényt. Ágyával együtt lényegében e két darab képezte „szobája” bútorzatát.

Valahogy tudtuk, hogy Gatyi bélyegeket gyűjt, klubbon belül, hogy sakkozik, és hogy sportkázik – de soha sem nyer.

Gatyi élt, de nagyon kis területen. Mások számára szinte nem is volt. Nem volt szüksége semmire. Területet sem foglalt. Evésen – ha hívták, fogmosáson, és munkába járáson kívül mást csinálni nem is nagyon láttam. Egy régi focizástól, és favágástól eltekintve.

Kivétel: egyszer elől volt a sakk, a veranda asztalon. Meghívott egy partira. Megvertem.

Később Nenitől tudtam meg, hogy engedett nyerni, de aztán nem bírta lenyelni, hogy én azt nem vettem észre, és valahogy győztes módjára viselkedtem.

Érzékeny volt. Akkor is, mikor lánya, Terike anyja beperelte. Több pénzt akartak tőle. Gatyi előhúzta a köteg számlát. El volt neki téve, hogy mikor mit fizetett, mit adott. De nem bírta elviselni, hogy Terikét is bevonták a tárgyalásba, és hogy apja ellen tanúskodott...

Megbetegedett a szívére.

Rosszul lett. Be vitték a kórházba. Ott volt. Minden átlagos, hétköznapi dolognak tűnt.

Délután meglátogattuk. Felült az ágyán. Beszélgettünk. Nyugodtan mentünk haza.

Reggel jött a hír.

Meghalt Gatyi. Infarktus... Az éjjel.

Elment hirtelen. Csendesen. Ahogy élt.

Két évre Papó után.

Éjjel tört az idő. Szebbről szebbre fordult – meteorológiailag...

Proletárosodás

A lenti házban erős volt a család.

A Mamaék része: négy felnőtt, egészséges, dolgozó, tudó ember. A fizetésekből is meg kellett volna élniük, no ehhez jött még a házkörüli háttére.

Mellettük támaszként mi négyen (öten), kisebb pénzzel, de készen segíteni.

No Papó és Gatyi halála után összedőlt a lenti ház világa.

Mama és Neni, a két idős nő, nem bírták fönntartani, és nekik arra nem is volt szükségük.

És mégis, még mindig meg lehetett volna menteni! Keresztanyu meg akarta venni. Nem adták neki...

Mi a városban normális családot alkottunk. Hárman – gyerekek, nőltünk. Az igények szintén.

Például a sparhét, kályha kiszorultak, megépítettük a központi fűtés proletár változatát, az „etázsífűtést”. A katlan a konyhában volt, a sparhét szerepét is ellátta.

Családunk lényegében gyenge volt. Egy kereső, a feleség, három iskolás...

Anyu kezdett „munka” után nézegetni. Apu nem akarta engedni. Hallott a női munkáscsoportok működéséről, légköréről. Meg aztán: Anyu a családot is összetartotta, irányította, ellátta. Talált itthon munkát eleget, csak éppen azért nem kapott pénzt.

Először bejárt, terítőket csinálni. Formák vájataiba öntötték a műanyagot, aztán „kisütötték”. Ez akarta helyettesíteni az igazi horgolt csipkét. Geometriailag szép volt, viszont a műanyag ugyancsak proletár megnyilvánulást kölcsönzött neki.

Ott jött Anyu a lehetőséghez, hogy szőjjön. Otthon. Kendőket, meg főleg törülközőket. Így főzött, takarított is, meg keresett is...

Csendös házunk átalakult csattogó gyárrá. A kis konyhát meg kitöltötte a hatalmas szövőszék. Őt „lábítás”. Bonyolult térbeli minták szövésére is alkalmas.

Kitanulta a szövést Apu is. Váltogatták egymást. Reggeltől estig. Ez is segített a családon.

Lassan mesterei lettek a szövésnek is. Kitapasztalták csínját – bínját. Egyből rájöttek például, hogy be kell fejezni az egész törülközőt, vagy törölt. Nem válthatják egymást, mert nem egyforma erősen ütik. Nem egyformán szoros aztán a minta. Meglátszik...

De meglátszik az emberen is. A taposás, rángatás, csattogás, nem használ az egészségnek.

Anyunak kezdtek panasza lenni...

Szomszédok

Házunk bal oldalán, az emeletes, négylakású katonai „csinzsák” áll. Ott laktak a hivatásos katonák, családtagjaikkal. A lakásokba egy kis szoba is be van komponálva, a tiszt urak csicskásai számára. Ezek azonban a mi időnkre, a szocializmus építése idején, „elavultak”.

A tiszteket eleinte gyakran átutalták más városokba. Így állandóan cserélődtek a családok. Legtöbbjüket a gyerekeik révén ismertük meg.

Nagyon sok kis gyerek unatkozott ott. Nyaranta majdnem kiugrott a szemük, ahogy mi a főtt kukoricával „harmonikáztunk”. Nekik nem volt ilyesmi.

Átjöttek, átmásztak a kerítésen. Anyu nem állhatta meg, megkínálta őket is. Hozzánk szoktak.

Az első években nem volt ritkaság, hogy vagy tízen ugráltunk, labdáztunk a kis udvarunkban. Nem is nagyon nőtt akkor ott még a fű sem.

Uzsonna időben aztán mindenki kapott majszolni valót. Mondjuk vajas kenyeret. Ez még néhány szomszédnak is feltűnt. „Ne adjon nekik!” - mondták Anyunak. Az azonban valahogy nem egyezett a filozófiánkkal...

Házunk jobb oldalán kis idő múlva változott a helyzet. Először egy idős férfi is lakott ott. Állítólag bélkivezetéssel a hasán. Nagy baja volt. Panaszkodott. - Hogy szemben vele, az út másik oldalán, a kereskedelmi iskola internátusában, meztelenkednek a lányok... Miért nézte?... Kukkerral...

Helyére jöttek Szerzőék. Magyar férfi, dolgos szlovák asszony. Lányuk, fiuk, - inkább szlovákok. Fiukkal, Bélával, ki tölem fiatalabb, eleinte néha összejöttünk. Inkább náluk. Az udvarban. Megkínált korai piros almával. A házzal együtt ugyanis nagy termő kerthez is jutottak.

Béla néha impulzív természetű volt. Még parittyázásra is sor került. Erre fel én a kerítésüknél felrakott méterfánk tetején deszkákból pajzsot eszkábáltam. Mikor ő azt nagy röggökkel ledöntötte, én széles nadrággumiból, meg két földbe vert méterfából hatalmas gumipuskát szerkesztettem, és elárasztottam nagy sárgolyókkal a kertjük ellenkező oldalán jó messze levő fatartójukat, disznóóljukat.

Béla egyszer, változó harag – barátság szakaszok után megharagudott „Antal” Gyurira, egy másik, távolabbi szomszédunkra. És mivel én maradtam Gyurival, rám is.

„Tuberák” - kiabálta felém. Úgy látszik, emlékezett, hogy a „Tátrában” voltam. Igazi diagnózisomat azonban nem tudta. Azután már nem szóltunk egymáshoz.

Kafkáék

Megint új szomszédok kerültek hozzánk, a tiszt lakásba. Kafkáék. Kafka bácsi nem volt katonatiszt. De állami ember. Tűzoltó. Nem szolgált viszont Apuékkal. Ő tiszt, hivatalnok volt. „Fönti.” Persze így is ismerték egymást, és mint szomszédok, nagyon jól kijöttünk egymással. Kafkáék nagy család voltak. Öt gyerekkel.

Esténként, mikor hátul, a hálósobánkban, eloltottuk a villanyt, és föl húztuk a rolettát, főleg szombatonként be – be világított fönről Kafkáéktól a kis ablak. Egy kerítésen át folyó beszélgetéskor aztán ez is szóba került. Megmagyarázták: „tanul Luba”... Luba a legnagyobb lányuk volt, tanítónőnek készült Besztercén. Tanul Luba – ismételtük aztán nagyon sok este, szinte tisztelettel. Apuék nagy dolognak tartották, hogy valaki főiskolán tanul!

A második lányukkal, „Drahušával”, Apu engemet „húzott”. „Nézd hogy bír!” - mint egy ló! Csak úgy húzza a szánkót! - figyelte egyszer télen Apu az ablakon át, ahogy a szomszéd lány nyargalászott legkisebb testvérével a behavazott úton. Ebben a dologban viszont Apu tévedett. Nem csak azért, mert Drahuša már középiskolás volt, hanem főleg azért, mert nekem a középső lányuk szimpatikusabb volt. Habár, már az is középiskolába járt, én viszont még nem...

Kafkáék új tapasztalatot is hoztak számunkra. Kerítésünkhöz ólat szerkesztettek, ahol nyulakat és galambokat tenyésztettek. Mi ilyesmivel addig nem ismerkedtünk. El – el néztük a legyező farkú galambokat. Meg a nyulak „kopogását” is megismertük. Azután a nagy lányok férjhez mentek. Később elköltözött az egész család.

Kinyomós

Délutánonként, estefelé, ha úgy adódott, hogy nem kellett sem dolgozni, sem tanulni, néha kinéztünk az utcára. Ha más is ott „tündökölt”, egybekeltünk. Traccsolni, labdázni.

Mit lehetett a szűk utcában kis létszámmal játszani?

Kinyomóst. Kettesben is.

Igyekezni messze rúgni a labdát. Ahol a partner megfogta, ő onnan rúghatott. A kellemetlen csak az volt, hogy a labda mindig berepült valamelyik kertbe, és némelyikből nagyon bajos volt kihalászni, ha a kert morcos szomszéd tulajdona volt. Megtörtént az is, hogy a díszes, lándzsás végű vaskerítés tetejére a labda felszúródott. Szóval, - állandó labdahiányban szenvedtünk.

Egy időben emelkedett tekintélyem, mikor Mamáéktól az öreg, igazi futball, hozzám került. De, szétmállott az öreg varrása. Sok időbe tellett – míg teljesen újra varrtam. Azután kifestettem, - és még sok belsőt megélt.

Másik kedvenc szórakozásunk az esti biciklizés volt. Utcánk csöndes, szinte semmi forgalma ehhez kitűnően alkalmas volt. Gondot csak az okozott, hogy nekem nem volt biciklim. Nézegettem a kirakatban egy szép versenybiciklit, de hétszáz korona volt az ára – a házunk meg még nagyon új volt. Használtam hát az Apu biciklijét. És álmodoztam a versenybicikliről. A harmonikáról már nem is annyira, hisz láttam, hogyan tréningezik „Antal” Gyuri a zongoráján. Nem ment az magától...

A versenybiciklijével persze nem volt ilyen gond. Nem láttam, hogy erőlködni kellett volna, mikor használta...

Általában, akkor sok gyereknek tetszett a versenybicikli.

A hangját is megszerettük.

Odaszerkesztettünk a váz villájához, a küllőkhöz egy pléhet, vagy egy erősebb drótot, hogy berregjen menet közben.

Biciklis tudásunkat – úgy látszik, a szembeni szomszédok is elismerték, mert hagyták, hogy fiukat – Zolit, megtanítsuk Katival biciklizni.

Biciklizés közben meg magyarul.

A „magyar” szülők fiát...

Menők

A két katonai négylakásos „csinzsákon” és az internátuson kívül takaros mandzardszobás családi házak is álltak utcánkban.

Első pillantásra tehát úgy tűnhetett, hogy a többi lakos is a mi módunkon, megfeszített munkával, kölcsönrel került ide, és most célba érve kissé pihentebben él.

Fokozatosan tudomásunkra jutott azonban három eset, hogy az eladó a hivatalos szerződésbe hajlandó volt kisebb összeget írni, hogy kevesebb adót keljen fizetniük. A vevő pedig aztán az ígért különbséget „elfelejtette” megfizetni!

Ez már megint nem a lenti ház légköre volt.

Már nem mindenki munkájával jutott például házhoz, - mint mi ...

Utcaánk szürke eminenciája Réti bácsi volt. A kommunista párt Fenyőháza-i, Lúbochňa-i egyik alapítója. Felhasított ruhája a múzeumban volt megtekinthető, hogy láthassuk: szenvedett a jövőnkért, még szuronnal is megsebesítették.

Réti bácsi csöndesen félre volt állítva, mint egyszerűen viselkedő öreg ember élt, háromszobás, kertes, ahogy az újság egyszer írta: „házikójában”. Csak egyetlen dologgal hívta magára az utca figyelmét: mikor haldoklott – állítólag papot hívtak...

A másik két menő másképpen ment. Nem volt mögöttük nyilvánosan számon tartott politikai karrier, jelenleg azonban „jófiúknak” kellett lenniük, ha az utca előtt nem is mutatták, különben nem lehettek volna „menők”. Más – más helyen dolgoztak. A közös megnyilvánulás azonban mindkettőnél az volt, hogy egyszer – egyszer, csak úgy „véletlenül” leállt kapujuk előtt egy – egy autó. Aztán hirtelen cipelték róla befelé a ládákat, zsákokat.

A távolabbinál, egyszer, az autó távozása után, az arra menő szomszéd egy rúd szalámit talált a járda melletti füves sávban. Érdekes módon, nem hiányzott senkinek.

Mi, ha vettük, ritkán, 10 – 15 dekát... Egyből észre vettük volna, ha elvesztjük...

A közelebbinél saját szemünkkel láttuk a dinnyéket, tyúkokat, ...

Itt hajigáljuk ki, mondta egyszer az öreg bácsi, - adnák, de a vőm megharagudna, ha megtudná...

Akkor már gazdagodott az ország. Jutott a „közösből”. Valakinek...

Jóval később, rossz nyelvek még azt is pletykálták, hogy a véleményező orvos és a sorozó katonatiszt is nagy pénzeket szed.

Ki tudja? ...

Az emberekben benne van a gyűjtőszenvedély.

Csak néhányan nem kerülnek el „gombázni”.

A munkájuk miatt.

Vagy a lelkiismeretük miatt? ...

Vagy bolondok? ...

A „MAGYAR ISKOLÁBAN”

Munkában

Új otthonomban egészen jól éltem volna.

Ha a kinti tér kisebb is volt, egy csomó szomszéd – gyerek állt rendelkezésre, és továbbra is itt volt Kati, akivel jól megértettük egymást. Sőt, Erzsi is kezdett növekedni, lassan már vele is szót lehetett érteni.

Csakhogy, Erzsi már más kezdett lenni. Ő már ebbe a világba ébredt. Nem a lenti, zárt, családközpontú, fontolgató, csak Anyut figyelő légkörben nevelkedett.

Nagy csoport proletár gyerek között, relatív jobb módon ébredezett, önállóbb lett. Hol itt, hol ott bolyongott, nagyon sokszor a szomszéd házakban kellett megkeresni. Nem várta a „jót”, hanem megszerezte: elment Tibi bácsihoz az üzletbe, cukorkát „vásárolni” - pénz nélkül.

Mindenki jár valahová...

Nekem munkába kellett járnom, mármint koromhoz képest: iskolába...

Jó helyzetünk volt. Házunkhoz a fő dolgok közel voltak.

Az utca végén, nagyon sokáig, ott működött az élelmiszerüzlet. Még a lenti ház idejéből. Évekig az ismert Tibi bácsi főnöketével.

Csak a limonádés, vagy ahogy Mama mondta: krakedlis üvegek porcelán záró teteit kezdte felváltani a fodros szélű pléh sapka. Meg később oda került a formás „Melánka”. Az egész környék udvarolni akart neki.

A sarok mögött, a bolt mellett, sokáig működött, szintén még a lenti ház idejéből egy kis tejcsarnok. Lépcsőn kellett lemenni belé, és a vaját még nagy tömbből vágta az

elején, a tejet meg nagy alumínium kupából mérte – Sári néni.

Aztán következett Alexy szülész – doktor, primár lakása, aki nem csak „mestersége”, hanem festő testvére révén is ismert volt.

Vele szemben pedig ott volt a tűzoltók régi és új „őrszobája”, laktanyája. Nem okozott nagy gondot hordani Apunak az ebédet, vacsorát. Nagyon sokszor én is elszaladtam vele, s mire visszaértem, Anyu nekünk is kikészítette a porciót.

Ellenkező irányban meg, befelé a városba, a harmadik utcasarkon már kezdődött az iskola. Oda jártam. A „magyar iskolába”.

Nálunk, mint mindennel, állandóan spekulál a hatalom – az iskolával is.

Hol rövidebb, hol hosszabb az alap – és a közép – iskola is. Akkoriban meg, hogy még érdekesebb legyen, - összevonták a kettőt. A „magyar-iskolába”.

Néztük aztán tisztelettel a nagy, érettségi előtt álló középiskolásokat, ahogy mentek fel a lépcsőn, az emeletre. Szinte mintha szüleink lettek volna...

Tanulás

Az iskolában tanulni is kell, - mondanák sokan.

A valóság azonban, ritka kivételtől eltekintve, teljesen más volt. Lehet, hogy azért, mert már évekkal azelőtt hozzászoktam, hogy akár két nap alatt is elolvassak egy átlagos könyvet, a tartalmát pedig fejben tartsam.

Így képes voltam az órákon figyelni, és megjegyezni a féloldalas, oldalas tananyagot. Aztán elég volt a következő óra előtt a szünet végén átrepülni a sorokat.

Otthon csak a logikátlan verseket kellett biflázni. Azokat azonban annál inkább nem szerettem.

Jól működött ez egészen a nyolcadik osztályig.

Olyannyira, hogy addig a táskát is csak reggel pakoltam.

Ha az idő engedte, és az majdnem mindig engedte, meg ha a tanítók speciálisan nem akadályozták, akkor minden szünetben kergettük a labdát.

Olyan jól nőttek az udvar szélén a fák, hogy két törzs pont „kaput” is alkotott.

Focizni elosztzkodtunk úgy, hogy nagyjából egyforma erős legyen a két csapat.

Mégis, előre kész győzelem volt Német Lacival játszani. Nagyon jó kapus volt. Mellre fogta a lövéseket, és ha kellett, gurult is a labdával. Mint a válogatott kapusok a televízióban.

Itt – ott kitört egy ablak is...

Egyszer nekem is sikerült egy hatalmasat rúgni.

Vártam aztán, sokáig, mi lesz a kitört tornaterem – ablak következménye...

Vagy két évig még nem kötelező vallásóra is működött. Délután az emeleten.

Kis brossurát kaptunk. Belőle tanultuk a bibliai történeteket.

Kötelező dolgok is előfordultak. Mint például séta körbe – körbe, a folyosón. Kettesével.

Egy időben valaki még az egészségünkről is gondoskodott. Néhány napon keresztül C – vitamint osztott a tanító – néni.

Később valami rendelet még tovább ment. Némelyik órán fel kellett állni és a padok között néhány tornagyakorlatot végrehajtani.

Közelgett a „szpartakiádé” is. Valami párt – irat nagyon kiemelhette a tömeges testnevelés pozitívumait, mert a következmény minden reggel, tanítás előtt, kötelező, irányított tornázás lett, az iskolaudvaron.

Tettünk tehát valamit az egészségünkért, így hát jó érzéssel, piszkos tenyérrel, porosan, izzadtan beülhettünk utána a padokba, kezdhettük a tanulást.

Kitartott a divat néhány hónapig. Átöltözéshez, zuhanyokhoz nem volt elég gazdag az ország. Még ma sem az ...

Politika

Mai szemmel úgy látom, tanítóink tompították a politikai, vagy a politikai célokra kihasználható események felénk irányuló hatását. - Nagyon okosan.

Az első műbolygó, és a Lajka kutya emléke otthonról, még a lenti házból származik.

Zápotocký köztársasági elnök halála viszont már nagy iskolai esemény volt, hosszú, iskolai „rozhlason”, az osztályban elhelyezett hangszórón keresztül közvetített beszéddel.

Még egy hasonló, hangszórós, hosszú közvetítésre emlékszem: Valamelyik tantárgy kellős közepén megtudtuk, hogyan hanykolódott, ha jól emlékszem, négy hős szovjet tengerész egy csónakban, hajótöröttként a nyílt tengeren. A műsor jól meg lehetett szerkesztve, mert a mai napig tudom, hogy megették a bőrből készült bakancsukat. Szerencsájük volt. Ma az ilyesmi sokszor műanyagból van...

Gagarin repkedése meg pont az utcánk sarkán ért. Az utcai hangszóró alatt. Elmenőben. Otthonról. Iskolába. Délutánra.

Akkor két műszakra jártunk.

Nem telhetett az államnak mindenre. Hadseregbe is meg iskolákra is...

Én ráadásul nagyon rossz kedvben vettem tudomást a repkedésről.

Ugyanis nekünk sem tellett – számomra, új nadrágra...

A régi valahogy olyan állapotba került, hogy Apu, Anyu, megállapították, abban már nem mehetek...

Előkerült viszont egy másik nadrág, melybe belefértem. Fönt jó is volt. Lent viszont nem. Megoldották. Mint mindig mindent.

Térd és boka között levágták a szárait, a csonkba Anyu gumit húzott, és beszegte.

Nem hordott már olyat senki sem Szombatban...

Előhúzták a néhány évtizede elhagyott alpesi divatot.

Nem tetszett, de hát glott gatyában nem mehettem az iskolába...

Az még nevetségesebb lett volna.

Repkedett hát Gagarin.

Én meg mentem. Rosszkedvűen. Puffos gatyában...

Pionér

Pionér... - magyar ember azt sem tudja, hogyan ejtse...

A szlováknak a pionier már természetesebb.

Nekünk meg jobban hangzik a cserkész. De hát, az volt, ez van.

Lucsivnán valahogy elfeledtek belőlünk kellő időben pionért csinálni. Így itt kellemetlen helyzet adódott elő. Az osztály egy tagja, mármint én, nem voltam pionér. Ilyen pedig nem is lehetett!

Meg ugyebár, gyűlésre is kell járni. Rendszeresen.

Ez is komoly dolog. Eleinte nagyobb, oktatott tanulók, főleg tanulólányok, formálták tudatunkat. Ha minden kötél szakadt, akkor legalább közös délutáni parki sétákkal.

Később azonban fizetett funkció alakult. Érettségizett leányzókat alkalmazott az iskola valamiféle nevelői titulusban.

Nehogy kimaradjak hát a „jóból”, megoldották csendesen helyzetemet. Adott időben, szinte észrevétlenül, odaállítottak a múzeum előtt a „szovjet” szoborhoz, a fiatalabb évfolyam tanulói közé.

Így minden előkészítés, rászorgálás nélkül, kaptam én is egy fél piros kendőt. Úgy is ott volt az egész iskola. Csak éppen másutt álltam egy pillanatra.

Szalutáltam, és én is pionérrá váltam.

Volt ebben a pionérságban valami jó is.

Egy hét végén, a régi emlékek hatására a Rima partján jártam. Mint pionér, de civilben. Anyuékkal. Alkalmas helyet keresve szalonnasütéshez.

Mentünk, keresgettünk, válogattunk a helyek között.

Aztán majd kiugrottak szemeim. Az egyik helyen, vagy tíz méterre, de felénk, két ifjú leányzó hasalt, napozott, könyökölve. Az egyik alatt csak úgy lógott, meztelenül, két dombocskája!

Szinte oda sem mertem nézni. Mentünk tovább.

Szent ég! - villant a fejembe, - a pionér vezetőnk!... Én meg, - nem köszöntem neki!

A legközelebbi alkalommal, az osztályban, „gyűlés” közben, bocsánatot kértem tőle. Átölelt, magához húzott, megsimogatott.

Mégis csak jó, néha, - pionérnak lenni ...

Osztályfőnökök

Ahogy elhagytuk az első évet, Pásztor tanító nénit, valami zűrzavar kezdődött. Nagyon sokan váltakoztak nálunk. Váltották egymást a tantárgyakon belül is, és az osztályfőnökségben is. Ez a helyzet egy ideig folytatódott Lucsivna után is.

Csak később stabilizálódott a helyzet.

Kopecz tanító néni lett az osztályfőnökünk. Kupec bácsinak, aki Papóhoz járt kártyázni, a lánya. Eleinte csak annyi pletykát tudtam róla, hogy vele garambolozott az egyik matematika tanár.

Viszonyunk, azt hiszem, végig jó, korrekt volt.

Hivatalosan nekünk nyelvtant tanított, de Anyuék fő érdemének azt tartották, hogy megtanított bennünket varrni, stoppolni. Van is benne valami...

Velem gondja volt. Egy brigádon apró, sűrű sárgarépat egyeltünk, végeláthatatlan sorokat, a mezőn. Tudta, hogy azelőtt beteg voltam, óvott volna, nehogy megerőltessem magamat, meg nehogy megártson a tűző Nap. Mondta, hogy pihenjek, de nem volt rá szükség. Én már elég erős voltam, meg hozzászoktam a munkához.

Máskor, egy délutáni műszak szünetében, mikor elővettem a zöld Jonatán almámat, elkérte tőlem. Aztán adott egy nagy piros bolti almát. Irodalmibb a nagy fényes piros alma, azonban a Jonatán is jó. Még mindig a lenti ház melletti úttól származott...

Az egyik irodalmi órán furcsán éreztem magamat.

Nagyon rövid volt az anyag. Kihívott belőle felelni. Elmondtam egy – kettőre. Azután gondolkodtam. Többet nem volt honnan mondanom. Azt meg furcsállottam, hogy azért a kicsiségért egyest kapjak...

Ma már tudom, ha feleltetni akart, ez volt a megoldás. Kihívni azt, aki úgymint egyesre állott. Ha egy rosszabb átlagú tanuló e kevésért jó jegyet kapott volna, nem lett volna reális az átlaga.

Kopecz tanító néni otthon is meglátogatott bennünket. Kötelező volt az is a tanítók számára.

Megcsodálta Mohamedot – ahogy ivott.

Dilis család – gondolhatta...

Termelés

A tantárgyak közé, jellemzően a nagy politikai építő szándékra, becsúsztatt néhány „munkás” tantárgy is. A műhelyeket Urbán és Lenner tanítók vezették. Rettegett tőlük az

egész iskola diáksága. Szigorukról egész legendák keringtek. Ráadásul, hogy Urbán Dél-Amerikában született. Onnan ide kerülni! Az kész kaland. Az illető biztosan legalábbis ördög...

Végül minden egészen természetes volt.

„Urbánnal” megtanultuk a gyalulást, ráspolyozást, fűrészelést.

A végén takaros madáretetőt készítettünk.

Nem engedhette meg a bolondozást. Nehogy valaki körfűrészsel lenyirbálja a kezét...

„Lennerrel” megtanultunk drótot hajligatni, vasat fűrni, reszelni.

Szép golyós számológépet csináltunk a kicsiknek.

Mezőgazdasági termelést is tanultunk.

Elméletben is, gyakorlatban is.

Valahonnan kerített néhány évre az iskola egy parcellát. Minden osztálynak volt egy veteményes ágya. Vagy kétszer – háromszor azt művelgettük. Szimbolikusan. Messze a lenti házi praxisom mögött maradt e gyakorlat...

Az elméleti órákon, az osztályban, olyasmiket tanultunk, hogy például van Leghorn tyúk...

Ami azonban biztosan a legjobban megmaradt az elméletből az emlékezetünkben, az az, hogy a szakember, a tanító bácsi, mint első, és utolsó, nevén nevezte a szart!

Ahogy kimondta, az osztály megmerevedett.

Észrevette, megmagyarázta. Hogy ez természetes.

A trágyázásról tanultunk...

És hogy még tovább fejlesszék a gyakorlatot, üvegházat is építettek. A tornaterem végében. Szakszerűen. Üvegből, polcokkal.

Csak egy hibája volt. Spóroltak az anyaggal, - a tornaterem északi falához ragasztották.

Inkább jégverem tulajdonságai voltak...

Torna

Eleinte furcsa módon működtek a tornaóráink. Lehet, hogy a két műszakos tanítás okozta a zűrzavart, és pecchünk volt, hogy mi még pont akkor „kicsik” voltunk.

Egyszer az osztályfőnök nénik, máskor „idegen” tanító nénik tanították e tantárgyat.

Természetesen nyilván nem értettek hozzá száz százalékosan, meg a lehetőségek sem igen álltak rendelkezésükre, de azért nem hanyagolták el a tanítást. Nem engedték el az órát. Nem hajították oda a labdát, hogy: „csináljatok, amit tudtok”. Csináltuk, amit ők tudtak. Például kötélhúzást. Vagy ha nem volt kötél, akkor húzta egymást a két csapat. Kötél nélkül. Az illető tanító nénik meg beálltak közénk. Elsőnek a csoportba.

Emlékszem, mikor egyszer én kerültem másodiknak, nem volt számomra teljesen természetes derékon fogni a fiatalasszonyt, és húzni...

Nekem amúgy is furcsán alakult e tantárgy. Ahogy megérkeztem Lucsivnárról, felmentettek a torna alól. Álltam, ültem, az udvar szélén, vagy a tornaterem falánál. Néztem.

A következő évben, azt hiszem, Mács tanító bácsi volt a soros tornatanárunk, azt mondta: „állj be, csinálj, amennyit bírsz, amennyit akarsz”. Beálltam. Csináltam mindent. Bírtam mindent.

Olyannyira, hogy a „szpartakiádé” előtt engemet is hívtak, néhány más tanulóval, a tornaterembe, hogy küldenek minket, kiképeznek bennünket instruktoroknak!

Valahogy azonban változott a helyzet. Nem hívtak, és mikor rá került a sor, tanítók vezették a gyakorlatot.

Végre a második fokon szakemberhez, Kocsis tornatanárhoz kerültünk.

A hátsó udvaron, a műhelyeknél ugrópályát rendeztek be. Homokkal. Ott ugráltunk távolba és magasba. Nem voltak rossz eredményeim, de Német Laci, az ügyes kapusunk,

és még néhányan megelőztek. Akkoriban ollózva ugrottunk, Laci viszont ott is gurulva vette a lecet. Ha jól emlékszem, Mester Pista, meg Koczka Karcsi is szép teljesítményt nyújtottak.

Lehat, hogy fentről írták elő, hogy úszni is kell. Uszodánk nem volt, a Rima viszont ott folyt. Mentünk hát kötelezően, reggel, torna helyett. A város szélére. Oda, ahová mi néha szalonnát sütni jártunk. Vízbe viszont nem, mert barna, átlátszatlan volt, telítve a város szennyacsatornáinak tartalmával.

Most viszont parancsra bele mentünk. Glott gatyában. Derékig ért a víz. Álltunk, jártunk, - a hideg, piszkos vízben, - míg kellett.

Azóta sincs nagy vágyam úszkálni...

A tervet viszont teljesítettük.

Jó tanítók

Bizonyos szemszögből nézve három csoportba oszthatnám volt tanítóimat. Nem csak a magam érzése, hanem általános diák megítélés szerint. A tanítók nagy része olyan szülői szinten mozgott. Komoly, de normális viszonyal. Nem komáztunk velük, de nem is ájultoztunk, ha jöttek az órára.

Második kis csoportjuktól: Urbántól, Lennertől, kimondottan féltek a gyerekek, Mácsot szigorúnak, Vallót meg kellemetlennek tartották.

A harmadik, a „jó tanítók” csoportja, szintén nem volt nagy létszámú.

Ebbe tartozott „Éliás” – Éliás tanító bácsi.

Akkor még fiatal ember, nem is nagyon illett rá a „bácsi”. Mindig szépen kiöltözve, zakóban, nyakkendővel. Mosolyogva. Az orosz nyelvet tanította. Nála, annak ellenére, hogy „jó” volt, nem rosszalkodtak a gyerekek. Vele beszélgettek. Mindig, mindenről. Magyarul.

Az Éliás névnek politikai hangzása volt Szombatban, de szemünkben tanítónkat az MTK jellemezte. Akkoriban divat volt szurkolni valamelyik focicsapatnak. Erről is folytak, főleg az orosz órán, a nagy viták.

Meg fityegőket fontunk színes szigetelésű telefon drótokból. Mivel nekem tetszett a kék – fehér kombináció, engemet is beosztott az osztály MTK-snak. Kevesen voltunk, mert az élményben akkor az FTC, Honvéd, Vasas versengett.

Másik jó tanítónk, tanító nénink, igazán jó volt. Jó, túl jó. Ki is használták legtöbben. Rendetlenkedtek, zúgtak, beszélgettek, morogtak óráin a gyerekek. Ő meg mindig csak szépen, csendesén, türelmesen.

Biológiát és kémiát tanított. Biológiából szép könyveink voltak. Színes ábrákkal.

Elmagyarázta nekünk, embertelen körülmények között, a virágokat, az állatokat. Hozta az osztályba a kitömött állatokat, madarakat, a csontvázat... Néztük mikroszkópon át az apró sejteket, élőlényeket. És, - rosszalkodott az osztály.

Évekkel később hallottam a hírt: öngyilkos lett. Nem volt meglepetés.

Csoda, hogy addig is kibírta...

Rajec

Azt hiszem, a hetediket végeztük, mikor iskolánk pionér – tábor szervezett Rajecké Teplicén. Eddig én Keresztanyuéknál vakációzgattam, most készültem először táborba.

Igazi tábor lett – mikor felépítettük.

Talán fogadott autóbusszal érkezünk Teplicére, azután kutyagoltunk fölpackolva befelé az erdőbe. Vagy félórányit.

Egy tisztáson, a folyócska mellett megállapodtunk. Lepakoltunk.

Csoportokra osztottunk, mindegyik kapott egy – egy sátrat. Ahol én voltam, a mi szempontunkból egy nagy katonai, zöld, vastag falú sátrat kaptunk. Hatan (vagy nyolcan?) laktunk benne, miután felállítottuk.

Olvasottságunk révén kiismertük magunkat ilyesmiben. Mindjárt készítettünk árkot is, kintről a falai köré, - ha netán esni kezdene... Belülre meg fenyőgallyakból fekvőhelyeket szerkesztettünk.

A sátrak hosszú, téglalap alakú helyet zártak körül, bejáratukkal befelé. A téglalap egyik keskenyebb oldalán épült rudakból a kapu. Ellenkező irányban, mint ahogy érkeztünk, viszont közelebb a lankás lejáróhoz a folyó felé.

Legközelebbi szomszédom, a sátorban, Keszeli Feri lett, aztán a nálunk fiatalabb, de mindkettőnknek ismerős Zsemlicska Gyuszi.

Első, a közös érdekében végzett munkánk az volt, hogy mentünk latrinát építeni. Egy jó vastag gallyat oda szögeltünk két fenyőtörzshöz, melyek elég közel nőttek egymáshoz.

Mögöttük gödröt mélyítettünk, hogy majd elmenés előtt letakarhassuk nyomainkat.

Végezetül az egészet körülkerítettük, nagy fenyőgallyakkal eltakartuk.

Közben kihasználtuk otthoni kis fejszémét, melyet előrelátóan magammal vittem.

A tábor parancsnoka a fiatal, akkor kezdő Léway tanító lett.

Sátrat mindjárt a kapu mellett állította föl. Két gumimatracból széles, kettős ágyat szerkesztett, és amivel mindenkit meglepett, - igazi paplant terített rá. Mint mindjárt megtudtuk, e fényűzés azért keletkezett, mert magával hozta fiatal feleségét is, akinek éppen növekedésben volt a hasija.

Léwaynak segédkezett még, a reggeli és esti pionér – ceremóniáknál néhány „vezető”, - bizonyára idősebb diákok. A jelentésekkel, néhány pontozási akcióval, és a reggeli tornával szerencsére ki is merült a hivatalos pionér élet. Azon felül normálisan táboroztunk.

Reggelente, a torna és a tisztálkodás után begyalogoltunk az üdülő településére. Az egyik villában megreggeliztünk. Onnan mentünk a strandra. A medencében kissé foglalkoztak velünk, a nem úszókat tanították, azután napoztunk, beszélgettünk. Néha vettünk egy – egy kis, vizes, ízetlen fagyaltot. És figyeltük a környéket.

Még vidámság is adódott: Léway felesége éppen napozó – olajjal kenette a hátát.

Kenegetés közben úgy adódott, hogy lecsusszant bikinije felső része, amin szörnyen felháborodott, s amit persze sokan láttak...

Volt miről beszélni...

Ebédelni szintén az említett villába jártunk.

Az élet nem volt unalmas, az ismétlődő menetelés ellenére sem.

Az egyik alkalommal például úgy adódott, hogy reggel, az erdei ösvényen felfedeztük, hogy Feri, nagy igyekezetében egyik lábára kék, másokra piros zoknit húzott. Az elkövetkező percekben aztán mi „húztuk” őt. Vidáman.

Délutánonként a tábor környékén nagy felfedezéseket tettünk. Például észrevettük, hogy a folyócska partján termő piros-ribizli bokor árváskodik.

Máskor a tamásfaliak rákot fogni indultak. Sikerrel. Megsütötték zsákmányukat. Akkor ettem először (és eddig utoljára) tiszta, fehér rákhúst. Nem volt rossz.

Esténként tábortűzet gyújtottunk. A gyorsan leszálló nyári sötétségben hatásos és hasznos is volt.

Párok alakulásához még kicsik voltunk, de mindnyájan egészen örömmel vettük, ha valamelyik leányzó, iskolatársunk, kihasználta felhúzott térdünket széktáblaként, hátát nekitámasztva.

Énekeltünk, vagy hallgattuk, ahogy énekeltek, akik szebben tudtak. Például Zsemlicska Gyula. Néhány bevezető szám után kikötött kedvenc ismert strófájánál, hogy: „bele ment az akácfa szálla” valakinek „a lába szárába”. E kezdet után, ami nekünk ugyancsak tetszett, néhány vezetőnket azonban formálisan bosszantott, Gyula lendületbe

jött. Ontotta magából a pikáns dalokat.

Kellett menni aludni...

Csak az éjszakai őrszolgálat maradt, - számolgatni a csillagokat, ha el nem nyomta az álom őket is... Éjjelente nagyon hideg volt. Én úgy segítettem magamon, hogy otthonról hozott pokrócomat nem takarónak használtam, hanem körül csavartam magamon.

Egyszer éjjel felébredtem. Semmiképpen sem akaródzott a messze az erdőben elhelyezett latrinához bolyonganom. Megtrágyáztam hát a tábor kinti határát. Mások is hasonló nézetten lehettek, mert az ügyből „ügy” lett, mikor valakit megérintett. Ez azonban a jobbik eset volt. Egy reggel ugyanis valami nem stimmelt. Ébredéskor szaglászunk... Nyomoztunk, szimatoltunk, levetkőztettük a gyanúsítottat. Hát valóban! Fiatal lakótársunk az éjjel be....

Fektében. A gatyájába. Biztosan félt kimenni.

Egyszer, délután, száraz vacsoraért mentünk. Vagy hatan, vagy nyolcan. Mi hoztuk a kenyereket, egy pár meg előttünk, fehér vajlingban a karikákra vágott szalámit. Vidámkodtak. Megbotlottak. A sok szalámi meg kiszaladt a földre, egy kupacra. Mit lehetett tenni?

Visszarakták. Nagyjából letörölgették az alsó szeletkéket.

Olyan homokos ösvényen mentünk...

Megérkeztünk. Vezetőink szétosztották az elemózsitát.

Aztán valami nyugtalankodás kezdődött...

Sejtettük, hogy miért...

Szüleink is meglátogattak bennünket. Hagytak néhány koronát.

Elment az idő. Kezdtünk készülödni. Utaztunk haza. Rajecről Zsolnára.

A zsolnai állomáson vártunk a vonatra. Megéheztünk.

Én is nézelődtem a büfé felé. Csakhogy... - már egy fillérem sem volt.

„Beállok a sorba, veszek neked kiflit, ha adsz egyet” - mondtam Nagy Lacinak, akinél még volt pénz, de nem akaródzott sort állnia.

Egyből bele egyezett. Mindketten „jól jártunk”.

Nekem azonban nem volt teljesen mindegy. Máig sem felejtettem el.

Nem azért, hisz Laci a barátom...

Meg akkor még nem sejtettem, nem sejthettem, hogy még sok megalázó helyzet vár...

Nem Laci, hanem a helyzet miatt érzem magamat furcsán...

Artek

Így repültek az iskolaévek, évvégék.

Mindig tarkítva év végi iskolakirándulásokkal. Várakat, várromokat nézni.

Vagy éppen a Magas Tátrába... Nagyon sokszor szállodai alvással tarkítva.

Az évek végén általában Apu megörökítette az osztályt. Lefotózott bennünket.

Év-végén dicséreteket, jutalmakat is osztottak. Jelvényeket, elismerő okleveleket.

Sőt! Egyszer csak hívtak az igazgatóiba. Megjelent Csontos igazgató, személyesen, és el kezdett mindenféle dolgok felől érdeklődni. A suttogásokból kiszivárgott, hogy az iskola kapott egy helyet az oroszországi nemzetközi tengerparti üdülőbe Artekba. És hogy engemet választottak ki.

Néhány nap múlva jött haza reggel Apu a szolgálatból, hogy Deák bácsi újságolta örömmel, hogy Lévy, az énektanár, lányának, Katinak mondta, hogy énekköri szereplése jutalmául Oroszországba megy. A tengerhez...

No, érdekes a helyzet, - gondoltuk.

Aztán később néhány tanító mentegetődzött Apunak. Gyűlésük volt. Vitatkoztak. Buta helyzet keletkezett. Valaki aztán megoldotta úgy, hogy választottak harmadik jelöltet! Elküldték Mester Pistát.

A következő év nyitásakor, egy járási gyűlésen, Pistának be kellett számolnia, hogy hol volt. Mondott, - vagy olvasott?, néhány mondatot.

Lehet, hogy minden másképp alakult volna, ha a kezdő énektanár nem lép közbe. De nem ezért nem szerettük, hanem azért, mert óráin mindenkit mellbe boksztolt.

Apu nagyon sajnálhatta az esetet. A szünetben ugyanis felültetett a motorbiciklire, és elvitt egy magyarországi körútra.

Fokozatosan meglátogattuk Tankó Mamát, Gyula bácsiékat, Kovácsékat, az egri várat, és! - Papó szülőfaluját: Átányt. A Barát és a Madarász családot.

Baráték pont egy szekérnyi dinnyét hoztak haza. Néhány kiválasztottat leeresztettek belőlük a kútba. Este egy hatalmas hűtöttet kettévágtak. Milyen gyönyörű – gondoltam. Ők meg elfincsorodtak... „Odaadjuk a tyúkoknak.”

Kettévágtak egy másikat. Még szebb...

Egyik felét Apu combjaira tették, ahogy ült, másik felét meg nekem adták. Kezünkbe meg leveses kanalat nyomtak.

Mint egy teknő... de bevettük az egészet!

Mentünk aludni. Furcsa volt a szalmazsák, azonban kitűnően aludtunk rajta. A legcsodálatosabb az egészben az, hogy a hatalmas dinnye ellenére is csak reggel ébredtünk.

Funkció

Bizonyára Kopecz tanító néni informáltságának köszönhető, aki tudott Papóék sorsáról, hogy nagy érzéssel mártott bele a „politikába”. Nem nagyon, hogy ne lógjak ki a család nézetéből, de eléggé ahhoz, hogy szükség esetén legyen bizonyos alap.

Beválasztottak valami járási felsőbbbségbe. Gondolkozni persze más gondolkozott helyettünk. Mi csak meneteltünk. Az élen. Május elsején. Engemet még külön megtiszteltetés is ért. Én vittem az aranyzsinóros vörösbársony pionér zászlót. Mögöttem lépkedett csapatunk, aztán a fanfárosak, és a dobosok. A begyakorolt rend szerint. Szükség esetén irányított a mellettünk gyalogló funkciós néni.

Apunak imponált a dolog. Le is fényképezett.

Lehetett is benne valami imponáló, - hogy magyar iskola diákja viszi a zászlót.

Kár, hogy én nem fényképeztem le Aput, mikor ő ment a rezesbandával a menetben, és két trombitálás között ránk nyújtotta a nyelvét...

Ennek az imponáns dolognak kockázata is volt. Az illető május elsején hideg volt. Otthon szvettért húztak rám. A pionér funkciósok azonban azt akarták, hogy ingben, mutatósan meneteljünk. Húzódzkodtam. Végül kerítettek egy vastag, fehér, hosszú ujjú trikót, hogy húzzam az ingem alá. Szüleim persze erről nem tudtak, s fenyegettek szörnyen a járdáról, mikor megláttak a zászlóval ingben.

Ezek engemet most agyonvernek...

Lassan közeledtünk kisiskolás karrierünk vége felé.

Taktikusan, csábításként, meg volt csinálva, hogy habár a következő fokozatba, a ČSM-be a középiskolások kerültek be, az utolsó évben néhány pionérral kivételt tettek.

Öten - hatan az osztályból fájdalommentesen „előléptetésben” részesültünk.

Kicseréltük a fehér inget, piros nyakkendőt – kék ingre.

Így feszítettünk az év végi osztályfényképen.

Meg lett volna az alap a következő funkciókhoz.

Csak ki kellett volna használni...

Matematika

Lehet, hogy a matematika is az oka volt, hogy nem építettem politikai útjaimat. Ha oka nem is, de mentetgetőm egészen biztosan.

Családunkban senkinek sem volt baja a matematikával.

Annál meglepőbb, hogy én, talán ötödikben összeütközésbe kerültem vele. Úgy nézett ki, hogy minden a legnagyobb rendben van, mikor egy házi feladat ellenőrzése alkalmából Mács tanító bácsi négyest adott a munkámra. Bosszantott a dolog, és valahogy figyelni kezdtem erre a tantárgyra. Észrevettem, hogy tudom. Játszva kiszámítottam a példákat, hogy mikor találkoznak a csónakok, vonatok.

Egy alkalommal a cérnás karikával játszadoztam, mert azelőtt Apu „traktort” csinált belőle, és felfigyeltem rá, hogy a karika kerülete háromszorosa az átmérőjének. Akkor magyarázta aztán meg Apu a Ludolf számot. Tudta. És így én is tudtam, még mielőtt az iskolában említették volna.

A felsőbb osztályokban Simon Tibor lett a matematika és fizika oktatónk.

Nem csak beszélt, kísérleteket is bemutatott. Például kiszivattyúzta az üvegbúra alól, az ébresztőóra körül a levegőt.

Egy felmérő dolgozat alkalmával meg megmagyarázta, hogy a párhuzamos az új könyvünkben paralel, de a régiekben parallel. Így valahogy megismerkedtünk. Ő is felfigyelt ránk. Kiválasztott kettőnket. Órái előtt a kabinet előtt vártuk Keszeli Ferivel. Segédkeztünk neki.

Simon is ismerős volt számunkra. Apja annak idején Anyut tanította Pokorágyon az elemi iskolában. Ő azonban Anyura már talán nem emlékezett.

Fizika és matematika mellett sakk-kört is szervezett, vezetett nekünk.

Én valamikor, lent, láttam sakk – táblát, de aztán feledésbe merült. Újra meg kellett tanulnom.

Eleinte, Ferivel, jó néhány játszmat torzítottunk, mikor még nem ismertünk minden szabályt. Hozta a vacsorát a tűzoltókhoz, és benézett hozzánk is.

Beneveztek járási pionér sakkversenyre is, azonban az nagyon hamar jött, még nem volt tapasztalatom, gyakorlatom. Vesztettem. Ez a verseny befejezte sakk karrieremet. Hamar volt...

Annál sikeresebbek lettünk a tantárgyakból.

A járási fizikai és matematikai olimpiász nálunk, a gimnáziumban zajlott. Mindkettőn

sikeres lettem.

Abban az évben, először, elhatározták, hogy a mi kis kategóriánk számára is megrendezik a kerületi matematikai versenyt is.

Utaztunk. Simon tanító bácsi most sem hagyott bennünket cserben.

Utaztunk. Ő, Keszeli Feri, és én. Vonaton. A kis fürdővárosba, Turčianske Teplice-re. Délután érkezünk meg. Megbámultam a villákat, sétányokat. Egy kisebb, modern szállóban helyezkedtünk el. Ketten egy szobában. Ferivel.

Vacsorára közösen mentünk egy kis meghitt vendéglőbe. Vörösbársonyos bevonat, kényelem, Beatles – zene, jó kedv uralkodott.

Krumplit, kirántott húst, uborkasalátát, limonádét rendeltünk. Ízlett, és kijött egy tizesből.

Míg hozták a vacsorát, tanítónk végig futotta, hogy tudunk-e mindent. Tudtunk. Nyugodt volt. Csak a gömböt, és részeit találta gyengébbnek. Hirtelen nem volt biztos a képlet együtthatójában. Leintegrálta az egészet a szalvétán. Levezette, kiszámította.

Néztük. Minket még nem tanított integrálni.

Még nem hiányzott, de meg tudtuk volna tanulni. Nagy formában voltunk. Nem csak úgy magunktól. Tanítónk néhány hónapja rendszeres délutáni edzést szervezett. Tömött bennünket célszerűen választott példákkal.

Mindig megvitattuk, hogy hogyan oldottuk meg őket, hogyan gondolkoztunk.

Egyszer én egy feladatot következtetéssel oldottam meg. Ő rámutatott, hogy ha már nagyobb gyakorlata, és több ismerete van az embernek, akkor felírja az egyenletet. De elégedett volt így is.

Elégedettek voltunk mi is.

Másnap reggel egy hatalmas teremben írtunk, oldogattuk a példákat. Oldhattuk őket magyarul. Nem volt gond. Az edzés meghozta az eredményt. Tudtuk, hogy sikeredett, már hazafelé menet.

Sütött a Nap.

Év végén három elismerő oklevelet kaptam. Egyet – egyet a járási matematikai és fizikai versenyről, és egyet a kerületi matematikai versenyről.

A tanítók is, Apuék is – elégedettek voltak.

Meg volt az alap a továbbiakhoz.

Szép befejezése volt a kis – iskolának.

Osztálytársak

Első iskolai szomszédpartnerom Nemes Zoli volt. Vele valahogy nem volt sok közös jellemzőnk. Át kerültem Punka Gyuszihoz. Vele már két erős közös vonásunk volt.

Mindkettőnket csendesnek, így egymáshoz illőnek tartottak. Azon felül mindketten szépen rajzoltunk, festettünk. Sajnos a város két ellenkező végén laktunk, így nem támogatott művészete. Ő még a gimnáziumban is fejlődött, folytatta. Én, ahogy jobban figyeltem a matematikát, a rajzolást abba hagytam.

Gyuszi nagyon szépen kidolgozta magát, sokan érdeklődtek festményei iránt.

Sokkal többet barátkoztam Keszeli Ferivel. „Közelebb” lakott, megértettük egymást, és apáink együtt dolgoztak.

Feriék a Rima mellett laktak, egyből a híd mellett, melyen Tamásfalába lehetett Szombatból menni. Hozzájuk vezető útjaim érdekesek voltak. A vágóhíd és a malom közötti, karfa nélküli, gyanús fa hídon átmentem a Rima árkon. A vágóhíd alacsony, régi épületeire mindig gyanakodva nézegettem. Bűz és elmúlás áradt belőlük. A híd közeléig felduzzasztott sötétzöldes fekete víz sem volt valami barátságos.

Az Utrata malom is titokzatosnak, nagynak tűnt, és érdekes volt az épülethez mértén kicsi ablakaival. Ott, valamikor régen, voltam. Egyszer. Darálni. Lehet, hogy búzát. Vagy

kukoricát. A megőrölt terményt bekötött zsákbán, deszkákból kintről a fal mellé szerkesztett csúszdán engedték le az emeletről.

Utam bevetett, és füves mező gyalogútján folytatódott, a Rima bal töltéséig. A töltés tetején, a folyás elleni irányban volt, jó messze, a tamásfalusi híd.

Menet közben azonban, jobbra, a város felé, meg lehetett bámulni a „bulgárok” kertjeit. Mármost néhol. Ahol át lehetett látni, mondjuk két hatalmas diófa között, az alacsonyabb bokrok fölött, egy darabon. Másutt csak a hangok jöttek a zöld sövényfal mögül. Ott termelték a szép paradicsomot, zöldséget, amit a piacon árultak.

Feriéknek kicsi volt a házuk, de még az udvaruk is. Meg a kertjük is. A néhány zöldséges ágyon kívül vagy három feketeribizli bokor volt az egész. Ezek bogyóit mindig megkóstoltuk. Sokat nem ettünk belőlük, csak úgy menet közben kóstolgattuk őket.

Feriéknek nagyon hamar, az elsők közt volt televíziójuk. Egy időben színes képet csináltak. Az apró képernyő elé piros celofánt függesztettek.

„Játszani” érdekesebb volt náluk.

Először egy pajtába jártunk, ahol valódi történelmi kis piros alacsony, kétüléses, nyitott tetejű sport – autót tároltak! Hatalmas nagy első sárhányók, reflektorok... A pléh motortetőket fel lehetett hajtani, megbámulni, hogy mi van alattuk.

Második megállónk apja asztalos műhelye volt. Feri bácsi tűzoltóskodása mellett folytatta eredeti mesterségét. Fusizott, anyagokkal, gépekkel jól felszerelt műhelyében. A mi házunkhoz is ő csinálta az ablakokat.

Mi, Ferivel, riasztó pisztolyokat gyártottunk apuja műhelyében. Akkoriban az volt a divat. Keményfából kivágni a pisztoly alakját, kifúrni a lyukat, amibe igazi rézcsövet nyomtunk, melybe pont beillett a boltban vásárolt igazi riasztótöltény.

Nem volt olyan szép, mint az üzletben megcsodált kistöltényű ismétlő-puska, de működött, és főleg volt.

Míg a szép puskáról tudtuk, hogy számunkra elérhetetlen...

Legnagyobb gond a pisztoly elsütése volt. Ezt is megoldottuk. Nem hagyományosan.

Egy gumival húzott fakocka csúszkálhatott a hátsó részén. A kockából meg szög állott ki. Ez rácsapott a töltényre, ha a beakasztott kockát hüvelykujjunkkal kibillentettük beakasztott helyzetéből.

Annak idején minden iránt érdeklődtünk. Feri még azt is kipróbálta, elsül-e a töltény, ha satuban összepréseli?

Ha történetesen e két hellyel sem elégedtünk meg, akkor átléptünk a kertkerítés résein és néhány lépés után már is fűzfabokrok, nád, kórók, buja zöld növények között bolyongtunk a Rima apró szigetekskéin.

Itt néha össze jöttünk másik osztálytársunkkal, aki itt, a part melletti utcában lakott, Kónya Bélával. Ő arról volt híres, hogy egy alkalommal úgy sikerült eldobnia egyik „trampkyját”, tornacipőjét, az osztályban, - hogy kirepült az ablak üvege.

Kevés ilyen eset fordult elő, mérsékelt osztály voltunk.

Nem csak bolyongtunk, gondolkoztunk is. Egy alkalommal azon spekuláltunk, hogy meghívjuk ide, a szigetekskékre, Demeter Ilust, meg Macsuda Icat is. Mindketten a csúcsot jelentették az osztályban. Nagyon okos, rendes lányok voltak. Nem mintha ellenségeskedtünk volna eddig, de egyszerre valahogy hiányzott, hogy barátságuk nincs megpecsételve, nincs kinyilvánítva, nincs kifejezve.

E tervünk azonban valahogy csak terv maradt...

Természetesen több felé is barátkoztunk. Év elején megbeszéltük, ki kivel fog ülni. Harmadik padoszomszédom Nagy Laci lett. Laci is könnyen, jól tanult, de legjobban talán nyugodt természetével, focitudásával, sportos természetével imponált. Talán kisebb foci gyakorlatomat is kompenzálta e barátság.

Úgy rémlik, Laci hozta az osztályba azt is, hogy létezik „cselgáncs”.

Erősebb volt, mint én. Gyakran fociztak Tamásfalában a réten. No egyszer, véletlenül, játék közben, gyomorszájon találtam bokszozni... Igazán féltém, mi lesz vele...

Tánciskola

Rohantak a napok, hónapok, évek. Nagyok lettünk a kisiskolában. Nyolcadikosok. Itt valami határ volt. Ennek a határnak valami régebbi, mélyebb gyökerei lehettek, mert én nem láttam, és azt hiszem az osztálytársak sem, semmi változást. Hisz még előttünk állt a kilencedik évfolyam. Akkoriban ilyen volt éppen az iskolai divat.

Mégis, már hónapokkal előtte a levegőben lógott, hogy jön a tánciskola.

Főleg a szülők voltak tőle lámpalázban. Úgy képzelték, úgy lesz, mint az ő idejükben.

Nekik valószínűleg igazán „határ” volt a tánciskola, biztosan lezárta az igazi iskolát, és kinyitotta az „életet”. Főleg az olyan leányzók számára, akik már tizenhét éves korukban férjhez mentek.

A szülők álmodoztak, hogy majd a nagy táncteremben játszik a cigányzenekar, ők meg egymás előtt feszítve a fal mellett fognak ülni, társalogni, minket figyelve.

Esetleg, majd még ők is ropják...

Ez bizonytalanságot keltett bennünk is. Úgy látszik, valami fontos esemény lesz...

Végre jött. A tánciskola. Egyszemélyesen. Az idős Dobránszky bácsi...

Fekete öltönyben, meghatározhatatlan korral.

Úgy tűnt, hogy ősidők óta ő tanított táncolni minden szombati lakost.

Némely dolgok egyszerűsödtek. Nem lett semmi táncterem, biztosan drága lett volna. Megtette egy osztály is. Csak a padokat kellett kihordani.

Nem volt zenekar sem. Helyettesítette a maesztro gramofonja...

Nem hívtak a szülők sem, be sem értek volna...

Némely dolgok viszont nagyon bonyolódtak. Egyszeriben felfigyeltünk a magunk anyagiságára. Egyszeriben nagyon előjött, hogy van kezünk, van lábunk, s ugyanígy az osztálytársnőnknek is!

Amire eddig fel sem figyeltünk, olyan természetes volt, azzal most tanácstalanokká váltunk. Azelőtt könnyedén iramodtunk lábainkkal, biztosan odacsaptunk kezünkkel, ha mondjuk kergetősdit játszottunk. Nem néztük azt sem, lány-e, vagy fiú...

Sőt, a leányzók talán még sértésnek fogták volna föl, ha néha egy – egy fiú nem cibálta volna meg a hajukat...

Most meg minden leányzó „valaki”, „valami”! Majdnem hogy „nő”!

Az ember nem tudja, hol, és hogyan fogja meg... Megfogni viszont muszáj!

Parancsolja a tánctanár...

Ráadásul lépni is kell! Mozdulni... De hogyan? Melyik lábbal? Melyik kézzel?

Lép az ember, legjobban ahogy tud, és – rádobbant a partnere lábára...

Vagy neki tapossa le valaki a sarkát...

Kezdődik. Körbe állnak a fiúk, párhuzamosan a lányok. Lépegetünk, egymáshoz ellenkező irányban. Tanítónk vezényel. Megállunk.

Néha szerencsénk van. Legtöbbször viszont nincs. Egyből kijön a helyzet komikuma, ha a fiúhoz egy fejjel magasabb lány kerül. Hát még ha olyan, akinek „kétszer annyi” kilója van!

Fölkérni! Rámosolyogni! Meghajolni! Kart nyújtani!

És lépkedünk. Lépkedünk. Párban.

Megállni! Egymás felé fordulni! ... láb ... előre! ... hátra!

A maestro olvadva mosolyog. Fölkér egy leányt. Libben vele egyet. „Bemutatja.”

Aztán vezényel. Mint cirkuszban az idomár, a lovaival.

Mi meg botladozunk...

A keringőből még élvezünk is valamit. Az nem akármilyen tánc...

A csárdás is jó. Egyszerűsíthet is az ember, partnerét is messzebb tolhatja, meg a mozdulatok is gyorsabbak, nem látni annyira minden hibát...

A tangó... Egészen megragadott... Mennyi variációja van...

Csakhogyl - nagy gyakorlat, összeszokás kellene hozzá a pár mindkét tagjától.

Aztán jöttek a tapadósabb kreációk. Az egyik évfolyamtársnőnk mindenkire teljesen hozzásimult... , állapítottuk meg egymás között, kissé zavartan, - a fiúk. Ez éppen nem volt rossz, csak szégyellők a tánctanár előtt. Az egyből észrevette a dolgokat, és máris magyarázta, hogy a két has közé be kell férni a vízszintesen tartott tenyérnek!

A vége felé jöttek a modernek. A legmodernebb a mi korunkban a tviszt volt. Kissé furcsállottuk a figuráit. Nagy Laci meg – meg is állott. Mosolyogva szüneteket tartott, míg mi többiek csavargattuk végtagjainkat.

Következhett a próbabál. Azzal viszont valami baj volt. Lehet, hogy másoknál is úgy, mint nálunk....

A próbabálhoz öltöny kellett. Szép öltöny, hogy feszíthessen az ember. Hogy jól érezze magát.

Pénzünk viszont nem nagyon volt hozzá. Kiválasztottak hát nekem az üzletben egy vékony világos-szürke öltönyt. Sehogy sem tetszett, de hát, ... jól van ... mondtam.

Így aztán, mikor a bál nem nagyon akart megszerveződni, én sem forszíroztam...

Később hallottuk, hogy néhányan mégis csak szerkesztettek egy próbabál féleséget. Lemaradtam róla.

E lemaradás aztán később negatívan befolyásolta összes későbbi tánc – aktivitásomat... És mindent, ami az ilyesmivel vele jár ...

Szakmaválasztás

Mire mi oda jutottunk, akkor éppen kilenc éves volt az alapiskola.

Megszereztem tehát már egy csomó papírt

Elsős bizonyítvány. Osztályfőnök: Pásztor tanító néni.

Másodikos bizonyítvány. Aláírta: Zsuffa Margit.

Harmadikos bizonyítvány. Kiszlinger Róza, és! Zl. Droppová – 27. VI. 1959 ...

A negyedikes: E. Ehnová, és Nagy Ágostonné.

Aztán: Kopecz Ilona...

Folytathattuk volna ezt az életet, hiszen már jól kitapasztaltuk. Ismertük már az iskolánk minden zugát, minden megnyilvánulását.

Persze ez nem jelentette, hogy már nem akadhattak volna új dolgok.

Kilner tanító bácsi férfias megjelenésével például a nem éppen közkedvelt történelem – óra tatárveszedelme dűbörgött az osztály felé. Biztosan e közeledés, a nehéz lépések hatására valaki elkeresztelte Talpas-nak. Így emlegették egymás közt a tanulók. Így hallotta a Feri fiatalabb testvére is, Lali, akit ő még nem tanított. No mit nem hoz a sors, egyszer csak összefutottak. A meghökkent Lali mentegetődni kezdett: „Talpas tanító elvtárs”... Mintha villám csapott volna az osztályba! Szörnyűlködés. Az ember nem hisz a fülének. Aztán kitört a nagy röhej!

1963. május 26.-án konfirmáltam. Előtte körülbelül egy évig járt kis csoportunk az egyház épületébe. Igényes dolog volt bizony megtanulni a református egyház történetét, szabályait, és több énekét. Akkor is, ha akkor, fiatalon, még könnyen fogott az eszünk. Közben meg tudtuk, hogy ez nem valami nyilvánosan történik. Nem illett bele ugyanis a vallás – oktatás hivatalosan a szocializmus építésébe. Az igazság azonban az, hogy nyíltan nem volt belőle kifolyólag semmi bántódásunk.

Bandukolgattunk hát Vaskői Karcsival, Szathmáry Gyurival, meg a többivel, míg aztán Papó nagy öröme a templomban sikeresen, jól szerepelve, le nem tettük a virágos illatú nagy vizsgát. Meg is ünnepeltük illően. Újra egy hatalmas kakasunk látta a baját.

Közben felfedeztem a helyes O. Erzsit. Meg – meg néztem, hogy milyen is, ahogy szünetenként parancsra sétáltunk a folyosón körbe – körbe. Persze titkosan, olyannyira,

hogyan nem is tudott róla senki sem.

A nézelődést azonban hamar eltakarta egy nagy feladat.

Pályát kellett választani!

Nem tudom, kiskoromban mennyire akartam a divatos kocsis, tűzoltó, mozdonyvezető, és hasonló szakmákban érvényesülni. Mindenesetre, Lucsivna előtt a körülöttem levőknek úgy tűnt, hogy én katona leszek!

Gondolom azért, hogy nézegettem a Papó háborús könyveit.

Én meg azt valahogy úgy vehettem, hogy ha mondják, akkor biztosan úgy van...

Szerencsére, mikor eljött volna az idő, megszűnt, hogy egészen fiatalokat is felvettek volna katonai iskolába.

Úgy alakult, hogy gépészmérnöknek fogok tanulni. Ezt már mint hetedikes tudtam. Most kilencedikben tehát két út kínálkozott:

Az egyenesebb: menni négy évre a kassai magyar gépészeti ipariba.

A rövidebb: menni három évre a szombati általános középiskolába.

Megspórolok egy évet, az internátus, és az utazások árát, - döntöttem.

Nekem is kedvesebb volt – maradni még a családban, meg a család is könnyebben tudta e kisebb kiadásokat fedezni.

Indokolni, elemezni e döntést, - csak évtizedek múlva jutott eszembe.

Egy biztos. Láttam a gépeket, láttam ahogy Apu is vezeti és szereti, javítja őket.

Meg egyszer a temetőben egy hatalmas fekete, aranybetűs márványtáblán olvastam: „okleveles gépészmérnök”. Lám, ez az, aki tervezi a gépeket... !

Megvolt a döntés.

Ha még mélyebb gyökereit keresnénk... Ki tudja? Lehet, hogy az a képes könyv, melyet még vagy 4 – 6 éves koromban nézegettem... Mely később eltűnt, s melyből főképp egy nagy repülőre emlékszem, melynek még a szárnyaiban is voltak utasfülkék...

Vagy az a két vastag, képek nélküli könyv, mely még a mai napig is megvan? Tele az annak idején híres találmányokkal...

Nem ellenkezett ezzel a döntéssel a sok „csináld magad”, sem a sok Verne könyv, sem az Élet és Tudomány, sem a Veda a technika mládeže folyóiratok olvasása.

A rengeteg Jókai könyv éppen irányíthatott volna más szakmák felé is, de hát nem lehet az ember egyszerre több szakmában is. (Ami utólag nem is olyan igaz...)

Visszagondolva rá, a sok pionér sorakozó, a kommunista rendezvényeken, irányíthatott volna más felé is.

Olyan rafináltak azonban nem voltunk...

Az ember „munkával” keresi kenyerét – gondoltuk volna annak idején.

Jelentkeztem tehát a „gimnázium”-ba...

GIMNÁZIUMBAN

Fölvételi

Elérkezett a nagy nap. Szép idő mosolygott ránk, ahogy álltunk a gimnázium kapuja, és hatalmas bejárati ajtaja között. Összejött a régi csapat. Elindultunk a nagy lépcsőkön felfelé.

A gimnázium sem volt teljesen ismeretlen. Az Anyu családjának mintha valami köze lett volna az egyik alapítójához...

Beültettek bennünket az egyik osztályba, és már oldogattuk is a felvételi vizsga kérdéseit. Nem volt semmi gond – tudtuk az alapiskola anyagát.

Az utolsó tantárgy a számtan lett. Egy – kettőre megoldottam a feladatokat. A matematikai olimpiászra való felkészülésnek még tartott a hatása.

Észrevette a felvigyázó, mosolygós, feketehajú, feketesörtés férfi is.

„Menjél fiam haza, edd meg a bablevest...”

Aztán gyere vissza az eredményhirdetésre!” - mondta.

Ki tudja, érezte-e mondása minőségét?

Vagy csak úgy, természetesen, magától úgy adódott?

Mindenesetre, ez a nem éppen hivatásos kommunikáció egyből szimpatikussá tette számomra.

Egyrészt könnyeddé, tréfássá tette e közlés a komoly helyzetet.

Másrészt meg a komoly valóságot fedte. Akkoriban ugyanis nagyon sokszor találkoztunk a bableves különböző fajtáival. Azt hiszem, nem csak nálunk, hanem a többi családban is.

A tanár úr tehát a helyzet ismeretében szeretettel felmérte, valószínűleg akaratlanul, de nagyon találékonyan – leendő tanítványa helyzetét.

**A történet poénja, hogy otthon valóban bableves várt!
Mondtam aztán szüleimnek, hogy mivel küldtek haza...**

Bachňákné

Így emlegettük – magunk között. Most, ahogy leírtam, tiszteletlennek tűnt első pillanatra. Azonban összevetve más tapasztalataimmal, személyiséget jeleznek e nevek. Számunkra tanítóink személyiségek voltak. Nevük számunkra valamit jelez. Mint művelt embernek a Jókai, Neumann, Einstein, ...

(Később osztálytársaim, mikor már maguk is a tanítók számaikat szaporították, Sári néninek titulázták, familiárisan.)

Az osztályfőnökünk lett.

Számomra valami kétely feszült személye körül.

Egyrészt, némely kijelentése magyaros érzelmű volt, másrészt viszont férje, s így neve is szlovák volt. Ráadásul nekünk is a szlovák nyelvet tanította. Ezen felül, az alapiskolás tanítók nagy részével ismerős volt családjunk, vele viszont nem. Mi vele nem, mások viszont igen. Mint kitudódott, néhány tanulótársam szüleivel osztálytárs volt annak idején. Lehet hogy ez, ha nem is tudatosan, zavart.

Őt meg lehet, hogy zavarta az, hogy nem a nyelvekből, hanem matematikából jártam versenyre.

Azt sem értette, miért nem jelentkezgetek, ha valamit tudok.

De azért csak konverzáltunk, konverzáltunk...

Megtanultam tőle, hogy Lucsivna nem Lučivna, hanem Lučivná.

Én meg megmagyaráztam neki, hogy a jégtörő nem vágja, hanem a súlyával töri a jeget.

Egy időben, miután János nagybátyámmal találkozott az egyik érettségien, többször Jánosnak szólított engemet is. Véletlenül?

Az orosz felelések hatására egyszer neki is a „rodil sa” kifejezést használtam. Az osztály el is fogadta, ő azonban megmagyarázta. Igaza volt.

Szüleim nem nagyon akarták megbocsájtani neki, hogy az egyik szülői értekezleten engemet is a „lekvárok” csoportjába sorolt, - mivel én nem hangoskodtam. Nem igen gondolta rosszul, de szerencsétlen kifejezést alkalmazott.

Így aztán a végzős kádervélemény „lassan gondolkodik” kifejezésére is csendes allergiával reagáltunk.

Engemet azonban jobban bosszantott, mikor a szerencsétlen orosz hármas rögzítése után egymás után inkasszáltam a szlovák ketteseket, azzal az indoklással, hogy a helyesírás jó, de a stílus más lehetne...

Hát hiába, néha nehéz az ember élete.

A főnök

Kovács László. A matematika tanára.

Rimaszécsről vonatozott be naponta.

Az osztályba nem „a Kovács” jött, hanem „a főnök”. Ő maga adta magának e nevet.

Találóan, mint a fölvételi bableves esetében. Ő irányítja, hogy mit csináljunk, hogy mi is okosak legyünk.

Akkor még úgy fogtuk fel, hogy a tudó emberek a főnökök. (Vagyis, hogy a főnökök tudnak, okosak.)

A matematika sok iskolás számára fölfoghatatlan, rémisztő. A főnök azonban az

imitt – amott felbukkanó dermesztő pillanatokat feloldotta.

Egy – egy pontos, találó megjegyzése, és már gurult is az osztály. Felszabadultan, lihegve a nagy röhögéstől.

Mindenki tudomásul vette sértődés nélkül, hogy mire képes, hová tartozik...

Számunkra, akik jobban tudtuk az anyagot, külön, nehezebb feladatokat, sőt, feladatmegoldás közben még fejtörőket is adott.

Sajnos, annak idején, az órán, nem tudtuk megoldani az ide – oda röpködő légy esetét.

Felkeltette viszont a figyelmünket, bosszankodtunk lehetetlenségünkön.

Nem úgy fogtuk föl, hogy minek ezen gondolkozni, sem úgy, hogy nem lehet ezt megoldani, hanem úgy, hogy nekünk ez még nem sikerült, hát jobban nekigyürkőzünk.

A főnökeknek be volt jegyezve, ki milyen szakmára készül. Aszerint fokozta követelményeit.

A négyes matematikusok esetében néha tréfásan a „selejt népet” emlegette, de azt hiszem, az illetők ezen nem sértődtek meg, hanem örültek, hogy könnyebb feladatokat kapnak.

A negyedéves nagy dolgozatok idején, a differenciálás ellenére, néhányan mindig jóval hamarabb készen lettünk. Ilyenkor kiküldött bennünket. Általában Keszeli Ferivel, Nagy Lacival – sétáltunk az iskola épülete előtt.

Nem tudom, emlékezett-e rám a fölvételiről, mindenesetre én még az elején „bemutatkoztam” neki. Egy egyenlet megoldásához hívott ki a táblához. Az egyenletben a Ludolf -féle szám is szerepelt. Mikor aztán be kellett helyettesíteni, a 3,14 – hez hozzá írtam még négy tizedes számot. (Nem volt gond, a Veda a technika mládeže folyóirat néhány hónappal azelőtt 32 tizedes pontossággal közölte.)

Sajnos nekünk is sok volt a dolgunk, neki is, így aztán külön nem foglalkozott velünk (mint annak idején Simon Tibor), azt azonban kijárta, hogy a kerületi matematikai versenyek előtt szép csendesen otthon maradhassunk összpontosítani. Így aztán onnan is került néhány elismerés.

Számomra nagyon megtisztelő volt, ha kivételesen, valami miatt nem tudott jönni az órára, és engemet bízott meg, hogy tanuljam meg, és tanítsam le az illető anyagot.

Még egy megtiszteltetésben volt részem.

Úgy látszik, gimnáziumunknak is ki kellett mutatni, hogy öntudatos építője a szocializmusnak. Kiküldött hát valaki egy csoportot Liptovská Teplice falucskába, késő ősszel krumplit szedni. Ha jól emlékezem, az évfolyamunkhoz tartozó két szlovák osztállyal voltunk ott. Hozzánk a főnök volt beosztva főnökösködni. A régi, kastélyszerű épület emeleti nagytermében voltunk elszállásolva mindnyájan. Tanítóstól. Emeletes vaságyakon.

Lent meg volt a konyha, ebédlő, és a mosdók.

Jártunk a határba, szedni a krumplit, későn délutánig. Jól elfáradtunk, de a rosszabb az volt, hogy ha esett, csak ágyunk korlátján száríthattunk.

A legrosszabb pedig az lett, hogy valahonnan Osztravából hazatért két őslakos. A kocsmában felháborodva belekötöttek csoportunk néhány tagjába. A vége az lett, hogy este még a csendőroket is hívni kellett. A szövetkezet főnöke azonban kezeskedett, hogy már minden rendben lesz.

Így jött el a másik nap. Uzsonnázás után hallottam, hogy már megint ellenkezés van, az illetők eljöttek utánunk. Nem vettem azonban komolyan a dolgot, mentem lemosdani, aztán föl a lépcsőn a szállásra. Hát engemet is kergetésbe vett valaki. Szaladtam a lépcsőn felfelé. El akarta kapni a lábamat, de kicsúsztam a kezéből.

Főnt nézem, hát a lábszáram csupa vér... Sebezve azonban nem voltam. Úgy látszik, a kezétől.

Közben néhányan fentről védték a lépcsőt. Egészen estig. Az asztalok letört lábaival. Jött a hír: az egyik fölfelé törekedőre ráborítottak társaim egy asztalt, amitől az illető összecsusszant.

Nem adták azonban fel, úgyhogy este el kellett barikádozni a nagy ajtót. Ez sem ment egyszerűen, mert néhányan közülünk kint rekedtek, kétségbeesve dörömböltek, hogy engedjük be őket.

Huzakodás közben az egyik szlovák fiút, iskolatársunkat, hátba szúrták. Megváltott bennünket, mivel most már jött a szanitka, jöttek végre a csendőrök is.

Csak néhány centire van a seb a veséjétől! - jött később a hír.

Másnap odajött hozzám a „Főnök” - „mit mondasz, menjünk haza?”

Menjünk, mondtam.

És mentünk...

Érettségi előtt még megpróbált rávenni matematikai szakra. Nem hallgattam rá. Pedig ma könnyebben élnék...

Ember volt a „Főnök”. Emberi a sarki kocsmában is felhajtani egy féldecit.

Legalábbis így gyanúsították többen is.

Ha nem lett volna tanító, ez fel sem tűnt volna senkinek sem...

Danisné

Az igazgatónő. Akkor eszembe sem jutott: hogy lehet ő a vegyes középiskola igazgatója? Ma már ilyesmi is megfordul az ember fejében. Egy gonddal több...

Danisné magyar nyelvet és irodalmat, meg történelmet tanított nekünk. A nagy szlovák történelemkönyv volt lefordítva magyarra. Abból tanultunk. Oktatónk sem nagyon azonosult vele, mert nem magyarázta, nem támogatta lelkesülve az ott írtakat, - de nyíltan, egyoldalúan nem is kritizálta. Lehet, hogy így kímélt bennünket a tudathasadásos helyzettől. Hisz a régi könyvek sokszor mást állítottak.

„Nehéz helyzet” (ez a Főnök mondása...) volt a történelem órákon. Minden órára néhány lap anyagot kellett bemagolnunk. Természetesen nevekkal, dátumokkal együtt.

Az anyag bekezdésekre oszlott. Minden bekezdés címeccskékkel volt a könyv margóján megjelölve. Valaki, - a szerencsés a szerencsétlenségben, elkezdte. A következőnek pontosan kellett folytatni. A harmadiknak meg megint tovább...

E szörnyű helyzetben csak a prózamondásra betréningezett Demeter Ilust csodáltuk. Ő képes volt az egészet úgy megtanulni, hogy még a hangsúlyt is váltotta - a vesszők helyén. Néha elképedve ellenőriztük, ha titkon nyitva volt a könyv.

A magyar nyelvhez néha Magyarországról „csempésztünk” nem hivatalosan egy - egy könyvecskét.

Itt, a moderneket leszámítva, egészen jól álltam. Rengeteg elolvasott könyv tartalmát ismertem.

Tanulótársaim is sokat tudtak, nem volt gond egy - egy dolgozat-írás, fogalmazás alatt négy vagy több nagy oldalt is betölteni. Jött is aztán a figyelmeztetés: „ne írjatok többet, mint...” Pedig akkor még másképp volt, mint manapság. Minden előzetes felkészülés nélkül. A címet, a témát, csak az óra elején adták tudtunkra.

Azt hiszem, egészen együtt élek az irodalommal. Példákat, sablonokat szolgáltat számomra. Néha azonban úgy másként is megfogott. Például Radnóti Miklós Hetedik eclógáját annyira érzékenyen fogtam föl, hogy egy dolgozatírás alkalmával teljesen rá helyeztem a súlyt. Csalódottan vettem aztán tudomásul a kettést.

Úgy látszik, könnyebb elemezni azt, ami nem érinti az embert...

Tudásunk óriási volt.

Egyszer, már érettségire készültünk, ismételtük, építgettük a valószínű, számításba jöhető tételeket.

Igazgatónőnk kihívott felelni, mindjárt az óra elején. Építgettem - építgettem..., és csodálkozva „ébredtünk”, hogy csengetnek, az órának már vége is van!

Egy teljes iskolai órát kitöltöttem, és még be sem fejeztem az anyagot!

Megtörténtek persze itt is – vígabb események is...

Egyszer a hosszú, s ezért hátul ülő, szimpatikus Sanyi barátunkra került sor.

Állott a tábla előtt, s magyarázta a szegény kislány és a királyfi viszonyát. Bizonyára választékosan akarta magát kifejezni, mert kissé szünetet tartott, gondolkodott.

No, mi? ... - nógatta Danisné...

Sanyi biztosan az esti TV filmekből szerezte az ihletet, mikor kimondta:

„magáévá tette”!

Az osztály még fel sem eszmélt a nem várt helyzetből...

„üljön le Odler!” - mondta fagyosan Danisné...

Sanyi szó nélkül engedelmeskedett, de azután elég sokáig kissé sértetten csodálkozott. (Jól fogta föl a dolgot, csak hogy akkoriban még ilyen kifejezések nem röpködtek az irodalom – órákon...)

Danisné is ismert egy kicsit. Bizonyára még kezdő korából, Papón keresztül.

De valahogy úgy fogta fel, mintha Nenihez tartoznék, nem Apuhoz.

Talán tévedett egy generációt?...

Mrázné

A szlovák és a magyar osztályokban is tanított. Orosz nyelvet. Tiszta beszéde magyar származásra mutatott, de férje, neve után ítélve, szlovák lehetett.

Neve után idomult személyisége is.

Ugyancsak fagyosak voltak az orosz órák...

Meg sablonosak:

Első rész: Leírta a táblára (meg kell adni – szépen) valamelyik orosz író vagy költő életrajzát, méltatását. Mi meg azt bemásoltuk a füzetünkbe. Lett belőle mondjuk három oldal.

Második rész: Akibe beleütött a mennykő, megpróbálta, félig jéggé fagyva, elhebegni, amit előzőleg leírt. Közben dermedten konstataulta, hogy éppen harmadszor tévedett meg, - kihagyott valami szót, - vagy nem tudja, mi következne...

Harmadik rész: „szagýitesz – pjaty”.

(Annyit megtanultunk, a lényegében nem létező konverzáció ellenére is, - hogy az: ötös.)

Néha azért kissé tarkultak is az órák:

Néha verseket, sőt még énekeket is tanultunk.

Emlékszem, mikor azt akarta, hogy Laci felelősképp énekelje neki a „fehér vitorlákat”...

Nem hogy Laci nem tudta volna a szöveget, de szégyellett énekelni...

„Pjaty”.

(Én sem énekeltem volna...)

Néha diktálás után írtunk.

Elvértve fogalmaztunk volna is.

Elképzelhetetlen, hogyan fért bele rövid művünkbe annyi töménytelen hiba...

Nem csoda ha Mráznénak fagyos lett a hangulata..

(de hát így volt irányítva a középiskolai, meg az alapiskolai nyelvtanítás is...)

Ha nehezen is, de azért sikerült kihúzni kettesre. Egy esettől eltekintve.

Nekünk elesett egy óránk. Az osztály másik felének meg orosz volt.

Úgy látszik, akkor már csoportot képeztünk. Biztosan gyenge eredményeink miatt...

Most összevontak bennünket. Tanultuk az orosz. Annak ellenére, hogy nekünk az nap nem lett volna.

Tanárnőnk az óra vége előtt öt perccel feladta a házi feladatot. Nekünk is! Kimásolni egy részt a könyvből. No kezdjék – mondta. (Ő magázott bennünket.)

Nem volt könyvünk...

Ültünk Lacival.

„Pjaty”...

Laci, osztályfőnökünk tanácsára, később ment „bocsánatot” kérni.

Én nem. Hiszen aznap nem volt orosz az órarendemben...

Abban az évben hármasm lett oroszból.

Egyedüli hármasm a gimnáziumi bizonyítványaimon.

Mi bajod van az oroszokkal? - kérdezte osztályfőnökünk...

Bokotej

A mi beszédünk, értelmezésünk szerint: Bogotyej. Vagy, ahogy ő nevezte magát imitt – amott, mikor jó kedve volt: „a muszka fiú”.

Az egész osztályunknak földrajzot tanított. „No nagy kislány” - becézte az elől ülő szőkés Komlósy Évát. A nagy kislány egészen meghódította, főleg miután egyszer elhozta otthonról Hanzelka és Zikmund egyik útleíró könyvét – a földrajz órára.

Ezek az órák két dologtól voltak veszedelmesek.

Először is, ha az idős csontos muszka fiú leborult az asztalra. Rövid buvizása után vagy azt is értékelte, amit a felelő nem is mondott, vagy éppen fordítva, rászólt, hogy hát mondjon már valamit (miután a felelő már eldarálta az egész anyagot!).

Másodszor meg, - nem tett különbséget az anyagok között. Rettegtünk Vietnámot, vagy Kóreát, meg ilyesmit kapni, - mikről csak néhány sor volt a könyvben. Ő azokról az országokról is hosszú feleleteket várt.

Vagyis: kiismerhetetlen volt. Az ember nem tudta, milyen jegyet kap tőle.

Amúgy azonban inkább jóságos természete volt, hisz talán már nyugdíjban lett volna a helye.

Jellemző volt az idegi állapotunkra, és a földrajz menetére, hogy Laci egyszer alaposan behúzott. A homályos beszédek úgy „értelmezte”, hogy nekem kell felelni. Én elhittem, felálltam, elkezdtem mondani az anyagot. A többség nagy meglepetésére.

Nekünk, fiúknak, „Bogotyej” testnevelést is tanított. Együtt a párhuzamos szlovák osztályokkal. Vagy négy – öt tehetséges szlovák fiúval külön is foglalkozott.

Csodáltuk gyakorlataikat.

No az egyik kidobós játékban nekem is sikerült, egyedül maradnom az ellenféllel.

Velünk tornázott Tepper Tomi is. Neki inkább az agytorna ment. Egy futballra várakozás közben fejből sakkozott néhány osztálytársával a hátsó udvar végében!

A „muszka” magyarok is lakta vidékről itt rekedt orosz katona benyomását keltette. És, ráadásul honvédelmi tantárgyat is tanított az évfolyam összevont fiújainak. Ez ugyancsak szőrünk elleni volt! A nagy bohóckodás, ráadásul szlovákul...

Nem is annyira a szövegek, a fegyverek részeinek tanulmányozása, meg a tájékozódás művészete, hanem a katonásdira való játszás.

Egyszer engemet is letolt, mert éppen az ajtónál ültem, egy idegen osztályban, és belépésekor nem üvöltöttem parancsszavakat – hogy a többi is oda legyen tőle.

Beidomította tehát az egyik tornász fiúját...

Vörösné

A költő felesége. A múzája is? ... jutott eszembe.

(A költőket mindig furcsa embereknek tartottam. Talán Petőfi, Ady Endre, és József Attila képe hatására ideges, érzékeny, reakciós, csont – bőr lényeknek.

Mindamellet, egyik verses kötetét majdnem mindnyájan megvettük. Ki támogatta volna, ha nem a magyar gimnázium?)

Vörösné externista módon tanított. Talán ezért is anyáinkhoz közelebb álló lénynek tűnt, eltérően a többi tanítónőtől.

Még maga is valami iskolát végzett, miközben nekünk a biológiát tanította.

Tanultuk szorgalmasan a latin elnevezéseket.

Írtuk a tizpontos villám – tesztek, kis cetlikre írva a helyes válaszok jeleit.

Meg tudtuk különböztetni a tujákat... Sőt, Laci padszomszédom még békaboncolásra is vállalkozott!

Egyszer „csőbe – húzott” bennünket. Valami statisztikai kiértékelést csinált, biztosan tanulmányaihoz. Ment hát az egész osztály, vért vettek mindnyájunktól. Kibírtuk.

Közben megfigyeltem, milyen széles az alkarom. A gyakori fafűrészelés eredménye...

Vörösnétől még ásványtant is tanultunk.

Szépek a kövecskék, annyira azonban nem voltunk tájékozottak, hogy valaki ilyen szakra ment volna közülünk. Annak ellenére, hogy Apu egyik tippje engemet is bányamérnöknek nézett. Ki tudja, kit ismert ilyen minőségben?

Lehet, hogy Handlován imponált neki valamelyik, mikor a süllyedő várost mentették...

Kerti

Kerti mérnök. Kerti kutató – mérnök.

Nagy tisztelettel néztünk rá. Tudtuk, hogy a többi tanítónknak is főiskolája van, meg a tudásukról is meggyőződünk, de a kutató – mérnök körül a gyakorlatot, a termelést jó irányba terelgető, tiszteletet, csodálatot, megbecsülést érdemlő cselekedeteket sejtettük. A cselekedeteket, melyekre nem akárki képes, és melyekkel nem lehet csalni. Ez nagy részben hozzá járult, hogy habár Kerti csak mint externista járt be hozzánk tanítani, mégis teljes fegyelem volt az óráin. A fegyelem másik összetevője meg az lehetett, hogy nem bolondozott, tartott egy szép színvonalat, és sok gyakorlati dolgot is tudomásunkra hozott.

A dohánygyárból járt hozzánk, onnan hozta imitt – amott a kísérletekhez szükséges dolgokat is. Kémiára tanított bennünket.

Emlékszem, hogy az oldatok színei alapján határoztuk meg a töménységüket, meg ahogy mikroszkóp alatt figyeltük a többféle gyönyörű keletkező kristályt.

A legsúlyosabb emlékem azonban ezekről a gyakorlatokról a köpönyeg!

Kísérletezés közben köpenyt kellett viselnünk. A mi otthoni anyagi helyzetünk mellett szüleimnek eszükbe sem jutott, hogy fussanak az üzletbe fehér köpenyt venni. De még kéket sem! Ehelyett – jó emlékezetük volt – eszükbe jutott, hogy Apunak, vagy negyedszázada, mikor eladó volt, volt egy ilyen jószága!...

Előkaparták! Anyaga vagy háromszor vastagabb volt, mint a moderneké. Színe meg olyan meghatározhatatlan fakóbb, teltebb zöld. A legelütőbb jele azonban az volt, hogy nem gombolódott elől, hanem mindkét szárnya folytatódott oldalra. Úgy, hogy az ember hasán két réteg anyag volt, aztán valami övszerű dolgot hátul kellett volna megkötni. Mivel azonban vékony voltam, e dolgokat még előre is vehettem.

Nem volt ilyen senki másnak. Furcsán éreztem magamat. Osztálytársaim azonban nem nevettek ki.

Kerti mérnök feleltetett is. Két – három jegyet kapott mindenki a félév alatt. Nekem 2, 2, 1 sikeredett. Jegyzárás előtt még néhányunkat kihívott. Nekem nem adott alkalmat, pedig ismétlésből megszereztem volna az egyest. De igaza volt. Nem mint tanító, mint mérnök határozott. Igyekezhettem volna hamarabb...

Kerti mérnökről illett tudni, hogy szalagavatón meg kell nézni, hogyan szivarozik. Hogyan terelgeti két tenyerével a füstöt maga előtt. Ingyenckedett.

Egyik gyengébb pillanatában azt is kijelentette, hogy ha már iszik az ember, akkor

jót, minőségit igyon!

Azt hiszem, akkor többen egészen nyugodtan beleegyeztünk volna, hogy majd évek múltán olyan helyzetünk legyen, mint neki.

Vagy két évtized múlva azonban meglepődve vettem észre, hogy van egy ilyen nevű képviselő. A „HZDS”-ben!

Ő az, nem ő az?

Valahogy nem illett bele a képbe...

Kmeťová

Úgy látszik, nehéz volt számunkra tanítókat szerezni. Hisz egyszerre csak három magyar osztály volt. Minden évfolyamban egy. Ebből kevés óra adódott egy – egy tantárgyon belül.

Így kerülhetett hozzánk egy időben földrajzot tanítani Kmeťová is.

Hősies munkát végzett. Egészen jól törte a magyart, de néha bizony kacskaringós kifejezések jöttek létre, s tudásával már ő is észrevette őket.

Mondatait aztán még megborsozták számunkra a kifejezések, hogy például „Almásfüzitő”.

Megmagyarázta, hogy az település, város, ilyen, s olyan iparral, mi azonban soha sem hallottunk róla, és fülünknek nagyon idegenül csengett.

Az igazság azonban az, hogy egy ilyesmi valóban ott van Észak – Magyarországon.

Néha színesítette az órákat olyasmikkel, hogy például írjuk le a nagyobb útba eső városokat, mondjuk tőlünk Prága felé. Ez elég praktikus dolog a földrajzórán...

Számomra ez sem okozott nehézséget, de nem tanulmányaimnak köszönhetően, hanem, hogy az adott irányban már utazgattam.

Íme, több gyakorlat kellene. Jól pótolná az elméletet.

Kmeťovát kissé tiszteltük azért is, mert férjének nem volt rendben az egyik keze.

Úgy fogtuk föl: lám, több a terhelése, róla is gondoskodik.

Egészen jól kijött vele az osztályunk.

Csomós

Csomós Barnabás. Barna, mozgékony ember. A fizikát tanította nekünk, miután a fiatal Valaszakai „tanító néni” elment tőlünk. Elköltözött.

Csomós a gazdasági iskolából került hozzánk. Élénkebb, társalgósabb közösséghez volt szokva. Bele telt egy kis idő, míg megszokta az osztály.

Mindjárt az elején, számunkra furcsa dolog történt:

Kazinczy napokat ünnepeltek Kassán. Nem tudom, hogyan s miért, de mi is kivonultunk.

Előtte való nap utaztunk, mert reggel kezdődtek az előadások, szavalatok.

Este elszállásoltak bennünket valami hosszú teremben, emeletes vaságyakon.

Nem telt bele sok idő, egy csoport borbeszerzésre indult. Benne volt Csomós is!

Aztán hívtak mindenkit, engemet is. Nem mentem, ami egy ideig kellemetlen volt. Én azonban igazán nem értettem, mire jó ez...

Otthon állandóan az asztalon volt a bor. Meg a spajzban a többi. Ha éppen kedvet kaptam volna, ihattam volna. De nem nagyon ittam, hisz már inkább untam... Reggel, este azzal ízesítettük a teát...

Hajtson föl az ember egy decit, csak azért, mert más valaki éppen szintén iszik?

Ráadásul nem olyat, ami neki ízlik, hanem olyat, ami van...

Meg, az igazat megvallva, a tanítónak az ilyesminél inkább nem kellett volna jelen lenni.

Eleinte Csomósnak is imponáltak a jelentkezők. Sorra kapták az egyeseket.

Nekem meg jegyzáráskor kettést akart adni. De akkor nyíltan, egyöntetűen kiállott mellettem az osztály. Igazi osztálytársak voltak.

Vagyis nem ment minden simán. Búcsúzáskor azonban kissé mi szégyellünk magunkat. Ahogy ballagáskor búcsúztunk, már besötétedett, mikor Csomóshoz kerültünk. Akkor ő éppen a gazdasági iskola internátusában lakott. Elég körülményes volt hozzá eljutnunk. Átadtuk az ajándékot, mentünk.

Az ajándék meg, talán valami porcelán, vagy üveg lehetett. Hallottuk, amint koppant. Egyik osztálytársnőnk idegesen elnevette magát.

Nem illett a helyzethez...

Boros

Boros valamilyen technikai nevelés keretében technikai rajzot tanított egy csoportunknak. Pontosabban: néhány dolgot az alapokból, mivel a csekély óraszám többet nem engedett. Amennyire lehetett, viccesen vette az egészet.

Ha jól emlékszem, terveztünk házat is, aztán az egész oktatást egyéni zárómunkával fejeztük be. Én erre egy csavarhúzóat terveztem, melyet nyomni kellett, nem forgatni, hogy működjön.

Erre a tantárgyra azoknak kellett járni, akik mérnöki pályára készültek.

Csúnya volt az egészben az, hogy a technikai rajz egy időben volt a német órákkal. Így mi, mérnökjelöltek nem járhattunk német nyelvre!

Boros egyik irányítója volt a sítanfolyamunknak is. Valahol Rozsnyó táján, erdők között, egy üdülőben laktunk. Csak a mi osztályunk.

A fiúk csoportját Komlói bácsi, Éva apja, oktatta, hogyan rakjuk a sítalpakat, ha meg akarunk fordulni. Helyben. Többre nem nagyon voltunk képesek. Valószínűleg soknak közülünk most először volt a lábára sítalp csatolva.

Én is, az én gyereksítalpamat már régen kinőttem. Apu a magáét, ami nekem most talán jó lett volna, házépítéskor eladta. Később vett egy használtat, ami azonban már akkor muzeális értékű lehetett, mikor mi még meg sem születünk... Legalább kétméteres embernek való, jó nehéz dolog volt, mindenféle ragasztás, rétegelés, és vasszegély nélkül. Mogyoró botokkal. Irányítani nem bírtam. Ha néha felmásztam vele az Akasztóhegyre, csak lecsusszanhattam, egyenesben.

Szerencsére most, a tanfolyamra, kölcsönözhattunk az enyémtől jobb sítalpakat az iskolából.

Csoszogtunk hát, csoszogtunk, - aztán nagyon jól-esett a forró citromos tea.

Amint ilyenkor illik, Boros műsorról is gondoskodott.

Az egyik szám az volt, hogy ölembe ültették Lipcsei Évát, szerelmeseket kellett játszanunk. A választás nem volt véletlen. Tudták, hogy másodunokatestvérek vagyunk. Természetesen húzódkodtunk, amin az egész nézősereg nagyokat nevetett. Biztosan máig sem tudják azonban, hogy annak idején éppen rágcsáltam a körmeimet, s azt szégyeltem, hogy meglátják, nem azt, hogy átkaroljam Évát...

A sítanfolyamhoz egy nagyobb túra is tartozott.

Mentünk. Azután visszafele egy dombtetőről való lesiklással tetőződött az egész.

Boros kitalálta, hogy egyenként enged bennünket, miután mindenki elszavalja neki a Himnuszt, vagy a Szózatot!

„Isten áldd meg a magyart”... Jelen helyzetben csak félig volt vicc a dolog.

Eltekintve az adott helyzettől is, nehéz feladat volt, mivel az iskolában csak a csehszlovák, és az orosz himnuszt tanították.

Még jó, hogy nekem egyszer kezembe került egy régi verseskönyv otthon...

De szégyen, százszázalékosan már én sem emlékeztem...

Úgy is sült el a dolog. Siklottam. Elémbe került egy bucka. Magja is volt! Az lefékezte a

sítalpakat, én meg mentem tovább... S mivel hármunkat a bakancsom akart összetartani, - levállott a sarka!

Még szerencse, hogy megtaláltam, és ideiglenesen vissza lehetett dugni a nagy szögekre. Így szépen visszakerültem az üdülőbe.

Ez is olyan hazai megoldás volt. Külön sítakancsra nem tellett, hát beresztük a mindennap hordott bakancsom sarkát, hogy fel lehessen rá kapcsolni a kötést.

Boros még tornát is tanított a lányoknak.

Sokszor láttuk őket, ahogy fehér trikóban körbe – körbe ügettek az udvaron. Ő meg állott közepén.

Közben kinézett belőlük egyet.

Feleségül vette az osztálytársunkat. Derencsényi Évát.

Češť práci !

Több tanító is volt a „gimnáziumban”. Több tanított néha bennünket is. Kijöttünk mindegyikkel.

Egy idősebb tanítónő, a szlovák részről, viszont nem tanított minket, és mégis vele voltak a gondok. Mi ugyanis a szocializmus – építés ellenére is jó napokat köszöngettünk. Ő meg elvárta, hogy az utcán is češť práci mondjunk neki.

Ezt hányta föl állandóan osztályfőnökünknek.

Pedig fölösleges az ilyesmi ellen kiabálni. A jó nap – az jó nap marad...

Mint a gimnázium is gimnázium.

Még akkor is, ha, mint a mi időnkben: átkeresztelték.

Általános műveltséget nyújtó középiskolába jártunk mi hivatalosan.

De magunk közt: gimnáziumba.

A III. C – be.

A fiúk, az ajtó felőli padsorban ültünk.

Az volt az „autóbuszunk”. „Mentünk.”

Elöl ült a „Tojós”.

Hátul meg a „Lassú”.

Gyomorkorgás

Úgy a kisiskola végén, és a gimnázium elején, már biztosan kevesebb új gond jelentkezett – hát szüleim kitalálták, hogy sovány vagyok. Még orvoshoz is elvittek. Az adott valami tinktúra szerű barnás csöppeket. Hogy evés előtt kell bevenni belőle néhányat, s így majd hízok...

A valódi hatása azonban az lett, hogy míg addig normálisan ettem, a csöppek után elment az étvágyam...

A másik javaslat az volt, hogy ebéd után kicsit feküdjek le. Megpróbáltam. Talán kétszer. Számomra az tűnt a legnagyobb büntetésnek! Nem voltunk hozzá szokva – napközben feklélni. Még akkor sem, új lakhelyünkön sem.

Tízórásra mindig kaptunk egy almát, vagy valami megkent , kettévágott karéj kenyeret. Később egy kiflit, esetleg harminc fillért a kiflire. Elég volt.

Érettségi felé azonban, lehet, hogy amint mi is nőttünk, meg az órarendünk is, - egyszer csak elkezdett óra alatt korogni a gyomrom.

Általában nem rendetlenkedtünk, csend volt, így aztán idegesített, - nehogy meghallják osztálytársaim is... Igyekeztem mindenképpen megakadályozni. Nyeltem a nyálamat, kezemmel benyomtam a gyomrom környékét, de nem nagyon segített.

Megpróbáltam gazdálkodni a tízórásával. Csakhogy, ha későbbre tartogattam, akkor

előbb, előtte jött a korgás. Ha hamarabb megettem, akkor meg megint nem tartottam ki az utolsó óráig...

Nem segített az sem, ha a szünetben direkt teleittam magamat vízzel.

Egyszer olyan korgás fogott el, hogy szomszédjaim is meghallották. Elnevelték magukat. Osztályfőnöknőnk meg, hogy „nem szégyen az”...

Az egészben az az érdekes, hogy miért nem kezdtem egyből több tízórásit, nagyobb adagot hordani?...

Valahogy hozzá voltam szokva, hogy amit viszek, az a normális.

(Mellesleg, manapság nem ritkaság, hogy némelyik tanuló egész mákos -, vagy fonott kalácsot visz tízórásira, másfél, vagy két liter kólával, esetleg családi csomagolású joghurtot, vagy hat megrakott kiflit... Teljesítményük viszont sokkal kisebb, mint az enyém volt.)

A vége felé gimnáziumunknál büfét is nyitottak, és néha már koronát is kaptam. Marína kekszre, de az sem volt sok. S nem mindig lehetett három kiflire váltani. Némelyik gimnazistának viszont imitt – amott már cigarettára is jutott...

Sorozás

Ahogy nőttünk, kezdett irántunk érdeklődni a katonaság is. Jött a papír sorozásra. Apu egyből kiiskolázott, hogy ha kérdezik, mondjam, hogy rádiósnak akarok menni. Ő az volt, s úgy látszik, rosszabb szakmákról is tudott.

Mentünk a katonaparancsnokság komor, rácsos ablakú épületébe. Előbb egy homályos helységben várakoztunk, nagyon sokan. Később egy teremben nyomtatványokat kellett kitöltenünk. Amellett, hogy milyen betegségeken mentünk át, valóban ott volt az is, hogy milyen szakmát szeretnénk művelni katonai szolgálatunk alatt. Beírtam a rádióst.

Azután kioktattak minket, hogy majd egyenként hívnak, és az ajtón bemenet, be kell jelentkeznünk szlovákul, hogy „branec”...

Mikor rám került a sor, beléptem: „b” ... szétnéztem, „a” ... „baranec” ... jött ki belőlem – amit én egyből tudatosítottam is, de nem volt idő rajta gondolkozni, mert új volt a nagy komisszió.

Ők meg nem nagyon figyeltek rám.

Végre figyelemre méltattak, maguk elé hívtak, néhány kérdést adtak, - ahogy ott álltam, - glott gatyában.

Közben jegyezgettek fecsegték.

Aztán valamelyik, - hogy toljam le a gatyámat, és hajoljak előre.

Ezt már vártam, ez volt benne a pikáns. Erre emlékeztek, akik már előttünk bent voltak. Megnézték a fenekünket, mondták.

És már be is voltam sorozva...

Nekem ez egyrészt olyan igazolás volt, hogy már egészséges vagyok, Lucsivna után, másrészt viszont már akkor hallottam a kék-könyvecskéről, meg arról, hogy vannak akik lefizetik a sorozó bizottságot, hogy ne vigyék katonának fiukat.

A mi családukunknak ehhez sem pénze, sem agyafúrtsága, sem „pofája” nem volt.

Ült a sorozó bizottságban egy nő is, ezt is megfigyeltük gatyatologatás közben. Biztosan titkárnősködött.

De hát a parancs – az parancs...

Kyselkán

A sorozásnak még valami hivatalos folytatása volt, ahol Kafka nénivel,

szomszédunkkal találkoztam. A városházán dolgozott. Ott volt a sorozó orvos is. Kafka néni csak úgy mellékesen megjegyezte, hogy elküldhetne engemet az orvos fürdőre. El is küldött...

Utaztunk Apuval Karlovy Vary felé gyorsvonattal. Kyselkára. Délután Prága körül zakatoltunk. Jó idő volt. Néztük a nagy világos dombokat, és Apu magyarázta, hogy az a kaolin, amiből a porcelánt gyártják. Azt hiszem, hogy lényegében szeretett utazni, csak nem volt rá fölösleges pénzünk. Eleinte. Később meg más dolgokat láttak, miket előnyben részesítettek. Így talán Apunak is jól jött ez a fürdőm. No, még jobban jött volna, ha együtt ott is maradhattunk volna.

Úgy uzsonna tájt érkeztünk Kyselkára. Még csak nem is falu, - néztem... A nagy olajos – zöld – fekete vizű folyó, az Ohře, volt a domináns. Mindjárt mellette egyszerű falusi aszfalt – út vezetett. És egyből az út mellett alacsony, kétszintes, eléggé kopott, régi házacska. Ez lett számomra a fürdő.

Elbúcsúztam Aputól. Döcöghetett megint hazafelé. Éjjel. Magában. Mint vagy nyolc éve, - Lucsivnárol. Azzal a különbséggel, hogy most nem sokáig hagyott magamra.

Bevezettek egy szobába. Se kicsi, se nagy. Két oldalán egy – egy ágy. Ajtaja régimódin nagyobb, kórháziasan fehérre festve, és természetesen fából való ajtófélfákkal. Ablaka nem a folyóra, hanem egy domb közeli oldalára nézett. Így hűvös és csend lett volna, de valami zaj mégis csak ide került, mert följebb az utcán a szomszéd épületben a Mattoni ásványvizet töltötték üvegekbe.

Aztán egyből orvosi belépő-vizsgálatra hívtak. Egy másik helyiségbe. Az orvos felültetett keskeny asztalára. Meghallgatott, aztán egy szerkentyűt adott, összenyomni. Mérte kezemben az erőt. Eléggé összenyomtam, hisz otthon eleget dolgoztam, volt erőm. Az orvos spekulált, én meg kellemetlenül éreztem magamat. Nem tudtam, hogy az-e a helyzet, hogy valami bajomat talált, vagy fordítva, azon morfondírozik, hogy mit keresek itt – egészségesen? Sokáig tűnődtem, de ő nem szólt, hát én sem.

Elérkezett a vacsora ideje. Négyes asztalokhoz ültettek bennünket a nagy kivilágított étteremben. Két fiút, két lányt. Az egyik leányzó kicsit dunci volt, máskülönben nem volt rajtuk semmi különös.

Valami körözött - féle dolgot hoztak tányéron, kenyérrel, teával. Megettük. Többen már kezdtünk szedelődzkodni, mikor mondták, hogy várjunk, ez az előétel volt, mindjárt hozzák a vacsorát. Ez meglepett. Nekem az előétel is elég volt.

Mentünk aludni. Nagyon jó, puha, könnyű paplannal takaródzhattam. Teltek a napok. Sokat, rendszeresen ettünk. Közte meg töltöttük ki az időt.

Szép, fiatal, tőlünk csak néhány évvel idősebb, szőke asszonyka volt a kultúr – felelősünk. Jó idő esetén kintre hozott néhány labdát, eső esetén meg bent tornáztunk a pince szerű földszinten.

Néhányszor meg a „pince” egy másik helyiségében meztelenre vetkőztetett bennünket a húsz évnél nem nagyon idősebb „nővérke”, és spriccelte ránk nagy erővel, felváltva, a hideg, meg a forró vizet. Utána meleg pokrócokba bugyolálkodtunk, és néhány percet fekve pihentünk.

Volt köztünk egy nagy testű, idősebbnek kinéző, rendetlenebb, szőke fiú is. Egy ilyen pihenés alatt az a hibbant ötlete támadt, hogy néhányunkra mellben ránk nehezkedett. Ököllel. A dolog nem tűnt veszélyesnek, de ahogy engemet is megnyomott, akkor jöttem rá, hogy a kemény fekvőhely nem enged, nincs hová elhúzódzkodni! Néhány napig bizony aztán fájt a csontom.

Föl – föl kapaszkodtunk a hegyoldalba is. Ott üvegezett kerek épületecskében jött elő a kellemes forrás.

Délutánonként meg átmentünk a folyón – egy eléggé ósdi moziba.

Azután valami búcsúbál szerűsége került sor.

Megjelent egy másik, tőlünk csak egy – két évvel idősebb, de már nagyon életben jártas

férfiúcska. Lehet, hogy direkt hívták. Valami nagyvárosi balettező lélek lehetett. Este ő vitte a műsort. Siklott, vonaglott, a parketten. Szervezte a népet, hogy hogyan táncoljanak, hogyan kalimpáljanak, kézzel, lábbal.

Meg kell adni, ő ugyancsak kapállódzott...

Megfigyeltem, hogy imitt – amott derékon karolta kultúr – referensünket is, amit közülünk senki sem engedett volna meg magának. Az aztán mindig lefejtette magáról a fiatal maesztró kezét.

Észre sem vettem, és már utazhattam is vissza. A kis városba.
A mindennapokba.
A gimnáziumba...

Összpontosítás

Az első ilyen kiruccanásra valahogy kora ősszel került sor. Zólyomtól, Besztercétől nem túl messzire. Ha emlékezetem nem csal, valahol a Szlovák Érchegeység fölött, és az Alacsony Tátra alatt.

Egy alacsony fatákolmány egymás mellett lévő kis kamrákra volt osztva. A kamrácskák egyik oldalát kitöltötte két, egymás fölött elhelyezett ágy. Egy ilyen lyukban aludtam én is, Keszeli Ferivel, nagyjából egy hétig. Valóban csak alvásra szolgált. Egy részt – nem volt kényelmes, másrészt - gondoskodtak műsorról, hogy ne unatkozzunk.

Reggel, ahogy felébredtünk, mentünk a vagy 50 méterre csörgedező patakhöz. Derékig lemosakodtunk a majdnem jeges vízzel, amitől egészen magunkhoz tértünk. Jólesett utána bedörzsölködni a frotír törülközővel.

Azután bevonultunk a nem messze lévő nagyobb üdülő termébe. Ott megreggeliztünk, és már kezdődtek is a matematikai témájú előadások. Azokat csak a tízórasi megevése, azután meg az ebéd szakította meg. Nem voltak ezek az előadások elrémisztőek, de nem is fogtak meg különösebben.

Az étel is elég volt. Elég gyakran kaptunk tízórásra virslit is, és ilyenkor Ferivel mindig arra a témára tértünk, hogy kinek ugrik ki a virsli – a tányérjáról, szeletelés közben?

Uzsonna után elvonultunk Ferivel egy somfa alá, ahol kedélyes lakomázás közepette élveztük a színes tájat, és nem emlékszem, hogy a matematikáról tárgyaltunk volna...

Egy másik összpontosításra csak magam kerültem. Lehet, hogy akkor, mikor egy kerületi verseny után Feri sárgaságot kapott. Akkor sokáig elemeztük a helyzetet, és a verseny előtt, este, az egyik büfében elfogyasztott pudingot gyanúsítottuk.

Egyébként a versenyek Besztercéje hidegnek, Zólyom meg szimpatikusabbnak tűnt.

Ez a másik akció is egy völgyecskében zajlott. Ebéd után bedöcögött egy régi stílusú, de azidőtájt nem mindennapi, sötét, reprezentatív mercedesz – és kilépett belőle valami docens elvtárs. Elismerően néztük. Ez igen! Érdemes tanulni, érdemes tudni...

Itt nem volt nagy terem, csak több kisebb chata. Szétosztottak hát bennünket. Én a csodagyereknek számító zólyomi, tőlem fiatalabb Bohuš Sivákkal kerültem egy csoportba.

Egy nő vezette a témát. Már ismerték egymást – az egész akció dialógussá vált. Mi többiek néhány dolgot nem is értettünk belőle.

Hallgattuk a közelben csobogó patakot.

A legnagyobb összpontosításom országos szintű volt. A nemzetközi versenyre tréningezett, és itt választották ki a résztvevőket.

A helyszín: Hranice na Morave. Egyenest, bent a városban. Valami iskolában, és internátusaiban. Matematika, és fizika. Vegyesen. Reggeltől uzsonnáig. Ha jól emlékszem – két hétig!

Minden nap előadással kezdődött. Ezeket lényegében lehetett követni, habár, ahogy a végük felé fokozódtak, mind nehezebb lett egyből megérteni őket. Minden előadást teszt követett. Nehezek voltak. Én meg csak olyan közepes teljesítményt bírtam produkálni.

Néhány téma számomra teljesen ismeretlen volt.

Néhány előadó is eléggé egzotikus hatást keltett. Megjelenésükkel, beszédstílusokkal is. Géniusok...

Különösen az egyik, egészen fiatal, nem szép, rövidre nyírt, festett hajú nőszemély volt mindnyájunknak nagyon furcsa...

Délutánonként meg vittek minket sportolni a vörös salakkal borított pályákra. Nem nagyon ízlett, hisz előtte kifacsarodtunk, mint a citrom.

Este meg tanulnunk kellett volna, ismételni – amit átvettünk, csak hát ... arra már igazán nem nagyon volt erőnk.

A végén jött a nagy teszt. A legjobbak egyből, helyben, könyveket kaptak. Az egyikbe bele néztünk mi, egyszerű halandók is. Egy kukkot sem értettünk a tartalmából. Sőt, még a sok jelölés is ismeretlen volt.

„Teória grúp” - és hasonló ingyencségek... Itt már nem volt mibe kapaszkodnom...

Mégis jó volt ez az összpontosítás valamire:

–maradt a nagy élményem, ahogy magam utaztam ilyen (aránylag) messzire,

–megismerkedtem a tájjal, főleg az erdei ösvények réteges, lilás kőzetével, meg egy mini várral.

–A legnagyobb felfedezésem azonban ez:

Ha reggel klasszikusan ketté vágtam a kifliket, akkor mindig maradt a vajból.

Több rájuk fért, ahogy néhányan, nem szépen, de praktikusan csinálták, biztosan a lustábbak, - megkenték a kifli alját.

Csak hogy én így nagyon vajnak éreztem.

Felfedeztem a harmadik lehetőséget: keresztben falatokra vágni a kiflit – és minden falatot külön megkenni vajjal. Így több rá megy, anélkül, hogy undorítóan hatna.

Több munka, de az eredmény: nem csúnya, és nem undorító.

Persze – ezért a felfedezésemért nem kaptam semmi diplomot...

Brigádozás

Otthon is volt munka, főleg amíg a lenti földet el nem vette tőlünk a város előljárósága. Hisz főleg nyár idején lényegében naponta jártunk például az uborkát leszedni, no meg mellette hozni krumplit, zöldséget, kukoricát...

Egyszer azonban valahogy úgy alakult, hogy megyek brigádozni – pénzt keresni.

Szabadkán alkalmaztak bennünket. Nagy Laci is a csoportban volt. Biciklin mentünk reggel, táskánkban a tízórásival.

Többnyire kévéket raktunk keresztbe. Egyszer még kazalkészítésnél is segédkeztünk. Az nagyon rossz volt. Föntről csak úgy szóródott izzadt nyakunkba a törék.

Néhány nap két kislány is velünk dolgozott.

A fejlettebbel Laci valahogy többet kezdett foglalkozni, így én magamban megállapítottam, hogy a másikkal meg akkor nekem kellene szóba állnom. Éppen azon gondolkodtam – egyszer, hogy hogyan? Ahogy kerekeztünk munka végeztével a tanya felé.

Jóformán még végig sem gondoltam, mikor megoldódott a helyzet:

A hölgy a mezei úton felbukott. Én lefékeztem. Ő meg, ahogy tápászkodott fel, rám

nézett, és mérgesen oda vágta: „čo čumíš?!”.

Ez valahogy elvette minden kedvemet a további közeledéstől...

Laci sem sokáig építgette a viszonyát. Iskolába menet valamiért egyszer lejjebb jártunk.

Egy folyosóval. A sok alapiskolás között felfedeztük magunk előtt az ismerős

munkatársnőnket. A mezőn mindig nadrágban járt, most szoknya volt rajta.

Nézem, nézem, és ... „illik neki a nadrág” - mondom Lacinak.

Laci is nézi, és rábólint: „illik”...

(Rettenetesen vastag lábai voltak...)

Másik munkahelyünk a konzervgyár lett. Apu járta ki egy régi ismeretsége lévén. Együtt dolgoztunk egy csomó hasonló korú gyerekekkel, meg néhány kétes kinézetű és kétes múltú felnőttel.

Komolyabb felnőttek ebbe a munkakörbe az 5 korona körüli órabérért nem jöttek volna.

Az érdekes ebben az volt, hogy nekünk viszont, mint brigádosoknak, megadhatták a 8 koronás órabért, kisebb adóval!

Az udvart kövezni a forró napon nehéz volt. Felüdített bennünket néhány „öreg” zaftos beszéde, ahogy magyarázták, hogy hogyan készül a szomszéd épületben a számóca befőtt: „A sok öreg, izzadó cigány asszony, széttett lábbal körülüli a nagy halom számócát. Tépik róluk a szarát, leveleket. Aztán egyet vakaródnak. Itt – ott...”.

Azóta nem szeretik brigádos munkatársaink a számóca kompótot.

A többi konzerv készítését azonban biztosan nem látták, vagy nem nézték, mert ugyancsak gyűjtötték őket!

A raktár ajtaja csukva volt, de az egyik manusz bemászott egy fenti tetőablakon, és fél zsák áruval érkezett. Aztán megint eltűnt. Majd újra megérkezett, már a zsák nélkül.

Dolgozott tovább. Mi tapasztalatlanok csak a szemünket meresztgettük. És felfogtuk: nem volna jó árulkodni...

Meg nem is a mi dolgunk...

Máskor a tető alatt kellett valamit munkálkodnunk. Ott voltak felhalmozva a többleteres nagy pléh konzervdobozok is. Iszonyattal figyeltem ahogy néhány brigádos futkosott rajtuk, hatalmas értékeket téve tönkre. De nem „vette észre” senki sem... Működött a szocialista gyár...

Volt még egy harmadik „brigádom” is. Fizetetlen!

Kitalálták, hogy a főiskolai felvételihez „szakmai” gyakorlat szükséges!

A zavaróállomásra sikeredett elhelyezkednem. Mindenki tudta, hogy a Szabad Európa rádióállomás adását tőlünk zavarják.

Reggel külön busz vitt bennünket be az erdők közé. A sok hatalmas antenna-torony között néhány épület is volt.

Én egy hosszú teremben kaptam helyet, mely egyik oldala hatalmas műszerfal volt, mely mögött helyezkedett el a nagy teljesítményű berendezés. Néhányszor le kellett olvasni és bejegyezni a műszerek mutatta értékeket.

Ha kellett, javítottak.

Különben szörnyen unalmas volt. Örültem, ha délben hallottam az ismerős jelzést. Kettőig aztán már valahogy kibírtam.

Szokolay mérnök lévén kerültem oda. Ő mint externista munkagyakorlatot tanított nekünk. Elektrotechnikát.

Ismertették a leendő intelligenciával kötelezően az „építő munkát”.

Elmagyarázta nekünk azt, amit én már lényegében kisiskolás koromban megtanultam.

A kristályrádió építését, stb.

De tőle értesültünk a transzformátor magyar feltalálójáról is.

Nekem még egy tapasztalatot adott:

Jegyzeteltünk is. Mivel azonban nem tanítói stílusban magyarázott, eszünkbe sem jutott,

hogy valami is fontos lehet számára.

Egyszer azonban eszébe jutott megnézni a füzeteinket. Nagyon elszörnyülködött.

Az enyémre is megjegyzést tett. Átdolgoztam neki az egészet... Szép kivitelbe.

S akkor jöttem rá: - így is lehet...

Megrázott bennünket a dolog, mikor haláláról értesültünk.

Barna

Sok osztálytársam irányában többet tartok, mint egyszerű ember – ember kapcsolatot. Mégis, baráti körömben Feri meg Laci mellé Máté Barnát sorolnám egyből. Ez abból adódik, hogy nagyon – nagyon sokszor találkoztunk. Sokat voltunk együtt. Így hozta a sors.

Ferivel Apuék szakmája, a műhelyük, a versenyek, a sakk, stb. a közös.

Lacival a padeszomszédság, focizás a réten, ping – pong, és versenybiciklijének csodálata.

Barna az alapiskola vége felé került közénk. Megvették a nagykeres házat félúton a mi házunk, és az iskola között. Így aztán együtt mentünk, együtt jöttünk.

Egyszer a berendezetlen hátsó épületükben a hozzánk kerülő dzsúdós hírek hatására nekikezdünk, hogy kipróbálunk néhány fogást.

Nagyon amatőrök, felkészületlenek voltunk, - birkózás lett belőle. Egy lábszorításnak Barna nem találta az ellenszerét. Örömem azonban nagyon rövid ideig tartott, mert megjelent Mester Pista – és rá a fogásom hatástalannak bizonyult.

Barnának műhelyük is volt, ahol még kukoricát is darált a malacunknak. Meg hatalmas diófáik. Később meg még személyautójuk is. Sőt! - magának Barnának Pioner motorbiciklije! (Az annak idején 3 000 koronába került. Nagyjából két havi fizetése egy felnőttnek.)

Eleinte számomra az volt az érdekes, hogy Barna, falun, angolul tanult! Iskolába menet aztán megismertetett a furcsa angol ábécével. Sajnos e dologra akkor nem figyeltem föl.

Később tökéletesre fejlesztettük találkozásaink időzítését. A gimnáziumba ugyanis már az ellenkező irányba kellett menni, de a közös sarokhoz szinte kivétel nélkül egyszerre értünk. Azután közösen rohantunk tovább.

Barna is sokat segített az elmúlt évtizedek során, és szívélyesen elbeszélgetünk, ha találkozunk. Beszélgetésünket azonban most állandóan zavarja a sok telefon-csörgés, - Barna vállalkozó...

Zavar két dolog:

Csalatkozott bennem! Néhány éve megbeszéltük, hogy ekkor – s akkor találkozunk. Nekem meg közbe jött valami, késtem vagy 5 percet...

Barna már az ajtóban fogadott: „Mondtam a fiamnak – Gyuri bácsihoz igazíthatod az órát.”

Hát... - akkor nem egészen jött ki...

Semmi? - de mégis csak bosszant!

A másik dolog meg: sajnos mint tanító (és ráadásul messzire lakó) – nem tudom segíteni...

Szalagavató.

A szalagavató természetes része az iskolába járásnak. Így fogta azt föl mindenki. Mi is meg szüleink is. Eszünkbe sem jutott, hogy nem kellene lennie. Viszont azon sem gondolkodtunk, hogy miért kell lennie...

Egy kis idegességet azonban hozott.

Apuéknak azért, mert a szülői értekezleten néhány anyuka túl aktív volt, találgatott, túl sokat akart.

Nekünk meg azért, mert már előre készülni kellett.

Anyagi szempontból gond volt a ruha!

Anyuék kifundálták, hogy olcsóbb lesz, ha átvarratják az Apu kihízott (talán esküvői!) fekete ruháját, mely rám még nagy volt.

Anyu varrt, de férfi zakókba nem akart fogni, így Katink osztálytársnője papájához fordultunk. El is készítette. Elegánsra. Testre szabottra.

Ez az előny egy – két év múlva nagy hátránnyá vált. Nem értem bele...

Nagyon alaposan készültünk műsorunkra!

Manapság az osztályok a felét sem adják.

Francia négyest tanultunk be – az öreg Dobránszky bácsi vezényletével.

A másik nagy szám az irodalmi műsor volt. Talán osztályfőnöknők ötletéből következett, hogy ez a rész Tompa Mihály kerek évfordulójának lett szentelve. (Jó alkalom, hogy egy kicsit magyarkodjunk is... Olyan magunk között tartott válaszul. Ahogy ugyanis 1968 felé egy kissé demokratizálódott nálunk a szocializmus, egymás után jelentek meg az Okáli típusú szerzők magyar-szapuló cikkei.)

A műsor összekötő szövegét én írtam, meg én is mondtam, lévén hogy sok könyvünk között volt otthon egy Tompa életrajz is.

A mondott dolgokat mindenütt versekkel támasztottuk alá.

Körülbelül az osztály harmada bekapcsolódott ebbe a nagy munkába!

A legnehezebb volt az egyes szereplők bekapcsolása a hosszú műsorba, a kellő időben. Itt megalkudtunk, hogy mindig arra az osztálytársra nézek – akinek majd szavalnia kell.

Persze így is nehéz helyzetben voltak, mert mindnyájan több verset is mondtak.

Egy dolgot azonban nem sikerült megoldanom...

A tamásfalusi dugig tömött kis kultúrterem színpadán a nagy fényszórók alatt csurgott rólunk az izzadság. De még csak ha az lett volna... Csurgott az orrom is... Beszéd közben azonban nem törülgethettem állandóan. Így aztán attól is izzadtam, hogy a szipogások közben nem csurran-e el, - a nagy nézőközönség előtt...

No végre vége lett...

Megtapsoltak bennünket. Megtörülközhettünk.

A harmadik nagy szám saját zenekarunk fellépése volt.

A beat zenekarok hatására ugyanis az utóbbi évek legnagyobb divatja a gitározás volt.

Gitározott Nagy Laci, Keszeli Feri, Vaskői Karcsi is, - hogy csak néhányukat említsem.

Nem maradt tétlenül Punka Gyuszi, és Mester Pista sem.

Barna dobolt, Komlósy Éva meg énekelt.

A többi kisebb produkción keresztül átgördült a szalagavató az evészetbe...

Táncolásba. És elemzésbe, hogy melyik tanító van jelen, és melyik nem jött el...

Meg a másnapi utólagos rendezésbe, takarítgatásba.

Elmúlt.

Nem volt sem kellemes, sem kellemetlen.

Kellemesebb volt régebben, mikor – nem tudom milyen akció révén – mint nézők ültünk ugyanott.

Az akkori műsorban Katink is szerepelt. Még nagyon kicsi volt. Táncoltak.

És! - Simon (volt matematika tanítónk) zongorázott nekik táncukhoz, egy gyönyörű dallamot, a für Elise-t.

Nagyon megfogott.

A zeneszám is, meg az is, hogy matematikusunk ilyet is tud.

(Sajnos, ebben megint csak nem követtem...)

Fölvételi

A felvételig is komolyan készültünk mindnyájan.
Áttanulmányoztuk az iskolák jegyzékét.
Osztályfőnöknőnk kiosztotta a nyomtatványokat. Azután egyenként hívott bennünket asztalához, hogy olvassuk el, milyen véleményt írt rólunk.

Én természetesen már évekkkel előtte a gépészeti fakultást választottam, így most már csak az volt a kérdés, hogy hová...

Apu egészen örült volna, ha Brünnt, esetleg Prágát, vagy Osztravát választom. Én azonban akkor csak azt láttam, hogy az anyagot megtanulhatom mindenütt. Nem volt senki a családban, akinek ilyen irányú tapasztalatai lettek volna. Maradt tehát számomra Kassa, és talán azért, mert sokan oda jelentkeztek, Pozsony. Fogtam hát este, mikor dönteni kellett, prózai módon a vasúti menetrendet. Látván a kevesebb kilométert – Kassát választottam.

Csakhogy! - a jelentkezési ívre két helyet kellett írni. Beírtam hát másodiknak a televízió szerelői szakmát! (... Ma sokkal kevesebb lenne a gondom, és sokkal gazdagabb lennék...)

Elküldtük.

A meghívóval együtt aztán kaptam egy hatalmas adag föladatot is!
Hogy melyik könyvből mely feladatokat kell (matematikából és fizikából) írásban megoldani, és majd vinni a felvételire!
Ki látott már ilyet?! De hát mit lehet csinálni...

A második lajstromon meg – hogy mi mindent kell tudni...
Egészen komolyan gondolták...

Apu is nagy súlyt tulajdonított a dolognak. Eszébe sem jutott, hogy hajnalban utazunk, hanem elkérte Keszeli bácsi autóját. Pedig nem szívesen kért, főleg ilyesmit!

Mentünk hát. Szép tiszta időben.

Minden a fejemben volt. Minden megértve.

Egyedül az elektromos feszültség egységének, a voltnak a szétírása nem. Azt azonban bemagoltam!

Megtaláltuk a helyes épületet.

Megbámultam tisztelettel a sok doc. Ing. CSc. föliratot. Talán majd egyszer...

Aztán betelereltek mindnyájunkat csoportokban egy – egy nagy terembe.

Nem kellett nekik a megoldott feladatok. Sem újakat nem kaptunk.

Helyettük nyomtatott brossurákat adtak. Tele tesztekkel.

Hogy melyik ábra melyikre hasonlít, meg hogy mi a gyújtóneve a búzának, meg az árpának, stb., stb.

Kitöltöttem.

Elvették.

Mentünk haza.

Ballagás

A ballagást is az iskolai élet természetes részének vette mindenki.
Mielőtt engemet közvetlenül érintett volna, nagy részével már meg is ismerkedtünk.
Főleg talán azért, mert a mi utcánkban volt a kereskedelmi internátusa. Így sok nyár elei virágos illatú este kezdődött úgy, hogy rázörgettük az ablakot a rózsáinkat tördelő diákokra, és folytatódott másnap úgy, hogy néztük, mint vonulnak kiöltözve, énekelve, - az ifjú emberkéék.
Valahogy, habár akkor minket ez közvetlenül nem is érintett, éreztük, hogy nagy dolog ám

ez !

Ezen felül iskolai tapasztalatunk is volt.

Virágdísszel, apró ajándékokkal, sőt a végén magnetofonról játszott szentimentális dallal fogadtuk a ballagókat.

A legáltalánosabb ballagó kellék a vándorbot volt, apró batyujával, benne bogácsával és egy üvegce igazi borral.

Jól jellemezte a valóságot, hogy most bizony egy kis ideig az ember majd bolyong az életben.

Sokan, főleg a leányok közül egészen elérzékenyedtek, és bizony el is sírták magukat. (Milyen messze van ez némelyik mai ballagástól...)

Elérkezett a miénk is.

Virághalmaz mindenütt!

A virágoktól nem lehetett látni az ajtófélfákat sem!

Ballagtunk.

Előbb az osztályokban, azután mentünk hármasszlopban a város utcáin.

Középen a fiúk, mivel 11:22 volt az arány.

Kézen fogva.

Lassan mellénk szegődött, s a járdán követett bennünket néhány szülő is.

A főtéren, a Tatra szálló közelébe érve, valamelyik kigondolta, hogy bemegyünk egy ünnepi közös ebédre.

Ez a helyzet számomra nagyon kellemetlenné vált. Nem volt előre megbeszélve, így nekem egy fillér sem volt a zsebemben... (Én egyszerűen – nem kaptam zsebpénzt...)

Pénz nélkül meg hogyan menjek vendéglőbe?...

Meg, ahogy mindig minden befejeződött egyszerűen, ünneplés nélkül, most is egészen normális lett volna, hogy végzünk, és megyek haza ebédelni.

Elbúcsúztam hát, indultam haza felé.

Néhány méterre összefutottam Apuval. Amikor elmondtam neki, hogy hogyan végeztünk, kínálta a pénzt... De akkor már furcsa lett volna visszaszaladni...

Lehet, hogy tévedek, de az az érzésem, hogy sokan egy kissé különcként tartottak néha. Mert nem ismerték a dolgok hátterét...

**Néha nehéz az ember helyzete, de nem kürtöli világgá az okát...
Ha nem is szokja meg, de mit tehet? ...**

Szalagavatónk egyik pontja az volt, hogy mindenkit bemutattunk magunk közül. Ismerős dallamokra kigondolt szöveggel.

Rám ilyesmit gondoltak ki: „engemet nem érdekelnek a lányok, én csak számolni imádok”...

Az ilyen jellemzések sokszor direkt túloznak, meg a rím kedvéért is ferdítenek, de egy kicsit mégis mutatják hogy mi a környezet véleménye.

Hát ez a vélemény is: igaz is volt, meg nem is...

Százsázalékos, hogy akkor mi sokkal kevesebb lehetőséggel rendelkezünk, mint a mai fiatalság. És mi e helyzetünket tudatosítottuk is.

– Iskolából haza szaladni, enni, kapálni vagy fűrészelni menni, tanulni, aludni...

Így nem nagyon marad idő randevúztatni...

– Ha történetesen akadt volna is idő, üres zsebbel sem fagyira, sem moziba nem hívhatta volna az ifjú a leányzót...

Mellesleg házi-rend is volt: nyolckor menni buvizni...

– De főleg! - mihez kezdtünk volna vele később?!

Gyerekek voltunk, szüleinknek is volt mit csinálni, hogy minket, magunkat ellássanak...

Vagyis, nem voltam vak, de tudtam, hogy nincs semmim, és láttam, hogy szüleim helyzete sem rózsás...

Azt hiszem, mások is felfogták hasonló helyzetüket, és aszerint cselekedtek...

(A teljesség kedvéért: nem voltam fanatikus számoló sem, egyszerűen csak könnyen ment... Lehet, hogy hiányzott egy jó edző. Vagy egy buzdító tanács...)

Ballagtam hát, ballagtam.

Érettségi

Habár minden füzetünk megvolt, az átvett anyaggal, matematikából és fizikából mindjárt a harmadik év elején elkezdtünk kidolgozni egy - egy új nagy füzetet.

Tanítóink rendszeresen ellenőrizték, hogy jó tempóval haladunk-e?

Minden számba vehető összefüggő anyagot kidolgoztunk – mint lehetséges érettségi tételt.

Ez a felkészülés többlet munka volt, de legalább két nagy előnyt is nyújtott:

– az egyes részek kidolgozására összpontosítva, észrevétlenül, mintegy mellékesen ismételtük, sőt rendszereztük is a tananyagot, és

– egy, a lényegre tömörített, gyorsan, könnyen áttekinthető formát adtunk neki. Volt elég idő a rövidebb részekhez adatokat keresni is, hogy kellően kibővíljenek. A hosszabbakat meg sűríteni, hogy az időbe bele férjen a lényeg.

A legizgalmasabb a magyar írásbeli előtti délután volt. Valahogy elterjedt a hír, hogy az egyik téma Ady (vagy József Attila?...) lesz. Szóval relatívan modern téma. Olyasmi, ami nem volt éppen a kedvencem, és amihez kevesebb információ volt a fejemben is. Mentem hát én is, mint majdnem mindenki, nem „feltűnően”, lázasan keresni a könyvtárba. No nem sok valamit találtam. De végül még az is felesleges volt. Akkor még nem tudatosítottuk, hogy vagy négy dologból válogathatunk majd, és mindig akad közöttük olyan is, amibe irodalmi adatok híján is bele lehet kapaszkodni.

Mindenki talált hát valamit, írt valamit...

Sokkal érdekesebb, mint az írás, az volt, hogy kaptunk tízórásit is.

A szóbelikre is jól felkészültünk. Szüleink nagy jelentőséget tulajdonítottak ennek

az eseménynek, és már jóval előtte megegyeztek:

Átlagosan minden családból jött egy tepsi sütemény, vagy kalács, meg egy doboz csokoládé bonbon. Ehhez járultak még a virágok, meg néhány anyuka, akik minden pillanatot megragadtak, hogy a tanítóknak, meg nekünk is kínálják a roskadásig megrakott asztalokról a sok édességet.

Az igazat megvallva, nem nagy kedvünk volt hozzá, de a nagy mennyiség emléke a mai napig él bennem. (És előjön, ha ellentétes, szálnalmas, blamázs helyzetet látok...)

A magyar, és a matematikai szóbelire már jóformán nem is emlékszem... Érdekesebb volt a helyzet a szlovák irodalomból. Nem túl terjedelmes, másikkal összefolyó kérdést kaptam. Keresgettem – keresgettem emlékezetemben, és bizony homályos volt, míg rá nem vezettek. Akkor aztán eszembe jutott az anyag, még néhány frázisa is, hogy például „ki tartotta az evezőt a családban” - ami meghozta az eredményt.

Emlékezetemben maradt a fizikai szóbeli is. Az pozitív oldaláról. A tétel ugyanis meglepően széleskörűre volt fűjható. A mozgásokról. Akkor, habár azelőtt azt úgy soha sem csináltuk, eszembe jutott egy dolog. Egyik irányban a pálya alakja szerint, merőlegesen rá meg a sebesség szerint osztályozni a mozgásokat. Aztán ezeket a lehetőségeket egymással kombinálni. Így annyi eset kijött, hogy estig is beszélhettem volna róluk. Ez jó húzásnak bizonyult.

Keszeli néni meg hívott a roskadozó asztalokhoz – ahogy kiballagtam a vizsgákról, de aztán inkább egyből mentem haza. Megebédelni.

Mintha az egész érettségi a világ legegyszerűbb, legtermészetesebb dolga lenne. Mintha csak a sarokról, a boltból jöttem volna meg.

Gondolom, legtöbb osztálytársam ugyanúgy...

Ha jól emlékszem, szép nyári nap volt. Apu a kiskutyákat etette. Az udvar közepén.

No, mi van – mondta. A kutyák meg inkább az ételt figyelték, - szerencsémre, meg a fekete ünnepi öltönyöm szerencséjére...

Megvan, - feleltem.

És mentem én is ebédelni.

Változások

Nagyobb hajsza volt. A lenti házi élet után nagyobb hajsza.

Több kötelességgel.

Talán éppen azért kevesebb tapasztalattal, sekélyebb szépekkel, és viszonylag kevesebb emlékkal.

Egyrészt még segíthettünk magunkon, a régi bevált megélhetési cselekedetekkel: még jártunk a földet megdolgozni, még hizlaltuk a disznót, csináltuk a bort, ...

Másrészt újabb források tárultak föl: az iskolában ingyen kaptunk elég sok füzetet, a gyümölcsfák is kezdtek teremni – kertecskénkben, olajkályhával erősítettük meg a nagyszobában bizony elég gyenge etázsűtést, Apu már saját nagyítójával gyártotta esténként a fényképeket, ...

Erősödött a család, kezdtük magunkat összeszedni.

Másfajta események jöttek elő.

Például a fénykép-csinálás.

Este, vacsora után, a konyhában, mikor már a lehúzott roletta mögött jó sötét volt, ünnepélyesen, fontoskodva, körülültük az asztalt.

Apu a nagyítót kezelte. Beállította a filmet. Föl – le srófolgatta a nagyító fejét: beállította a kívánt részt a képből.

A lencse forgatásával meg beélesítette.

Azután megsaccolta, hogy mennyit kell a foto-papírra „rávilágítani”. Rávilágított, majd bedobta Anyu előtt az előhívós műanyag tálkába.

Anyu egyik kezével mozgatta a tálkát, hogy hullámozzon benne az előhívó, másik kezében meg pinzettát tartott, amivel a kikukkanó papírt visszadöfte az előhívóba. Nem volt olyan egyszerű a dolog, mert a gyenge piros fénynél nem lehetett jól látni, víz alatt, vagy fölött van-e a papír?

Néha nagyon gyorsan jött a kép. Ha Apu sokat világított, vagy később, mikor erősödött a feszültség. Ilyenkor a képet gyorsan ki kellett venni, lecsöpögtetni, és supsz bele a piros tálkába. Anyu néha izgult, jobban megnyomta a pinzettát – a kép visszaesett az előhívóba. Néha bizony újat kellett világítani.

Máskor meg az ellenkezője történt. Nem győztük kivárni, míg mutatkozott a papíron valami...

Azután én voltam soron. Kihalásztam a vízből, lecsepegtettem a képet, és tettem a rögzítőbe. Itt már nem fenyegetett, hogy sötétedni fog, viszont itt sokáig, vagy negyedóraig kellett fürdenie, s közben ki sem kukucskálhatott, és össze sem tapadhatott egy másik, vagy harmadik fényképpel. Különben megsárgult volna!

A rögzítőből végre a nagy lavórba, majd munka végeztével a fürdőkádba kerültek a képek.

Másnap következett szárításuk, fényezésük. Előbb az ablak üvegén, majd később már a saját fényezőnkön.

Fénykép-csinálás közben egészen jó kedvünk kerekedett.

De sok más dolgon is vigadtunk:

Apu nem akarta elhinni, hogy a hátsó szobában, ahol akkoriban aludtunk, nagyon hideg van, - míg egyszer be nem hívtuk, az alkalmas időben. Nagy párafelhőket eregettünk – ahogy lélegeztünk...

Megvette az olajkályhát. Beállította az etázsűtés radiátora mellé.

(Kellemes volt, nem csak a meleg miatt, hanem azért is, mert az üveglakocskák mögött lehetett látni a lobogó lángot, és hallani is lehetett a meleget, mint annak idején a hagyományos kályhából.)

(Apu a konyhában aludt, amit azzal indokolt, hogy ne ébresszenek minket, ha tűz van, és jönnek őt is behívni szolgálatba.)

Még nagyobb élményünk volt a villám.

Egyszer, nincs abban semmi különös, vihar keletkezett. Behúzódtunk a konyhába. Az ajtókat azonban nyitva hagytuk. Vártunk, figyeltük a kinti eseményeket, beszélgettünk. Egyszerre csak váratlanul olyan furcsa, valami narancsos szín keveredett a levegőbe, és az ajtón át valami sárgás ér ment a csap öntöttvas konstrukciójába.

Anyu feljajdult. Ő háttal állott a csapnak, kezével rátámaszkodott.

Mi, látván, hogy nem történt semmi baj, nagy nevetésben törtünk ki.

„Még a villám is megijedt tőled!” - tréfálkozott Apu. „Beugrott a kanálisba!”

Biztosan gömbvillám lehetett, - mondanánk mai ismereteinkkel.

„Tűzben úszott a házuk!” - állította később Vas néni, szemközti szomszédunk.

Ilyen, és hasonló eseményeket éltünk át időnként, és emlegettünk aztán beszélgetések közben, ha éppen nem volt más dolgunk.

Lavina...

„Benti” családjunk kezdett már végre normálisabb városi szinten élni.

Berendezés került már a második szobába is.

Lakótársunkká vált lassan egy rádió, egy televízió, sőt még egy hűtőszekrény is. Ráadásul ott volt Apu motorbiciklijé.

Mikor a Veda a technika mládeže című folyóiratban megjelent a hír a Trabant gyártásának híréről, az is átvillant bennem, hogy talán évek múlva majd nekünk is lehet egy ilyen csúnya jószágunk...

Apu is így foghatta föl, ő is biztosan érzékelte a viszonylagos haladást, mert egyszer csak, nagy meglepetésemre, kitalálta, hogy minden egyesért kapok egy koronát. Úgy látszik, most már ezt is megengedte a családuknak költségvetése.

No, de volt ennek másik oldala is. Ha jól emlékszem, minden kettesért meg le akart fogni négy koronát. Meg zsebpénzt sem kaptunk.

No, így is túl szép lett volna, hogy tovább folytatódjon...

Egyszer csak megjelent Mama.

Állt fekete ruhában a konyhánkban. Magyarázta Anyunak, hogy valami csomót érez a mellében. Megnézték, én valahogy odébb álltam.

Orvoshoz kell menni, határoztak.

Mamát megoperálták.

Hálósobájukban feküdt. Nagy üresség volt az egész portán.

„Nem akar neki forradni” - hallottam a megjegyzést...

A nagy lenti házban akkor már csak a beteg Mama lézengett, a munkából hazatérő Nenivel.

A nagy portán, szomszédok nélkül.

Nem volt szükségük a nagy földre. Nem lett volna erejük sem a megműveléséhez.

De főleg: félték magukban!

(Most jól jött volna, ha mi ott lakunk, de már másképp alakult...)

Sürgősen el akarták adni a házat, a nagy portával, és másikat venni, - a városban!

Apu szörnyülködött, mikor megtudta, hogy nyolcvanezerre tartják, és már oda is ígérték egy falusi közismerten részeges embernek, kétezer!! korona előleg fejében...

Annyit sikerült elérnie, hogy válasszanak más vevőt.

(A régi emberek, ha el is kellett adniuk valamit, - sajnálták, és igyekeztek a helyzetet úgy rendezni, hogy jó kezekbe kerüljenek a dolgok.)

Elkelt a ház. Tankóék vették meg. De nem az Anyu családja.

Mamáék meg vettek egy másikat. Kicsit, árnyékosat. Kert nélkül, közös udvarral.

Öreget, hátával a szomszéd házhoz tapasztottat.

Nagy esés volt. De, - a városba kerültek.

Mi még megtartottuk 18 ár földünket, de nem volt már kihez bemenni mellette...

Más irányba szállítottam már vasárnaponként ebéd előtt a kalácsokat...

Elindult a lavina ...

Jönnek az oroszok !

1968. augusztus 21.

Szünidő volt. Nekem kétszeresen is az, hiszen fel voltam véve a főiskolára, és tudva lévő, hogy a főiskolán később kezdődik a szemeszter, a tanítás, nem szeptember elején...

Eddig az elmélet. A valóság azonban itt is más volt, mint mindenütt a mi országunkban. A valóság az volt, hogy az első szemeszter előtt brigádmunkát kellett leszolgáltatnunk. A főiskola új épületének az építésénél.

És kéthetes előképzésben is részt kellett vennünk.

Szünidő volt tehát, de nem olyan bő, mint gondolná az ember.

Akkor azonban éppen otthon voltam.

Csak a ház körül végeztük, amit kellett, no meg a lenti földön foglalatostokodtunk sűrűn.

Reggel volt. Még az ágyban feküdtem.

Apu éppen szolgálatból érkezett. És furcsa dübörgést lehetett hallani.

„Jönnek az oroszok” - terjedt a hír. Terjesztették az emberek... Zavartan, mintha nem tudták volna, hogy mihez kezdjenek az információval. Mintha valami légtér keletkezett volna körülöttük. Mintha nem tudták volna folytatni gondolataikat.

Mintha legszívesebben nem hittek volna a hírnek.
Szokatlan, megdöbbenő, nyomasztó, vést jósló volt.
Háború? ... villanhatott át főleg azokon, akik az előbbi már megérték.
E gondolat mozgásra indította az embereket.
Venni, venni, venni! Vásárolni! Élelmiszert. Sokat. Tartósat!
Az üzletek azonban még zárva voltak.
Apu is egyből megtanácskozta Anyuval.
Nekem akkor fel sem tűnt, hogy nem minket küldtek... Apu indult el. A favágós, kék hátizsákjával.
Jól megtervezték.

Talán akkor egyedül folyamodott családunk csalafintaságra.
Tibi bácsihoz ment Apu beszerezni a készletet, habár ő akkor messzebb, az állomás – utcában eladószkodott, főnökösödött. Előbb azonban a tűzoltóktól telefonon megbeszélték a taktikát:

Állni a rettenetes sorban – reménytelen lett volna. Kitalálták hát, hogy Aput telefonon keresi Anyu. Így Aput betuszkolták a telefonhoz a raktárba. Ott Tibi bácsi ellátta lisztel, sóval, cukorral, ... Azután kiengedték a hátsó ajtón, a másik utcára...

A nagy zavarodottságra jellemző, hogy nem jutott eszükbe, hogy azon a hátsó ajtón be is lehetett volna menni, a telefon – trükk nélkül is ...

No így is sokáig tartott. Elindultam tehát én is, megnézni, hogy mi is történik. Az állomás – utcán viszont át sem mentem, mivel ott egymás után dübörögtek az orosz autók. A tipikus „tyűkktrecek”. Elnyűve, mintha még az előző háborúból érkeznének...

Logikus – gondoltam. Ha valami, akkor elsősorban ezeket az ócskákat áldozzák fel.

A magyar, később az oroszok által ellenőrzött csehszlovák televízió és rádió is arról harsogott, hogy Csehszlovákiában a nép ellensége forradalmat indított a nép ellen, és hogy a Varsói szerződés hadserege segíteni jött – a népnek. Vagyis, hogy éppen a megszállók a jók!

Ez felháborított, mivel saját tapasztalatomból tudtam, hogy semmilyen banditák nem garázdálkodtak itt, hogy nem volt bizony itt semmilyen lövöldözés, stb.

Még az a naiv gondolatom is támadt, hogy meg kellene írni Gyula bátyáéknak Magyarországra, hogy tudják külföldön, hogy ez az egész állítás csak hazugság!

Arra azonban hamarosan rájöttem, hogy fölösleges, mert a levelet úgy is átnézik. Cenzúrázzák.

Játszott hát tovább a fantáziám: milyen kár, hogy nem egyeztünk meg velük azelőtt valami titkos jelben, amiből tudnák, hogy igaznak tartjuk-e azt, amit írunk...

Jellemző akkori naivitásomra, hogy nem értettem, ha el is jutott volna hozzájuk igazam, hittek volna-e neki, és ha igen, mihez kezdtek volna vele?

Végeredményben fölösleges lett volna az egész. De hát, nem hagy az embernek békét...

Hallgattuk az illegális csehszlovák rádióadást is. Ügyesek a technikusok!

Összeállott a kép. Eszembe jutottak az előbbi események. Például ahogy néhány hete Kassáról utazva láttam a vonatból a kivonuló nagy orosz autósort.

Az oroszok nem bírták elviselni, hogy az előbbi események úgy alakultak, hogy kivonuljon „ideiglenesen” itt tartózkodó katonaságuk Csehszlovákia területéről.

Újabb dolgot, a mostani augusztusit – agyaltak ki. És hogy nemzetközinek nézzen ki a „baráti” „segítség”, - bevetették a magyar hadsereget is. Persze nem a legközelebbi területen, Délszlovákiában, - mert ott ugyebár a magyar lakosság esetleg még megmagyarázta volna a magyarországi katonáknak, - hogy mi is az igazság...

Az igazság az, hogy volt is az oroszoknak miért „idegeskedniük”.

Egyrészt, itteni túlzott hivatalos istenítésükből már a legtöbb embernek világos volt, hogy az egész egy nagy tragikus komédia. Másrészt az utóbbi éveken érződött, hogy az élet emberibbé vált. Ezt láttuk a magyarországi televízióban is.

Vagyis a szocializmust éltető, és a kapitalizmussal ijesztgető orosz kommunisták lassan

már elvesztették volna hatalmukat.

Most, 1968-ban, mégis, mintha valami csoda segítségével az eljövételében bíztak volna az emberek.

Például elforgatták az utak mellett az irányt jelző táblákat. Ez is okozott néhány perc késedelmet a katonák előrevonulásában. Néhány percet, azok ugyanis jól el voltak látva térképekkel és információkkal. Például hallottam, ahogy a felnőttek beszéltek, hogy az oroszok egyből a rádióadásokat erősítő és zavaró állomáshoz vezető út iránt érdeklődtek. Vagyis tudták azt is, hogy az is itt van!

Sloboda elnök napokig nyugtatta rádióbeszédeiben a lakosságot. Hogy a hatalmas túlerővel szemben nincs értelme az ellenállásnak. Sőt még úgy tűnhetne, mintha valóban léteznének a kitalált „ellenforradalmárok”.

Így aztán csak gyerekes újabb „ellenállásokra” került sor.

Például Apunak is igyekeztek megparancsolni, hogy vonuljon ki a városba a nagy tűzoltó autóval, - dudálva.

Apu átlátta a helyzetet, nem ment, - amiért megharagudtak rá.

A sors iróniája, hogy néhány hónap múlva, mikor a lelkes főnökök visszavedlettek, éppen ők hívták komisszióik elé az egyszerű dolgozókat, és Apunak is felróták, egyik szocialista ellenes bűnéül, hogy „dudált az oroszok ellen”...

Nagyon sok nehéz következménye lett az orosz megszállásnak. Akkor azonban azt mindet – még csak nem is sejtettük...

Mindenesetre nem volt kellemes, mikor éjjelente járőrözve elrohant egy – egy páncélozott jármű az utcán a házuk előtt.

Elképzeltem, hogy megáll, megfordítja a tornyát, bekonyítja ágyúja csövét kerítésünk, első kertünk fölé – rá a szobánkra...

Éretten

A lenti ház után lezárult a második szakasz is.

Ott „álltam” 1968-ban „éretten”.

A lenti ház már csak emlék volt. (Annak ellenére, hogy tudása bennünk élt, tudását bőven használtuk.)

Papó már nem élt. Gatyí sem.

Mama napjai már meg voltak számlálva. Neni még nyugdíj előtt állott.

A mi családuk meg, izzadva, de működött.

Egy új stílusú, de az előbbiből kifejlődő életben.

Úgy is lehetett nézni, hogy végre jobban él a család. Volt házuk. Be volt bútorozva. Be volt vezetve a víz, a villany. Esténként megengedhettük magunknak a „semmittevést” - a televízió-nézést.

Azt, hogy lassan elveszítjük az önálló életet biztosító eszközöket, és hogy gyorsan belopakodnak éveinkbe a kitalált események – még nem nagyon tudatosítottuk.

A kinti események igazságtalanságaival szemben még eredményes volt a családi megértés. Habár, - Erzsínél már mutatkozott egy kis proletárosodás. Gyakran elkoncsorgott a legkülönbébb szomszédcsaládokhoz. Étkezések idejére aztán mindig keresni kellett. Mi többiek meg beértük egymással – a családon belül.

Amit csak lehetett, mindent magunk csináltunk. Nem csak a javításokat, szobafestést, stb., hanem még például a sírkeret készítést és csiszolást is! Sőt, még mindig, disznót is hizlaltunk.

Anyut féltettem. Egész nap dolgozott, sürgött, forgott, - este meg meg – meg jegyezte, hogy fáj a szíve.

Apu erre tréfásan jósolta, hogy először úgyis őt viszik majd ki a „hegyre”.

Nem tudtam volna választani közöttük, s habár Apu jóslása nem látszott reálisnak, hiszen

az az ember volt, akiről azt mondják, hogy „nagy derék ember”, mégis elgondolkoztam rajta: Anyu nélkül el sem tudnám képzelni létezésünket. Gondoskodott étkeztetésünkről, öltöztetésünkről, egész életünk folyásáról. Ha például mosás közben valamin szakadást észlelt, azt vasalás után azonnal be is varrta.

Kati is a családi hagyományokat folytatta, nem hozott ránk szégyent. Nagyon jól tanult, szépen viselkedett. Közben Anyutól eltanulta a ház körüli munkálkodást is.

Egyszer gondjai lettek. Fájlalta a fejét.

Megállapították, hogy a látása miatt. Szemüveget írtak elő számára.

El is maradt a fejfájása. Sőt! Szerencséje volt, később a szemüvegre nem is lett szüksége. Egyik fényképén – mint színésznő fest, - állapítottuk meg mindnyájan.

Én akkor még nem láttam egészében a világomat.

Nagyon sokat olvastam. Ráadásul, - azt hiszem: a helyes időben!

Szépirodalmat, de szakirodalmat is.

Még nyolcadikos koromban történt, hogy egyszer azon kaptam magamat, hogy rájöttem: Jókainak stílusa van! Egyáltalán, - hogy létezik valami, - a stílus.

Hogy elég néhány szót olvasni, hallani, - és az jellemző!

Ugyanúgy, érdeklődéssel nézegettem Hanzelka és Zikmund útleírásait is, de azok mögött is ott érződött a technika is, az autójuk minősége is!

A matematikát, fizikát viszont még nem tudtam tanulni, még nem láttam át. Annak ellenére, hogy érettségiig hat olimpiászi diplomát szereztem.

Éppen ezeknek a versenyeknek köszönhetően, jutalomként, mindig vehettem magamnak néhány „apróságot”. Körzőkészletet, könyveket ...

Mindjárt az első alkalommal meg is vettem egy nagyszerű dolgot:

Bronstejn – Szemengyajev matematikai kézikönyvét!

Látva benne a sok szépet – el is kezdtem tanulni. Sorba a képleteket... Például a háromszögek súlyvonalaira is, stb. Akkor még azt hittem, hogy egyszerűen mindent fejben „kell” tartani. Akkor még azt meg is tudtam tenni ...

Az atommag világa című könyvből megismerkedtem az atomfizikával, az atomfizikusokkal, a sok kiváló magyar fizikussal is.

Ez Apunak is tetszett. Buzdított is ez irányban, annál inkább, hogy új, fiatal tűzoltóparancsnokának a sógora is fizikus volt. Sokat hallottam akkoriban a dubnai kutatóközpontról...

Olvastam a bacillus-vadászokról is.

Ma, évtizedek múlva, mikor ezeket a területeket változatlanul érdekesnek tartom, magam csodálkozom a legjobban, hogy annak idején eszembe sem jutott: sem orvosnak, sem fizikusnak, sem elektromérnöknek menni ... !

Ma azt hiszem, nem volt meg e területekhez az aktuális információ-csomagom. Nem volt a család sem egy ilyen rétegben ...

Milyen volt hát ez a második (Lucsivnát is számolva: harmadik) szakasz? Sekélyebb mint a „lenti ház” ...

Elindult a proletárosodás ...

((

Nem a legjobb – keverni a dolgokat, de valahogy, a háttérben, hozzá tartozik az előbbiekhöz ez is:

2009. május 23. 20 óra, 21 perc.

Most értem ide.

Ma este felé leellenőriztem a helyesírást. Elképesztő, mennyi elírás, mellébillentyűzés mutatkozott. Fáradt lehettem, ahogy pötyögtettem. Sokat kijavítottam, néhányat hagytam, mert így használjuk. Egy csomó meg még biztosan bujkál... Azután rendeztem a fejezetek stílusát, hogy lehessen „tartalom”.

Nem egyszerű az egész. Az egyik gépünk tudja ellenőrizni a magyar helyesírást, de mint kiderült, nem rendelkezik ezzel a betű típussal, amit választottam... Vándorolok hát, - „művemmel”. (Haladás, hogy már két gépünk van...)

Most még átíratom pdf – formátumba.

Azután lehet telepíteni a hálózatra...

A fő dolog azonban – amit ki akarok fejezni:

Örülnék, ha valaki fiatalnak, aki esetleg olvasná e történeteket, valamiben segítenének... Az öregebbeknek meg, főleg osztálytársaimnak örömet szereznének.

Persze tudom, hogy minden nem fért ide, meg mások mást és másként láttak... Megírhatnák: mit, és hogyan.

))

Üdvözlettel: (ki?)